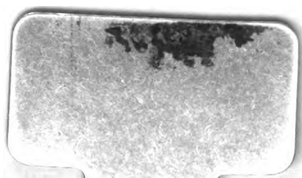

NOȚIUNI

DESPRE

COLINDELE ROMANE.

de

G. DEM. TEODORESCU.

BUCURESCI.
TIPOGRAFIA „TRIBUNEI ROMANE".
1879.

LITERATURA POPULARA.

NOŢIUNI

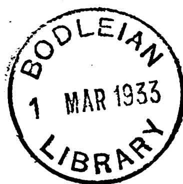
DESPRE

COLINDELE ROMANE,

de

G. DEM. TEODORESCU.

BUCURESCI.
TIPOGRAFIA „*TRIBUNEI ROMÂNE*“.
1879.

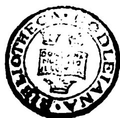

BODLEIAN
1 MAR 1933
LIBRARY

AMICULUI MEU

Gr. G. Tocilescu.

Aceste cercetări aŭ fostŭ espuse într'uă conferință publică, ținută la „*Ateneulŭ românŭ*" în séra dileĭ de 10 Marte, anulŭ 1879.

Ediţiunea autoruluĭ.

COLINDELE ROMÂNE.

I.

PROPAGATIUNEA PRODUCERILORU POPULARE.—*„CANTECULU LUI ISVORANU“.*

Frundă verde ghiaţă-rece,
In luna luĭ Maiŭ în dece
Isvoranulŭ rĕŭ petrece .
. . . .

Mulţĭ din noĭ sciŭ că ast-felŭ e 'nceputulŭ unuĭ cântecŭ eşitŭ dintr'a poporuluĭ imaginare, sub impresiunea uneĭ întêmplărĭ dureróse.

Bĕtrânulŭ Isvoranu, proprietarŭ alŭ moşielorŭ Giuleştĭ, Chiajna şi altele din apropierea Bucurescilorŭ, de maĭ mulţĭ anĭ s'afla în judecată c'unŭ Grecŭ, fostŭ arendaşiŭ, din causa unorŭ daraverĭ de producte şi pentru alte pretensiunĭ diferite.

Afacerea se înfăţişiase înaintea tribunaluluĭ, unde Isvoranu câştigase procesulŭ.

In diua de 10 Maiŭ, suntŭ maĭ multŭ de nouĕ-spre-dece anĭ de dile pênĕ astădĭ, causa

se cercetase la înalta curte criminalicéscă [1], unde iérăşĭ Greculŭ perduse procesulŭ.

Atuncĭ, în marea'ĭ mâniă — scia, póte, că în partea luĭ fusese sfînta dreptate — pândi pe boierŭ pênĕ sĕ se dé josŭ, şi, pe treptele scăriĭ, după ce 'lŭ împuşcâ, îlŭ lovi de maĭ multe orĭ şi cu pistolulŭ în capŭ, ca sĕ se asicure că viŭ nu 'lŭ maĭ lăsase.

Cândŭ vestea despre acéstă faptă ajunse în satele semi-sêrbescĭ, unde erea proprietarŭ ucisulŭ, departe d'a inspira mîhnire, ea produse uă bucuriă generalĕ. Ţĕraniĭ se credură scăpaţĭ ca d'uă aspră tiraniă [de óre-ce se pare că Isvoranulŭ numaĭ prin bunĕtate nu escelase] şi decĭ se strînseră la hanŭ, ca şi cum arŭ fi fostŭ vr'uă ḑi de mare sĕrbătóre, érŭ lăutariĭ, ajutaţĭ de nesciutoriĭ sătenĭ, póte şi de nescaĭ-va cărturarĭ, improvisară cântecululŭ cu

Frunḑă verde ghiaţă-rece,
In luna luĭ Maiŭ în ḑece
Isvoranulŭ rĕŭ petrece .

Imprejurarea fiindŭ localĕ, cântecululŭ nu putu fi de câtŭ iérăşĭ localŭ, cunoscutŭ abia în satele Rudenĭ, Giuleştĭ şi Chiajna, de unde apoĭ se rĕspândi prin cele maĭ apropiate, Catane, Dragomirescĭ şi altele, prin urmare şi în capitalĕ.

1. Localulŭ din faţa bisericeĭ Dómna-Bălaşia, fosta curte de apelŭ şi aḑĭ secţiunea III a tribunaluluĭ de Ilfovŭ.

După câţĭ-va anĭ, căḑuse în uitare, împreună cu amintirea faptuluĭ care 'ĭ dedese nascere. Abia dac' avusese timpulŭ séŭ meritulŭ d'a fi tipăritŭ în colecţiunile obicinuite ale cântecelorŭ maĭ întrebuinţate, poreclite „cântece populare", ceia-ce nu pré e probabilŭ.

Acum douĭ anĭ, pe la 'nceputulŭ veriĭ, cândŭ, din causa resbeluluĭ cu Turciĭ, armata primise ordine de concentrare, garnisona din Iaşĭ trebuia sĕ plece şi dênsa. Atuncĭ *Curierulŭ*, fóiă iaşénă, înregistrândŭ acésta în numĕru'ĭ de la 5 Maiŭ 1877, relatâ că, în diminéţa aceleĭ ḑile, plecaseră uă sută de miliţienĭ cu trenulŭ şi plinĭ de veseliă, intonândŭ cântecululŭ

In luna luĭ Maiŭ în ḑece [1].

Fi-va acesta cântecululŭ localŭ din apropierea Bucurescilorŭ, care sĕ fi pututŭ emigra pênĕ la Iaşĭ, în timpŭ de vr'o 20 de anĭ, pe cândŭ toţĭ îlŭ

1. Iatĕ cuvintele testuale ale fóieĭ iaşéne: „Cu trenulŭ de astăḑĭ, aŭ plecatŭ din Iaşĭ 100 miliţienĭ, sanitarĭ şi bărbierĭ, împreună cu d. locotenentŭ Panaite Gârlea. Eĭ ereaŭ fórte veselĭ şi aŭ plecatŭ cântândŭ „*Din luna luĭ Maiŭ în ḑece*".—A se vedé ḑiarulŭ *Curierulŭ* (Iaşĭ) de la 5 Maiŭ, 1877, şi *Românulŭ* de la 10 Maiŭ, 1877, pag. 412. — In ceia-ce privesce particula *Din* de la 'nceputŭ, ea este în locŭ de *În*. Cântătoriĭ, neputêndŭ întona pe *î* nasalŭ singurŭ, îĭ punŭ înainte consuna *d*. Acésta e uă procedere întrebuinţată cu nestrămutare în tóte cântecele populare. Ast-felŭ, în colinde, se ḑice „*Din* curte, *din* curte", în locŭ de „*În* curte, *în* curte", etc.

credeaŭ îmormêntatŭ, împreună cu Isvoranu, în sicriulŭ uitării?

Amŭ puté mânţiné acéstă presupunere[1], déca n'arŭ esiste ş'unŭ altŭ cântecŭ, cu aceleaşĭ cuvinte, ênsĕ pentru unŭ subiectŭ dosebitŭ cu totulŭ[2]. Ceia-ce se póte afirma, este că melodia

1. Ast-felŭ cum s'a imprimatŭ pentru prima-óră, ca foiţă, în ḑiarulŭ *Binele publicŭ* [Aprile. 1879]. D-lŭ C. Chiriţă din Iaşĭ ne-a atrasŭ ênsĕ atenţiunea asupra împrejurăriĭ că, în partea de peste Milcovŭ, esistĕ unŭ altŭ cântecŭ, destulŭ de rĕspânditŭ şi vechiŭ de pe la 1848, de cândú cu trecerea armatelorŭ rusescĭ, cântecŭ care se începe ast-felŭ:

In luna luĭ Maiŭ în ḑece,
Multă óste se petrece:
Călărime,
Pedestrime etc.

D-sea arétă că, chiarŭ déca miliţieniĭ iaşénĭ arŭ fi sciutŭ cânteculŭ luĭ Isvoranu, nu l'arŭ fi cântatŭ atuncĭ, pentru că nu erea potrivitŭ cu ocasiunea, ci că erea cu totulŭ firescŭ ca sanitariĭ, care plecaŭ la resbelŭ, sĕ întoneze pe celŭ vechiŭ, ca unŭ cântecŭ de resbelŭ, care se potrivia cu simţimintele ce 'ĭ animaŭ. Aceste consideraţiunĭ suntŭ fórte întemeiate, ele ênsĕ nu slăbescŭ câtuşĭ de puţinŭ adevĕrulŭ că maĭ tóte producerile populare se propagă atâtŭ prin transmisiunea oralĕ, câtŭ şi prin scrierĭ, cum e fabula despre care tractéză d. Max Müller, precum se va vedé maĭ la vale.

2. Iatĕ şi unŭ altŭ cântecŭ, în care figuréză numele fostuluĭ Domnitorŭ Cuza şi unde maĭ tóte ḑilele luniĭ luĭ Maiŭ suntŭ înşirate. Reproducemŭ strofele care se maĭ ţinŭ minte de uniĭ:

In luna luĭ Maiŭ *ântiĭ*,
Cuzea strînge la copiĭ;
In luna luĭ Maiŭ în *douĕ*,
Cuzea strînge óste nouă.
. . . .
In luna luĭ Maiŭ în *patru*,
Iĭ trămite la 'mpĕratu;

In luna luĭ Maiŭ în *cincĭ*,
Iĭ descalţă de opincĭ
Şi 'ĭ încalţă cu cipicĭ;
In luna luĭ Maiŭ în *şése*,
Iĭ îmbracă 'n haine gróse;
In luna luĭ Maiŭ în *şépte*,
Iĭ trămite de se bate.

şi cântecululŭ luĭ Isvoranu aŭ fostŭ purtate de lăutarĭ maĭ ântâiŭ la târgulŭ Ferbinţĭ; d'aci, învĕţatŭ şi dusŭ ca noutate la Potlogĭ, în Vlaşca, apoĭ spre Ploiescĭ şi, către nord-vest, spre Pitescĭ, în câtŭ chiarŭ adĭ e sciutŭ şi se póte cânta prin localităţĭ cu totulŭ depărtate de punctulŭ unde se născuse.

Eĭ bine, acésta e una din căiele pe care se transmitŭ în generalŭ producerile populare, fiă prosa basmelorŭ, fiă versurile ghicitorilorŭ, fiă melodia cântecelorŭ.

Unŭ faptŭ isolatŭ, care produce óre-care impresiune într'uă colectivitate de persóne, într'unŭ ţinutŭ maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ întinsŭ, se propagă prin graiŭ, se transmite din omŭ în omŭ, şi se rĕspândesce une-orĭ într'uă mare depărtare.

Déca versurile suntŭ plăcute, naraţiunea interesantĕ séŭ melodia frumósă, atuncĭ cântecululŭ rĕmâne şi duréză maĭ multe generaţiunĭ, adesea maĭ mulţĭ secolĭ.

Déca într'ênsulŭ e vorba despre fapte însemnate, care aŭ impresionatŭ ţéra întrégă séŭ uă bună parte dintr'ênsa, déca reproduce eternele pasiunĭ ale inimiĭ omenescĭ, atuncĭ se generaliséză şi maĭ multŭ, în câtŭ, după multă vreme, îlŭ regăsescĭ în memoria ómenilorŭ din maĭ tóte unghiurile, cum s'a 'ntêmplatŭ cu ba-

lada *Monastirii de Argeşiŭ*, cu maĭ tóte legendele istorice şi cu doinele cele desmierdătóre, nemurite prin poesia nóstră populară.

Cândŭ asemenea producerĭ aŭ unŭ caracterŭ consacratŭ, cândŭ presintă unŭ mare interesŭ pentru viéţa practică, cândŭ inspiră uă nestrămutată încredere poporuluĭ, atuncĭ suntŭ şi maĭ scumpŭ păstrate, precum s'a întêmplatŭ cu descântecile.

Şi déca faptulŭ e adevĕratŭ pentru asemenea subiecte, elŭ nu e maĭ puţinŭ curiosŭ în ceia-ce privesce pe cele d'a doua şi d'a treia categoriă, cum e buni-óră cântecul nefericituluĭ bĕtrânŭ Isvoranu.

Făr'a fi fostŭ vr'unŭ eroŭ popularŭ, făr'a se fi însemnatŭ prin gloriĭ militare séŭ prin acte, despre care sĕ se fi dusŭ vestea — acele acte fiă rele, fiă bune, ca ale luĭ Jianu în Muntenia, ale luĭ Groza 'n Moldova, ale luĭ Mihaiŭ Vitézulŭ séŭ ale luĭ Stefanŭ celŭ Mare — cu tóte astea, cântecul luĭ se putu transmite. Şi e destulŭ cândŭ acea transmisiune s'a făcutŭ pênĕ în judeţele învecinate, de unde propagarea îşĭ putea urma drumulŭ înainte, celŭ puţinŭ pentru câţĭ-va anĭ de ḑile.

Maĭ e ênsĕ ceva, care nu trebuie sĕ ne scape din vedere: continuarea propagăriĭ.

Ea se face în multe chipurĭ, dérŭ maĭ cu deosebire prin transmiterea oralĕ.

Unŭ soldatŭ, de esemplu, originarŭ din satulŭ unde s'a produsŭ cântecululŭ luĭ Isvoranu, l'a pututŭ cânta pré bine celorŭ-l-alţĭ camaradĭ în campaniă, fiindŭ cu dênşiĭ în dese contacturĭ. Ceĭ din urmă, liberându-se din serviciŭ, îlŭ vorŭ duce în căminele lorŭ, unulŭ în Muscelŭ, altulŭ în Doljŭ, uniĭ la Botoşianĭ, alţiĭ pe la Bârladŭ: de la Dorohoĭ pênĕ la Vêrciorova.

In momente de veseliă, îşĭ vorŭ aminti despre acéstă horă — căcĭ pe melodia uneĭ hore suntŭ puse acele versurĭ — şi ast-felŭ vorŭ transmite-o séŭ lăutarilorŭ din satŭ, séŭ copiilorŭ lorŭ, séŭ tineretuluĭ din ḑiua de astăḑĭ.

Peste douĕ séŭ treĭ generaţiunĭ, după vr'o 50, 70 séŭ 100 de anĭ, cine sĕ maĭ scie despre originea cânteculuĭ? Abia 'lŭ maĭ ţinemŭ minte noĭ, ceĭ de astăḑĭ, ba încă numaĭ aceia dintre noĭ, carĭ aŭ trăitŭ în miḑloculŭ poporuluĭ.

In acea depărtată epocă, culegĕtoruluĭ de cântece populare, care va găsi într'ênsulŭ numele propriŭ alŭ luĭ Isvoranu [de cum-va nu i s'arŭ substitui altulŭ, ca versurile sĕ fie aplicate de ocasiune pentru uă 'ntêmplare similară, cum se 'ntêmplă adesea], de sicurŭ că nu 'ĭ va trece prin minte sĕ rĕsfoiéscă dosarele judiciare de prin archive, ca sĕ esplice originea

cânteculuĭ. Se va mărgini dérŭ a face presupunerĭ, a'şĭ da diferite părerĭ despre subiectulŭ la care face alusiune. In totŭ casulŭ, va bănui că e vorba despre vr'uă persónă istorică, va transcrie versurile cu pietate, le va tipări frumuşelŭ în fruntea legendelorŭ şi baladelorŭ nóstre populare.

Câtŭ despre vechime, critica va puté pré bine sĕ 'ĭ atribuie diferite epoce, maĭ cu sémă décă versurile arŭ fi audite din gura vr'unuĭ bĕtrânŭ octogenarŭ şi în părţile de la munte, unde s'aŭ păstratŭ maĭ bine însuşirile de căpeteniă ale naţionalităţiĭ ş'ale limbiĭ române.

Cine scie? Póte că va trece chiarŭ munţiĭ, la fraţiĭ noştri de dincolo, ba póte şi Dunărea, în noua ţéră română, în ţéra în care a muritŭ şi s'a îngropatŭ nefericitulŭ Ovidiu[1].

1. Autorulŭ acesteĭ conferinţe a adresatŭ d-luĭ Remus Oprénŭ, prefectŭ în Dobrogea, la Kiustenge, următórea epistolă:

„Domnulŭ meŭ, credŭ că facŭ bine ca, în cualitate de concetăţénŭ alŭ d-vóstre şi ca profesorŭ de literatura latină, sĕ adresezŭ aceste linii, în interesulŭ sciinţeĭ, unuĭ tênĕrŭ iubitorŭ de lumină.

„D-lŭ Perrot, distinsulŭ meŭ profesorŭ de archeologiă la facultatea de litere din Paris, arétă, în cartea'ĭ despre epigrafiă, că la Kiustenge s'arŭ fi găsitŭ mormêntulŭ luĭ Ovidiu, alŭ aceluĭ duiosŭ poetŭ elegiacŭ, pe care Augustŭ îlŭ esilase pe ţĕrmiĭ Măriĭ-Negre.

„Naţiunea română, avêndŭ adĭ în stăpânire Dobrogea, împreună cu portulŭ Kiustenge, e datóre sĕ aducă unŭ meritatŭ omagiŭ cântătoruluĭ care, în versurile luĭ, ne-a lăsatŭ noţiunĭ atâtŭ de interesante despre starea 'n care se afla teritoriulŭ nostru acum 18 secole.

Ceia-ce se întêmplă cu asemenea cântece, se întêmplă şi s'a întêmplatŭ—de cândŭ lumea şi la tóte popórele — cu basmele, cu ghicitorile, cu tóte producerile nescrise ale geniuluĭ poporuluĭ.

Uă dovédă din cele maĭ strălucite ne dă bĕtrânulŭ

„Déca, la Maiŭ şi Iuniŭ anulŭ trecutŭ, cu ocasiunea mergeriĭ şi întórceriĭ mele de la Constantinopole, însoţindŭ într'uă misiune diplomatică pe d-lŭ Dumitru Brătianu, împrejurările şi ocupaţiunea rusă m'aŭ împedicatŭ d'a mĕ opri în reşedinţa ce d-vóstră aveţĭ adĭ ca prefectŭ; déca timpulŭ celŭ rĕŭ şi ocupaţiunile'mĭ profesorale nu 'mĭ-aŭ permisŭ sĕ primescŭ propunerea actualuluĭ d-nŭ ministru alŭ instrucţiuniĭ d'a visita Dobrogea pentru organisarea scólelorŭ; totuşi, amŭ avutŭ bucuria d'a constata că d-vóstră aţĭ corĕspunsŭ pe deplinŭ tuturorŭ asceptărilorŭ, în ceia-ce privesce instrucţiunea publică din noua provinciă, şi acéstă laudabilĕ purtare mĕ îndémnă a mĕ adresa d-vóstre.

„Voiŭ sé vĕ rogŭ ca, orĭ cândŭ veţĭ dispune de timpŭ şi de midlóce, sĕ faceţĭ a se continua şi reîmprospĕta săpăturile şi cercetările archeologice începute de străinĭ pentru găsirea de vechĭ monuminte, şi maĭ cu sémă pentru descoperirea mormêntuluĭ luĭ Ovidiu. Museulŭ nostru de anticităţĭ nu posede nicĭ uă lespede d'acelea care, prin inscripţiunile de pe dênsa, sĕ constate că 'n adevĕrŭ Kiustengea a avutŭ onórea d'a adăposti ţĕrêna mareluĭ poetŭ alŭ Romeĭ. Presupunŭ că, pe lângă petrele luate de străinĭ, trebuie sĕ se maĭ găséscă şi alte dovedĭ despre identitatea oraşiuluĭ Tomi cu celŭ numitŭ Constanţa, pe turcesce Kiustenge.

„Cu modulŭ acesta, se va proba că şi 'n România se 'nţelege însemnătatea cercetărilorŭ sciinţifice; căcĭ adĭ, cândŭ Dobrogea a redevenitŭ română, nu maĭ putemŭ da uităriĭ musa de la Sulmona, născută în ţéra Pelignilorŭ, de unde maĭ mulţĭ colonĭ romanĭ vorŭ fi venitŭ sĕ populeze Dacia, pe scriitorulŭ *Tristelorŭ* şi *Ponticelorŭ*, a cărorŭ citire şi esplicare cată sĕ se introducă câtŭ maĭ curêndŭ în liceiele nóstre.

„Sicurŭ că veţĭ apreţui ideia ce vă suggerŭ, bine voiţĭ a primi, domnulŭ meŭ, etc.

Max Müller, în articolu'ĭ „*despre migrațiunea fabulelorŭ*“[1], în care e vorba de transmiterea prin scriere a unorŭ povestĭ séŭ snóve.

II.

MIGRATIUNEA FABULELORU.—„*PLANULU SIMIGIULUI*“.

Renumitulŭ profesorŭ de la universitatea din Oxford, d-lŭ Max Müller, arétă că, în colecțiunea de fabule indiane numită Pan*k*atantra, se găsesce povestea unuĭ brahmanŭ care 'șĭ închipuiesce că, dintr'uă ólă cu orezŭ, are sĕ facă mare avere și se dobândéscă tóte fericirile.

Acéstă narațiune fu óre-cum modificată în noua colecțiune Hitopadesa, unde brahmanulŭ figuréză ca avêndŭ unŭ caracterŭ svăpăiatŭ, ast-felŭ în câtŭ îșĭ sparge chiarŭ óla cu orezŭ în esecutarea proiectelorŭ ce 'șĭ făcea în visŭ.

Aceiașĭ fabulă din India trecu în Persia, și d'aci 'n Europa, pe la Bagdad și pe la Constantinopole.

Pe timpulŭ luĭ Iustinianŭ, fusese tradusă 'n vechia limbă persană de Barzuyeh, mediculŭ luĭ Chosroes Nushirvan, regele Persieĭ; apoĭ în limba cea maĭ nouă, de Abdallah ibn Almo-

1. A se vedé *Revista contimpurană* (*Contemporany Review*) Iuliu. 1870, cit. în art. *Despre Migrațiunea fabulelorŭ*, de Max Müller [lecțiune ținută la institutulŭ regalŭ, Vinerĭ, 3 Iuniŭ, 1870], în trad. fr. de Georges Perrot [Paris. II ed. 1874, pag. 417—479[.

kaffa, sub domnia mareluĭ califŭ Almanzor, în midloculŭ secoluluĭ alŭ VIII.

In acéstă traducere, povestea brahmanuluĭ e modificată iérășĭ, căcĭ nu maĭ este vorba despre óla cu orezŭ, ci despre uă ólă cu uleiŭ séŭ cu miere, pe care o sparge lovind'o cu bățulŭ pe care 'lŭ ținea 'n mână, visândŭ că va vinde ce avea 'n ólă și că, din câștigŭ în câștigŭ, va face stare, se va 'nsura și va avé copiĭ, pe care, de n'arŭ fi cu minte, i-arŭ bate ast-felŭ cu bastonulŭ: și, făcêndŭ uă mișcare, lovi cu bățulŭ și sparse óla.

Aceste istorióre fură traduse din arăbesce în limba grécă, pe la anulŭ 1080, de unŭ Simeon óre-care, povestea fiindŭ ceva maĭ scurtă, dérŭ fondulŭ acelașĭ; apoĭ în limba ebraică de Ivel, la 1250, în latinesce la 1263 și la 1278.

După versiunea grécă, fură traduse în nemțesce, în spaniolesce la 1493, apoĭ în italienesce [Ferrara. 1583] de Giulo Nuti, din noŭ în latinesce la 1666, de iesuitulŭ Petrus Possinus, și 'n fine în limba francesĕ.

Rabelais cunoscea fórte bine povestea, căcĭ face alusiune la dênsa în *Gargantua*, cu deosebire numaĭ că, în loculŭ brahmanuluĭ, e vorba despre unŭ cismarŭ, érŭ în loculŭ óleĭ cu orezŭ, cu uleiŭ séŭ cu miere, figuréză d'astă-dată uă ólă cu lapte.

D'aci o imitâ La Fontaine, producêndŭ fabula'ĭ intitulată *Lăptărésa şi óla cu lapte*: „*La laitière et le pot au lait*".

Ast-felŭ, din India şi din secolulŭ alŭ VI, povestea avu totŭ timpulŭ ca sĕ emigreze în Europa 'ntrégă pênĕ într'alŭ XVIII.

La noĭ, pe câtŭ 'mĭ-aducŭ aminte, ea fu popularisată de Anton Pann, care o traduse din grecesce séŭ turcesce, sub titlulŭ multŭ cunoscutŭ de „*Planulŭ simigiuluĭ*".

Acestŭ simigiŭ, purtândŭ în capŭ uă tavă cu ouĕ, se gândesce că, din 100, vorŭ eşi 100 de găinĭ, care, ouândŭ câte 100 de ouĕ, îĭ vorŭ da alte 10000, şi ast-felŭ, ajungêndŭ cu socotéla la uă avere fabulósă, sare de bucuriă, rĕstórnă tava şi 'şĭ sparge ouele, cu tóte ilusiunile'ĭ cele frumóse.

In resumatŭ, povestea emigrâ din India pênĕ în România, într'alŭ XIX secolŭ, cu schimbarea impusă de epocă şi de situaţiune. La Indienĭ, erea luatŭ în rîsŭ brahmanulŭ, precum a Turcĭ erea Hogea[1]; sub Rabelais, în Francia, cismarulŭ; la noĭ, ceĭ situaţĭ în orientulŭ Eupeĭ şi 'n apropierea plăcintarilorŭ, ba avêndŭ chiarŭ pe tronŭ plăcintarĭ de aceştia, fu simigiulŭ.

1. A se vedé povestirile luĭ *Nasr'Eddin Hogia*, traduse în versurĭ de Anton Pann, sub titlulŭ de *Nastratin Hogia*.

In faţa acestorŭ fapte convingĕtóre, conclusiunea cea maĭ firéscă e că, în basme, în legende, în cântece, orĭ de câte-orĭ vomŭ întâlni nume propriĭ ca Isvoranulŭ, séŭ meseriĭ, ca cismarulŭ şi simigiulŭ, nu trebuie sĕ deducemŭ şi sĕ afirmămŭ că acele numirĭ suntŭ istorice séŭ că acele specialităţĭ aŭ figuratŭ de la începutŭ în producerile populare.

A doua observare e că studiulŭ acestorŭ materiĭ ofere cea maĭ mare anevoinţă, că celŭ ce-arŭ întreprinde sĕ le clasifice şi sĕ le esplice va trebui sĕ procédă cu multă precauţiune.

Critica posede, neapăratŭ, miḑloculŭ de a determina punctulŭ unde s'a născutŭ unŭ cântecŭ séŭ uă poveste, natura loculuĭ unde 'şĭ-aŭ luatŭ prima-le fiinţă, séŭ localitatea, miḑloculŭ socialŭ în care aŭ vĕḑutŭ lumina; ênsĕ 'ĭ este fórte cu anevoiă sĕ 'şĭ dé sentinţe definitive, de témă ca nu cum-va sĕ atribuie, bună-óră unuĭ Isvoranu, cine scie ce rolŭ şi ce fapte, nebănuindŭ'ĭ viéţa şi felulŭ morţiĭ, precum pré puţinĭ din noĭ aŭ bănuitŭ că „*simigiulŭ*“ nostru a fostŭ, la 'nceputŭ, unŭ străvechiŭ brahmanŭ din India.

Mĕ opriĭ la aceste observărĭ, pentru că ele s'aplică maĭ cu deosebire genuluĭ de poesiă populară intitulatŭ *colinde*.

Ş'acum, făr'a maĭ stărui asupra unorŭ asemenea consideraţiunĭ, de témă ca se nu fiŭ acusatŭ că 'mĭ perdŭ timpulŭ spuindŭ ›*basmulŭ cu cocoşiulŭ roşiu*‹, mĕ voiŭ încerca sĕ vorbescŭ numaĭ despre colinde.

III.

INSEMNAREA VERBULUI „*COLINDARE*".

Ce va sĕ ḑică a colinda? Écĕ prima întrebare ce ni se presintă.

De şi mĕ adresezŭ unorŭ bunĭ Românĭ, care de sicurŭ îşĭ cunoscŭ limba, cu tóte astea dé-mi-se voiă sĕ nu trecŭ cu vederea distincţiunea ce amŭ sĕ facŭ, pentru motivulŭ că adesea, la noĭ, se întêmplă ca tocmaĭ limba patrieĭ sĕ fiă maĭ puţinŭ băgată 'n sémă şi de aprópe studiată.

I]. ›*A colinda*‹ însemnéză, maĭ ântâiŭ, a merge pe rôndŭ în tóte părţile, a stràbate unŭ ţinutŭ în tóte direcţiunile, a nu lăsa nimicŭ nevĕḑutŭ şi necercetatŭ, precum resultă din locuţiunile ›*a colinda ţéra în crucişiŭ şi 'n curmezişiŭ*‹, ›*a colinda totŭ satulŭ, spre a găsi pe cine-va*‹ etc. Ast-felŭ, în oraţiunea ce se rostesce la nunţile populare, colăceriĭ ḑicŭ, între altele :

Multe sate şi oraşe-*amŭ colindatŭ*,
Şi nimenĭ séma nu ne-a luatŭ.

II]. „*A colinda*“ însémnéză apoĭ a merge din casă în casă, spre căpĕtare, cum facŭ copiiĭ care umblă cu „moşiŭ-ajunuluĭ“, cerêndŭ

unŭ covrigŭ,
că morŭ de frigŭ
séŭ *uă nucă,*
că se daŭ cu capulŭ de ulucă.

Astŭ-felŭ se ḑice: „*amŭ colindatŭ tótă nopticica*“, „*băieţiĭ aŭ colindatŭ şi pe ḑiua albă*“, „*estimpŭ, copiiĭ n'aŭ avutŭ vreme bună ca sĕ colinde*“, etc.

III]. „*A colinda*“ maĭ însemnéză iérăşĭ a întona cântece de cele numite *colinde*, precum se vede din espresiunile: „*s'aŭ adunatŭ flăcăiĭ ca sĕ 'nveţe cum sĕ colinde*“, „*nu toţĭ sciŭ colinda bine*“, „*Ion scie colinda de ḑicĭ că ce'ĭ asta*“, etc.

IV]. In fine, „*a colinda*“ maĭ însemnéză a felicita pe cine-va, cântându'ĭ unŭ colindŭ în onórea şi cu numele luĭ. Ast-felŭ se ḑice, în limbagiulŭ obicinuitŭ, „*m'aŭ colindatŭ de douĕ orĭ*“, „*pe cine sĕ colindămŭ maĭ ântâiŭ?*“, „*ceĭ-l-alţĭ ne-aŭ colindatŭ pe toţĭ*“.

Aşia dérŭ, „*a colinda*“ însemnéză a trepăda, a străbate unŭ ţinutŭ óre-care; a cere darurĭ în nóptea de ajunulŭ Crăciunuluĭ; a întona unŭ cântecŭ din cele ḑise colinde; a felicita pe cine-va séŭ a 'ĭ ura sănĕtate şi norocire printr'unulŭ din aceste colinde.

IV.

ETIMOLOGIA SI ORIGINEA COLINDELORU.—ΚΑΛΑΝΔΑΙ, *CALENDÆ*.

După acéstă deosebire a 'nțelesuluĭ ce póte avé espresiunea „*colindare*", pare-mi-se necesarŭ a mĕ opri, fiă câtŭ de puținŭ, asupra originiĭ și etimologieĭ cuvêntuluĭ.

E necontestabilŭ că, în limba slavonă, *kolo*, *koleso*, însemnéză totŭ ce e rotundŭ, prin urmare rótă, cercŭ și, prin estensiune, danțŭ în formă rotundă, ca în vechiulŭ cântecŭ

La pĕrulŭ cu fóia lată
Unde jócă Sêrbiĭ rótă [1].

Cu tóte astea, a deriva cuvêntulŭ *colinde* din *kolo* séŭ *koleso*, arŭ fi uă muncă nefolositóre, chiarŭ după ceĭ maĭ distinșĭ slaviștĭ, spre esemplu după eruditulŭ și renumitulŭ profesorŭ din Viena, d. Franz Miklosich, și după profesorulŭ de la Harkov, d. Marin Drinov[2].

1. Unele versiunĭ daŭ „*glótă*" în locŭ de „*rótă*".

2. La pag. 75 a scrieriĭ séle Заселеніе балканскаго полуострова славянами [Colonisarea peninsuleĭ balcanice prin Slavĭ] Moskva. 1873, d-lŭ Marin Drinov ḑice, între altele: „Presupunerea că în cuvêntulŭ *Koliada* se află *kolo*, *koleso*, *rótă* [simbolulŭ Sóreluĭ], cum și reducerea acestuĭ cuvêntŭ la slaviculŭ *klada*, *koloda* [*trunchiŭ de arbore*], ne pare uă ostenélă cu totulŭ făr' de folosŭ". [Предположеніе что въ реченіи "коляда" скрывается "коло, колесо" (символъ солнца), равно какъ и сближеніе этого реченія съ Славянскимъ словомъ „клада, колода" намъ кажется, совершенно излишней натяжкой].

Câtŭ pentru asertiunea că numele de *kolede*, *kolende*, *kalêdos* etc.—care se găsescŭ în maĭ tóte dialectele slave astădĭ vorbite, ba şi la Ungurĭ — câtŭ pentru asertiunea că acéstă numire arŭ veni de la uă vechiă divinitate a Slavilorŭ, adorată de dênşiĭ chiarŭ de pe cândŭ nu se creştinaseră, séŭ de la dîna *koljada*, care s'arŭ celebra la 24 Decembre în Kiev, acéstă asertiune, totŭ după dênşiĭ, urméză se fiă alungată şi ea în domeniulŭ inventiunilorŭ[1].

Adevĕrulŭ e că, după cum recunoscŭ ênşişĭ citaţiĭ slaviştĭ, vorba *colinde*, la noĭ ca şi la Slavĭ, la Ungurĭ ca şi la Ţiganĭ, n'are uă origine slavonă. Ea vine din grecesculŭ Καλάνδαι [în latinesce *Calendæ*], numire ce se da unorŭ vechĭ sĕrbătorĭ din anticitatea greco-latină.

Καλανδῶν ἑορτή séŭ *festum calendarium* ereaŭ nesce veseliĭ publice şi superstiţióse, sĕrbătorite de păgânĭ la 'nceputulŭ séŭ la Calendele luĭ Ianuariŭ, pe care apoĭ le adoptară şi creştiniĭ, cu jocurile lorŭ cam licenţióse şi cu obiceiulŭ d'a se străvesti în chipŭ de fiére[2].

1. Miklosich la pag. 22—23 a opereĭ séle *Die Christliche Terminologie der slavischen Sprachen* [Terminologia creştină a limbelorŭ slave] Vien. 1875. se esprime ast-felŭ: „An eine heidnische Gottheit der Slaven ist bei diesem Namen nicht zu denken, und die am 24 December in Kiev gefeierte, dem römischen Ianus verglichene, slavische Göttin *Koljada* muss in das Reich Erdichtungen verwiesen werden".

2. Ducange cit. apud. Miklosich.

Cu modulŭ acesta, numele de *kalendæ*, devenitŭ *Colinde*, se dete și ḑileĭ de Crăciunŭ, pentru că serbătorile începeaŭ în ultimele ḑile ale anuluĭ.

Slaviĭ din Panonia fură ceĭ d'ântâiŭ care adoptară acestŭ cuvêntŭ pentru prima óră, la 'nceputulŭ convertiriĭ lorŭ către religiunea creștină.

Pe lângă învederata înrudire etimologică dintre *Calendæ* și *Colinde*, maĭ e și următorulŭ faptŭ istoricŭ :

Conciliulŭ trulanicŭ, alŭ VI în ordinea sinódelorŭ, ținutŭ la anulŭ 691, prin canonulŭ 62 opri cu severitate serbătorirea de către creștinĭ a acestorŭ petrecerĭ, privite ca ieresurĭ păgâne, și interḑise ca »*cine-va sĕ mérgă în* »*ḑiua de 1 Ianuariŭ la colindă, după cum* »*făceaŭ primiĭ păgânĭ*«.

»Nu maĭ încape dérŭ nicĭ uă îndoiélă, ḑice d-lŭ Drinov, că slavica *Colĭada* séŭ *Colenda* 'șĭ-a luatŭ numirea tocmaĭ de la aceste *Calende* din Ianuariŭ, cândŭ totŭ atuncĭ se celebra și uă serbătóre păgână slavonă, care, din causa acesteĭ coincidințe, îșĭ schimbâ vechia'ĭ numire naționalĕ pe numele latinŭ«[1].

Așia dérŭ, unŭ obiceiŭ alŭ Slavilorŭ, âncă de pe cândŭ ereaŭ păgânĭ, fu desemnatŭ — precum ḑice d-lŭ Miklosich — c'unŭ nume

1. Idem, loco citat.

latino-grecescŭ, care pentru prima óră fu cunoscutŭ Slavilorŭ cu ocasiunea întroduceriĭ crestinismuluĭ, precum s'a întêmplatŭ şi cu serbătorile latine *Rosalia*, devenite *Rusaliĭ*.

Câtŭ despre jocurile romane, obicĭnuite la calende, séŭ în prima ḑi a luĭ Ianuariŭ, étă cum ni-le descrie Carol Dufresne Ducange, după unŭ vechiŭ manuscriptŭ găsitŭ într'uă monastire din occidinte:

„In ajunulŭ [în nóptea] calendelorŭ, copiiĭ se scólă de timpuriŭ şi iéŭ cu dênşiĭ uă pavĕză [de apărare]. Unulŭ dintr'ênşiĭ e străvestitŭ în gogoriţă şi c'uă pită de gâtŭ agăţată. Fluierândŭ, eĭ batŭ într'uă dairea, mergŭ din casă 'n casă şi se strîngŭ în jurulŭ pavezeĭ, pe cândŭ toba sună şi gogoriţa miorlăie. După terminarea acestuĭ jocŭ, primescŭ de la stăpânulŭ caseĭ uă plată óre-care, atâtŭ câtŭ găsesce dênsulŭ cu cale. Ast-felŭ facŭ la fiă-care casă. In acea ḑi, mănâncă din totŭ felulŭ de legume. Érŭ diminéţa, se scólă douĭ copiĭ dintr'ênşiĭ, iéŭ ramure de măslinŭ şi sare, şi — intrândŭ prin case — salută pe fiă-care ast-felŭ: *gaudium et lætitia sit in hac domo: tot filii, tot porcelli, tot agni* [adică, traducêndŭ în versurĭ pe românesce:

In astă casă sĕ fiă
Bucuriĭ şi veseliă:
Câţĭ mititeĭ,
Atâţĭ purceĭ
Şi totŭ atâţia mieĭ]

şi le uréză totŭ felulŭ de bunĕtăţĭ; şi, maĭ 'nainte de rĕsăritulŭ sóreluĭ, mănâncă séŭ fagurĭ de miere

séŭ alt-ceva dulce, ca totŭ anulŭ sĕ le fiă dulce, fără céŕtă și fără multă trudă".

De și— într'uă scriere d'acum vr'o patru anĭ[1], — amŭ atrasŭ atențiunea asupra asemĕnăriĭ dintre aceste obiceiurĭ și datina ce pênĕ adĭ se păstréză la noĭ d'a se îmbărbura copiĭ, d'a se face urărĭ pe la case, în séra de anulŭ noŭ, prin cunoscuta poesiă a *Plugușoruluĭ* séŭ *Pluguleţuluĭ*, totușĭ nu mĕ potŭ opri d'a constata și d'astă-dată identitatea ce esistĕ între cele relatate de Du-cange și între cele-ce se petrecŭ la noĭ pênĕ în momentulŭ de faţă.

Precum tineriĭ Romanĭ uraŭ «bucuriă și veseliă» [*gaudium et lœtitia*], érŭ stăpânuluĭ caseĭ se aibă „atâţia copiĭ, câţĭ mieĭ și purceĭ« [*tot filii, tot porcelli, tot agni*], întocmaĭ asemenea și *Plugușorulŭ* nostru se termină cu urările acestea:

Sĕ aveţĭ vacĭ cu lapte,
Și la véră bucate;
Câte pietre la fôntână,
Atâtea óle cu smântână;
Câţĭ cărbunĭ în coptorŭ,
Atâţia gonitorĭ în oborŭ;
Câtă iérbă pe hotarŭ,
Atâtea oiţe 'n coșarŭ;
Câte fire la mătură,

1. *„Incercărĭ critice* asupra unorŭ *Credinţe, datine și moravurĭ* ale poporuluĭ românŭ". Bucurescĭ. 1874. Cu uă prefaţă de Al. I. Odobescu.

Atâţia copiĭ în pătură;
Câte paie pe casă,
Atâţia galbenĭ pe mésă.

In acele străvestirĭ ale copiilorŭ romanĭ în gogoriţe, pare-mi-se că vĕdŭ *Brezaia* şi *Paieţele* nóstre, érŭ în acea ramură de măslinŭ a lorŭ, *Sorcova* copiilorŭ de la noĭ, care ne uréză:

Sĕ 'nflorimŭ,
Sĕ mărgărimŭ,
Ca unŭ pĕrŭ,
Ca unŭ mĕrŭ,
Ca unŭ firŭ
De trandafirŭ,
Tarĭ ca ferulŭ,
Iuţĭ ca oţelulŭ;
Tarĭ ca pétra,
Iuţĭ ca săgéta.

Ênsĕ, între tóte aceste întonărĭ de la anulŭ noŭ, colindele ocupă cea maĭ mare parte, pentru că şi suntŭ cele maĭ însemnate.

V.

DIMITRIE CANTEMIRU.— PRIMA COLECTIUNE DE COLINDE A D-LUI AT. M. MARIENESCU.

Dimitrie Cantemirŭ, învĕţatulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ, a fostŭ celŭ maĭ vechiŭ scriitorŭ românŭ, care pentru prima óră a pomenitŭ despre colinde. Elŭ ênsĕ numaĭ le-a citatŭ numele, ca alŭ unuĭ obiceiŭ naţionalŭ, ca alŭ

unorŭ superstiţiunĭ populare de pe la 1716, alăturĭ cu *Papaluga*, cu *Deslegătura*, cu credinţa în *Miéḑa-nópte*, în *Farmecŭ* şi în *Descântecŭ*.

Numaĭ comentatorulŭ Büching, revĕḑêndŭ şi publicândŭ, în *Magazin für die neue Historie und Geographie*, la 1769—1770, traducerea *Descrieriĭ Moldoveĭ* a luĭ Cantemirŭ, făcută de Ioan Ludovic Redslob, avu fericita ideiă d'a esplica pe scurtŭ, într'uă notiţă, că aceste colinde „care corĕspundŭ Calendelorŭ romane, se „obicinuiesce a fi serbătorite de către toţĭ Mol„doveniĭ, atâtŭ de ceĭ nobilĭ, câtŭ şi de plebeĭ, „la 'nceputulŭ fiă-căruĭ noŭ anŭ".

Sĕ se noteze că esplicarea luĭ Büching venia după 53 de anĭ, maĭ bine d'uă jumĕtate de secolŭ de cândŭ scrisese Cantemirŭ-Vodă.

D'atuncĭ în cóce, nicĭ în Moldova, nicĭ în Muntenia nu cunoscŭ sĕ fi maĭ ḑisŭ cine-va vr'unŭ cuvêntŭ despre dênsele, pênĕ la 1852, cândŭ d-lŭ Vasile Alesandri le menţionâ în trécĕtŭ, cu ocasiunea uneĭ scurte precuvêntărĭ la prima'ĭ broşiură de balade.

Ast-felŭ, trecu maĭ unŭ secolŭ şi jumĕtate, făr'a se fi găsitŭ cine sĕ ne facă a le cunósce şi preţui după meritata lorŭ valóre. Ce ḑicŭ? Nicĭ pênĕ astăḑĭ n'avemŭ uă colecţiune d'aceste însemnate producerĭ ale literaturiĭ nóstre populare.

Numaĭ la 1859, d-lŭ Atanasie M. Marienescu editâ, la Pesta, uă carte de 60 colinde, strînse de prin părţile Transilvanieĭ, Banatuluĭ şi Ungarieĭ, pe care le 'nsoţi de câte-va apreţuirĭ sub titlulŭ „*De însemnătatea colindelorŭ*“.

Nu acum şi nu aci e timpulŭ şi loculŭ d'a intra în amĕnunte asupra valoriĭ acesteĭ publicaţiunĭ. Păstrezŭ nesce asemenea observărĭ pentru unŭ a-nume studiŭ[1], pe care l'amŭ întreprinsŭ asupra colindelorŭ, şi care va puté vedé lumina maĭ târḑiŭ, împreună c'uă bună colecţiune ce posedŭ dîn aceste poesiĭ populare.

Numaĭ atâtŭ voiŭ sĕ amintescŭ de uă-camdată, cá amiculŭ meŭ de la Oraviţa s'a lăsatŭ sĕ cadă într'uă eróre, care d'altmintrelea are pentru dênsa câte-va circumstanţe destulŭ de uşiurătóre.

Trăindŭ în miḑloculŭ Maghiarilorŭ, care prin insulte ne-aŭ contestatŭ latinitatea originiĭ ş'a descendinţiĭ némuluĭ, d-sea a ţinutŭ ca chiarŭ în colinde sĕ 'ntroducă óre-care amintirĭ despre străbuna Romă.

Apoĭ, în setea d'a purifica limba d'uă-dată, d'a goni dintr'ênsa nu numaĭ cuvintele slavone, dérŭ chiarŭ şi urma slavonieĭ, ş'a nu lăsa de câtŭ latinisme de modă nouă, a maĭ comisŭ şi pĕcatulŭ d'a ucide tótă însemnătatea ce

1. In studiulŭ „*De însemnătatea colindelorŭ*“ d-lŭ Marienescu comite uă eróre în ceia-ce privesce etimologia cuvêntuluĭ, pe care 'lŭ derivă de la *colenda* latinŭ.

putea sĕ aibă lucrarea d-séle, pentru studiulŭ limbiĭ ş'alŭ literaturiĭ române.

Ast-felŭ, în colindulŭ intitulatŭ *Joculŭ*[1], citimŭ, între altele:

Colo 'n josŭ, maĭ de din josŭ,
Sóre luce 'n câmpŭ frumosŭ,
Si la câmpŭ se adună
Fórte mulţĭ, şi eĭ jucà,
Douĕ jocurĭ 'n douĕ locurĭ,
Ca şi para cea de focurĭ.
La unŭ jocŭ, ór' cine'mĭ jócă?
Totŭ bĕtrânĭ se întorcŭ rótă;
Dérŭ la altulŭ feţioreĭ,
Romanaşĭ de'ĭ beluşeĭ,
Şi îmĭ jócă 'n primă-véră,
De l'amiéḑŭ şi pênĕ 'n séră.
Dómne sfinte, ce vedea,
Ochiĭ 'n jurŭ de 'şĭ arunca?
Unŭ norŭ mare, neguréţă,
Tótă lumea 'ntunecéţă!
Din norŭ óre ce ieşià,
Către jocurĭ propăşia?
Ḑinióre ca de sóre,
Fetişióre *sabinióre*.

Colindulŭ, după câte-va versurĭ, se termină în modulŭ acesta, destulŭ de semnificativŭ:

Caiĭ rabdă şi maĭ jócă,
Romanaşiĭ facŭ totŭ rótă,
Şi, cândŭ fu a se 'nsera,
Juniĭ ḑînele-apuca

1. La pag. 104—105 din colecţiunea d-séle.

Şi a-casă le ducea,
Déră ele că plângea,
Şi părinţiĭ le căta
Şi eĭ nu le căpĕta.

O fi esistêndŭ în poporŭ unŭ asemenea cântecŭ, care se vorbéscă despre „fetişióre *sabinióre*“, răpite de „*Romanaşĭ*“? Séŭ póte că d-sea l'a fabricatŭ *ad-hoc*, pentru a demonstra că suntemŭ maĭ Romanĭ de câtŭ Romaniĭ, că păstrămŭ pênĕ adĭ amintirea despre răpirea Sabinelorŭ de către primiĭ locuitorĭ aĭ Romeĭ, poveste populară, basmŭ care nu se găsesce datŭ la iviélă de câtŭ dór în scrierile luĭ Titu Liviu?

Eŭ unulŭ mĕ 'ndoiescŭ fórte, în faţa sistemeĭ d-séle d'a preface tóte poesiele adunate, în faţa seteĭ d'a ne lătini cu desĕvîrşire, în faţa faptuluĭ că acestŭ cântecŭ se vede de câtŭ colo că e cârpitŭ din treĭ bucăţĭ, cam străine una de alta.

N'arŭ fi nimicŭ déca năsuinţele de felulŭ acesta arŭ rĕmâné isolate, déca numaĭ douĭ séŭ treĭ inşĭ le-arŭ născoci şi le-arŭ apăra cu căldură. Faptulŭ ciudat e că dênsele se propagă, găsescŭ creditŭ în inimele tinere şi lesne-credĕtóre, ba ajung să se formeze chiar uă sistemă, întemeiată nu pe sciinţă şi 'nvĕţătură,

ci pe simţirile patriotice, pe închipuirĭ ursite a gâdila mândria naţionalĕ.

Dintre tóte esemplele, voiŭ lua numaĭ unulŭ de astă-dată.

Citatulŭ colindŭ, cădêndŭ în mâna amiculuĭ meŭ Gr. G. Tocilescu — acum vr'o 7-8 anĭ, pe cândŭ ne încercamŭ şi noĭ a scrie literatură — d-sea, în ardórea patriotismuluĭ, şi cu bună-credinţă, nu esitâ a deduce dintr'ênsulŭ că Românulŭ „descendentŭ alŭ luĭ Traianŭ, „n'a uitatŭ âncă răpirea fetelorŭ sabine, ba „âncă pomenesce numele lorŭ în cântecele séle". Conclusiunea 'ĭ fu că d'aci „apare 'n litere de „flacărĭ originea romană a Românuluĭ"[1].

Aceste pĕcate de tinereţe trebuiescŭ, neapăratŭ, iertate.

Şi trebuiescŭ iertate nu numaĭ amiculuĭ meŭ Tocilescu, ci şi mie ênsumĭ, căcĭ maĭ toţĭ tineriĭ amŭ comisŭ, déca nu maĭ multe, celŭ puţinŭ câte una séŭ două greşelĭ d'asemenea precipitare.

Câtŭ pentru neologisme, d-lŭ Marienescu mărturisesce c'a întrodusŭ cu intenţiune numaĭ treĭ: *sigilŭ* în locŭ de *pecete*, *regişiorŭ* în locŭ de *crăişiorŭ*, şi *bravŭ* în locŭ de *voinicŭ*.

Negreşitŭ! „Sigilulŭ", „regişiorulŭ" şi „bra-

1. A se vedé *Fóia Societăţiĭ Românismulŭ*, art. luĭ Gr. G. Tocilescu despre *Poesia populară*.

vulŭ« puteaŭ fi primițĭ pretutindenĭ, în tóte salónele, ca fiindŭ de nobilĕ originĕ latină, pe cândŭ »*pecetea*« cea nesăbuită, pe »*crăişorulŭ*« şi pe »*voiniculŭ*« slavŭ, cine 'ĭ arŭ fi vĕḑutŭ cu ochĭ bunĭ, chiarŭ la 1859?

Prin urmare, aŭ fostŭ sacrificațĭ fără milă pe altarulŭ patriotismuluĭ ş'alŭ lătinieĭ, pĕsându'ĭ pré puținŭ autoruluĭ déca poporulŭ va sci séŭ nu ce 'nsemnéză *bravŭ, sigilŭ* şi *regişiorŭ.*

Dérŭ ce arŭ fi óre »numaĭ treĭ« cuvinte nepotrivite într'uă colecțiune de 60 colinde? Abia uă picătură de neologisme, pe unŭ întinsŭ câmpŭ de archaisme populare! Cu toțiĭ le-amŭ trece cu vederea, déc'arŭ fi numaĭ atâtea.

Adevĕrulŭ e ênsĕ că d-sea a 'ntrodusŭ multŭ maĭ multe neologisme, precum e *genŭ* în locŭ de *némŭ*, *custodiată* în locŭ de *păzită*, *pratŭ* în locu de *livede*, *aratru* în locŭ de *plugŭ*, *lance* în locŭ de *suliță*, *columbeĭ* în locŭ de *porumbeĭ*, şi multe altele, pe care natura acestorŭ aprețuirĭ nu ne lasă ca sĕ le 'nşiruimŭ a-nume şi cu de-amĕnuntulŭ.

Écĕ pentru ce publicațiunea d-luĭ Marienescu n'are valóre în fața celuĭ ce caută producerile nesilite ale geniuluĭ poporuluĭ, adică fiice cu cosițe bĕlăióre şi cu firéscă rumenélă, érŭ nu plăsmuirĭ de cărturarĭ, adică păpuşĭ de oraşiŭ şi sulimanurĭ de modă.

Sĕ trecemŭ dérŭ peste acéstă lucrare, şi sĕ ne gândimŭ la altele maĭ bune, făcute cu cea maĭ nebănuită bună-credinţă, cu fidelitate şi cu respectŭ către poporulŭ nostru, căruia'ĭ datorimŭ păstrarea atâtorŭ bunurĭ, adesea maĭ frumóse şi maĭ preţuite de câtŭ silitele producerĭ ale spoieliĭ ş'ale înstrăinăriĭ.

VI.

TIMPULU SI MODULU COLINDARII. — DIVISIUNEA COLINDELORU.

In acéstă parte a ţĕriĭ nóstre, cunoscută sub nepotrivitulŭ nume de România »munténă«, de douĕ orĭ pe anŭ s'audŭ întonările colindătorilorŭ: la Crăciunŭ, cândŭ crestinismulŭ a instituitŭ uă mare şi veselă serbătóre, şi la sfîntulŭ Vasile, cândŭ e renoirea anuluĭ.

La Crăciunŭ, nu se colindă de câtŭ uă dată, în nóptea de ajunŭ, 24 Decembre. Dérŭ acésta e adevĕrata »*séră mare*« a colindelorŭ, şi maĭ cu sémă a celorŭ religióse.

Colindătoriĭ eĭ suntŭ în vîrstă de câte 18, 20, 30 şi pênĕ la 45 de anĭ, tinerĭ séŭ părinţĭ de familiă, care se bucură de óre-care trecere.

Eĭ mergŭ în grupe de câte patru: douĭ cântândŭ douĕ versurĭ — cu refrenulŭ lorŭ de »*Ler-oĭ-Leo*, *oĭ-Ler-oĭ*, *d'aĭ-Ler-oĭ Domne*, *Ler*

Dómne Ler, *Florile dalbe* etc.—érŭ ceĭ-l-alţĭ douĭ, alte doue versurĭ consecutive.

Acestia nu se oprescŭ la tóte casele, cum facŭ copiiĭ care umblă cu *Pluguşiorulŭ*, ci se ducŭ numaĭ pe la amiciĭ şi cunoscuţiĭ lorŭ.

Colindulŭ de rigóre, care e ca unŭ felŭ de *proemiŭ*, uă salutare adresată familieĭ, e colindulŭ *Crăciunuluĭ*, pe care 'lŭ cântă afară, la feréstră: d'aceia se şi numesce „colindŭ de feréstră".

Intr'ênsulŭ e vorba despre crestinismŭ, despre propagarea acesteĭ religiunĭ, şi negreşitŭ că la acele depărtate epoce şi face alusiune. Fiindŭ în ajunulŭ nasceriĭ luĭ Christosŭ şi botezulŭ fiindŭ misterulŭ de căpetenià alŭ crestinismuluĭ[1], colindătoriĭ suntŭ arĕtaţĭ într'ênsulŭ ca nisce apostolĭ trămişĭ ca sĕ convertéscă şi sĕ boteze lumea.

1. De şi botezulŭ, simbolŭ de purificare, e misterulŭ fundamentalŭ alŭ crestinismuluĭ, totuşĭ cată sĕ amintimŭ că acéstă ceremonià se practica din vechĭ timpurĭ în misterele instituite pentru Mitras, una din divinităţile Perşilorŭ, care ad o-raŭ în persóna eĭ Sórele séŭ foculŭ. In acele mistere, iniţiaţiĭ ereaŭ regeneraţĭ prin ceremonia botezuluĭ. Mitras erea unŭ midlocitorŭ între spiritulŭ sfîntŭ şi Dumnedeŭ tatălŭ. Doctoriĭ creştinĭ privescŭ botezulŭ ca indispensabilŭ pentru mântuirea sufletuluĭ şi pentru rescumpărarea luĭ de pĕcatulŭ originalŭ, rescumpărare pentru a căreĭ realisare s'a sacrificatŭ Christŭ. Cu tóte astea, Sf. Pavelŭ nu vru de locŭ sĕ boteze pe Corintienĭ, érŭ pe Timoteiŭ îlŭ tăià împrejurŭ în locŭ d'a 'lŭ boteza.

Refrenulŭ luĭ este „*Florile dalbe*“.

Étă acestŭ cântecŭ popularŭ, d'unŭ caracterŭ religiosŭ cu totulŭ și cu totulŭ:

Astă séră 'ĭ séra mare,
Florile dalbe,
Séra mare-a luĭ Crăciunŭ,
Florile dalbe,
Cândŭ s'a născutŭ Domnulŭ bunŭ,
Florile dalbe.
Noĭ umblămŭ
Sĕ colindămŭ
P'astă nópte 'ntunecósă!
Pe cărare alunecósă,
Nemerirămŭ l'astă casă,
L'astă casă, l'astŭ domnŭ bunŭ,
Domnulŭ bunŭ, domnulŭ [cutare].
Elŭ de veste cum prindea,
Inainte ne eșia
C'unŭ clondirŭ plinŭ de rachiŭ:
Cu clondirulŭ d'a drépta,
Cu paharulŭ d'a stânga,
Din clondirŭ turnându-ne,
Din gură grăindu-ne:
— Voĭ, patru colindătorĭ,
Vĕ alegețĭ doĭ
Din voĭ,
Doĭ din voĭ maĭ tinereĭ,
Și sărițĭ în cea grădină:
Rupețĭ firŭ
De calomfirŭ
Ș'ună steblă de busuiocŭ;
Trecețĭ

Mergeţĭ
La fôntână,
La fôntâna luĭ Iordanŭ:
Muiaţĭ firŭ
De calomfirŭ
Şi steble de busuiocŭ,
Ş'apoĭ mergeţĭ colindândŭ,
Douĭ pe urmă botezândŭ:
Stropiţĭ casă,
Stropiţĭ mêsă,
Stropiţĭ feţĭ
De coconĭ creţĭ:
Coconĭ creţĭ s'orŭ pomeni,
Maĭ frumosŭ ne-orŭ dărui
Cu darurĭ de la părinţĭ.
Stropiţĭ feţĭ
De fete marĭ:
Fete marĭ s'orŭ pomeni,
Maĭ frumosŭ ne-orŭ dărui
Cu mahrămĭ grele de firŭ.
Stropiţĭ feţĭ
De ceĭ bĕtrânĭ:
Ceĭ bĕtrânĭ s'orŭ pomeni,
Maĭ frumosŭ ne-orŭ dărui
C'unŭ colacŭ de grâŭ curatŭ [1].
Pe colacŭ vêdra de vinŭ,

1. *Grâŭ curatŭ.* — Sĕ nu se crêḑă că epitetulŭ de *curatŭ* e pusŭ aci pentru rimă, căcĭ rimă nicĭ că esistĕ. Din contra, pare-se uă espresiune sacramentalĕ cândŭ e vorba de sacrificiĭ şi de darurĭ, de óre-ce religiunea creştină fusese nevoită s'adopte, transformându-le, nu numaĭ unele credinţe păgâne, ci şi ceremoniĭ, solemnităţĭ şi formule antice. Ast-felŭ ceĭ vechĭ nu făceaŭ nicĭ unŭ sacrificiŭ fără sĕ 'şĭ spele mânele în *vivo flumine*, într'unŭ rîŭ viu, cu apă curgĕtóre, fiă de fontână, fiă de gârlă. In tragedia luĭ Eschile intitulată *Per-*

Fiă galbenulŭ de plinŭ,
C'aşia 'ĭ legea din bĕtrânĭ,
Din bĕtrânĭ din ómenĭ bunĭ.

Bună vremea 'n aste case,
La mulţĭ anĭ cu sănĕtate
Că 'ĭ maĭ bună de câtŭ tóte [1].

şiĭ, Atossa, muma luĭ Xerxe, narândŭ visulŭ ce avusese peste nópte, ḑice: „după ce mĕ sculaĭ şi atinseĭ cu mânele apa unuĭ limpede isvorŭ, m'apropiaĭ de altarŭ c'uă cétă de sacrificătorĭ“. Religiunea cerea ênsĕ de la celŭ ce oferia sacrificie nu numaĭ *mânĭ curate*, puras manus, ci şi *haine curate*, *vase curate*, *victimă curată*, *vinŭ curatŭ*: „puras vestes, pura vasa, puram hostiam, purum vinum“. Ast-felŭ citimŭ în Tibullŭ [lib. I, eleg. ult. v. 27]:

Hunc *pura* cum *veste* sequar, myrtoque canistra
Vincta geram, myrto vinctus et ipse caput.

Asemenea şi 'n elegia I, v. 13, lib. II: „Casta placent superis: *pura cum veste venite*“. Vergiliu [Eneid. l. XII v. 169] ḑice asemenea: „*Puraque in veste* sacerdos Setigeræ fœtum suis intonsamque bidentem Attulit“. Plautŭ vorbesce de „*vase curate*“ pentru sacrificie în *Amphitruo* [act. V, sc. 1, v. 7 şi act. IV, sc. 3, v. 62] şi în *Captivi* [act. IV, sc. 2, v. 81]. . Câtŭ despre *pura hostia*, a se vedé Varron [*De re rustica* lib. II, c. .], Pliniu [lib. IX c. 51; lib. X c. 56, lib. XXIX c. .] şi Festu Pompeiu. Plutarchu [*De defectu oraculorum*] esplică că, prin *victimă curată*, se 'nţelegea animalele născute în ḑile faste, ḑile care variaŭ pentru fiă-care soiŭ de animale. C. Pliniu [lib. XIV, c. 12] vorbesce despre *vinulŭ caratŭ*, érŭ Ovidiu [*Pont.* eleg. I, v. 161, lib. III] ḑice:

Sed prius imposito sacris altaribus igne,
Tura fer ad magnos *vinaque pura* deos.

In *Metam.* [lib. VII, v. 59]: „Dum vota sacerdos Concipit, et fundit *purum* inter cornua *vinum*“. A se vedé ale mele *Incercărĭ critice* etc. şi *De formulis et solennibus populi Romani* de B. Brissonius. Ed. Halle et Leipzig, 1731, pag. 6.

1. Unele variante ḑicŭ, în loculŭ acestorŭ ul ime versurĭ:
La mulţĭ anĭ cu sănĕtate
Şi cu bine 'n céste case.

După aceia, colindătoriĭ suntŭ poftițĭ în casă, unde li se dă pacharulŭ de rachiŭ, căcĭ așia se cinstesce poporulŭ: cu rachiŭ alesŭ într'adinsŭ, sub cuvêntŭ că drege vocea, érŭ n'o răgășésce, ca vinulŭ. Apoĭ, așeḑêndu-se, colindă succesivŭ pe toțĭ aĭ caseĭ, începêndŭ cu stăpânulŭ, apoĭ cu soçia luĭ și, pe rêndŭ, cu copiiĭ, de la celŭ maĭ mare pênĕ la celŭ maĭ micŭ de vîrstă.

Ca sĕ învețe melodia colindelorŭ și versurile pe din-afară, eĭ s'aŭ truditŭ totŭ postulŭ Crăciunuluĭ, dându'șĭ silință sĕ se potrivéscă la voce și făcêndŭ repetițiunĭ numeróse.

La sfîntulŭ Vasile, colindele se împartŭ în douĕ: âmblarea cu plugușorulŭ și cântarea de colinde, cu séŭ fără plugușorŭ, ênsĕ numaĭ la feréstră, făr'a intra și 'n casă.

D'astă-dată, colindătoriĭ suntŭ de 7 pênĕ la 18 séŭ 20 de anĭ.

Orațiunea rostită cu plugușorulŭ e maĭ multŭ cunoscută și fórte rĕspândită. Intr'ênsa nu e vorba de câtŭ despre agricultură și despre urarea uneĭ bune recolte. Ea 'ncepe cu versurile:

Hiĭ plugulŭ cu doĭ-spre-ce boĭ,
In córle codălbieĭ,
In frunte străineĭ:
Sĕ vĕ facă Dumneḑeŭ parte de eĭ.
Plecarămŭ într'uă sfîntă Joĭ,

Cu plugulŭ cu doĭ-spre-ce boĭ
La câmpŭ vĕratŭ,
Unde era bine de aratŭ
Şi mândru de semĕnatŭ etc.

Cele-l-alte colinde sunťŭ variate, după persónele cărora se adreséză, după etate séŭ posiţiunea lorŭ socialĕ, căcĭ acestŭ genŭ de poesiĭ populare nu coprinde numaĭ imnurĭ religióse, cum pe nedreptŭ s'a susţinutŭ de uniĭ, ci şi cânturĭ profane.

Dérŭ, fiindŭ că le 'mpărţirămŭ ast-felŭ, se vedemŭ maĭ ântâiŭ pe unele ş'apoĭ pe cele-l-alte.

VII.

REFRENULU COLINDELORU. — COLINDELE RELIGIOASE. — MITOLOGIA PAGANA.

Colindele religióse aŭ ca refrenŭ espresiunea *Ler Dómne*, cu esclamaţiunea de *oĭ*, înaintea şi în urma numeluĭ *Ler*[1]: *oĭ-Ler-oĭ*, *Ler-oĭ-Ler*[2].

Maĭ tóte facŭ alusiune la Christosŭ séŭ la propagarea creştinismuluĭ.

In menţionata scriere despre datinele şi credinţele poporuluĭ nostru[3], amŭ afirmatŭ şi m'amŭ silitŭ sĕ demonstru că religiunea creştină — ne-

1. Numele de *Ler* se găsesce şi 'n basme, dintre care unele aŭ titlulŭ de *Ler împĕratŭ*.
2. Din *Ler-oĭ-Ler* s'aude, în cântecŭ, *Ler-oĭ-Leo*.
3. *Incercărĭ critice* asupra unorŭ *Credinţe, datine şi moravurĭ* ale poporuluĭ românŭ.

putêndŭ distruge cu desĕvîrşire superstiţiunile politeismuluĭ greco-latinŭ, amintirea ultra-seculară şi numele atâtŭ de înrădĕcinatŭ alŭ ḑeităţilorŭ păgâne, practicele şi cultulŭ lorŭ, care deveniseră uă a doua natură — a fostŭ silitŭ sĕ le modifice numaĭ forma, lăsândŭ aprópe neatinsŭ fondulŭ.

Din multe naraţiunĭ mitologice, sĕ luămŭ numaĭ una de uă-cam-dată.

Credinţa populară că Vulcanŭ e făuritorulŭ trăsnetelorŭ erea pré înrădĕcinată, pentru ca sĕ pótă dispără, cu tótă crestinarea diferitelorŭ naţionalităţĭ păgâne. De aceia, părinţiĭ crestinismuluĭ fură siliţĭ s'o păstrăze, cu singura condiţiune d'a schimba numirea ḑeuluĭ păgânĕtăţiĭ. Ast-felŭ, în loculŭ luĭ Vulcanŭ, devenitŭ acum *idolŭ*, fu pusŭ unŭ sfîntŭ óre-care, ş'anume sfîntulŭ Ilie, căruia i-se dete atributele luĭ Vulcanŭ, ḑicêndu-se chiarŭ că erea schiopŭ ca dênsulŭ.

D'aci resultâ credinţa ce 'ntâlnimŭ aḑĭ la poporulŭ nostru că, orĭ de câte orĭ tună, fulgeră şi trăsnesce, atuncĭ sfîntulŭ Ilie gonesce draciĭ cu săgeţĭ de focŭ, întocmaĭ cum Joue gonise pe Giganţiĭ care se revoltaseră în contra'ĭ. Ba se adauge cu multă pietate că, déca sfîntulŭ Ilie arŭ sci cândŭ îĭ e ḑiua onomastică, atuncĭ

arŭ ucide toţĭ draciĭ şi arŭ prăpădi lumea cu trăsnetele'ĭ cele grozave. Dumneḑeŭ ênsĕ îĭ totŭ ascude ḑiua, ca sĕ nu se întêmple asemenea nenorocire.

Prin urmare, cu totŭ crestinismulŭ Românilorŭ, mitologia păgână, modificată în formă, persistĕ pênĕ astăḑĭ în miḑloculŭ nostru. Divinitatea crestină, imaterialĕ şi lipsită de pasiune, Românulŭ şĭ-o închipuiesce multiplă şi împărtăşită de maĭ multe fiinţe. Ca şi păgâniĭ, elŭ dă ḑeilorŭ pasiunĭ omenescĭ: invidia séŭ mânia, setea de putere şi de mărire. Une orĭ, apare, după câtŭ resultă din colinde, chiarŭ ura şi rĕsbunarea ca pasiunĭ prodomnitóre ale divinităţilorŭ crestine.

Étă, ca esemplu, unŭ cântecŭ de felulŭ acesta.

Sfînta Vinerĭ — căcĭ frumósa Venere păgână a fostŭ canonisată şi făcută sfîntă sub crestinismŭ, ba s'a prescrisŭ chiarŭ postulŭ pentru ḑiua a cincia din septĕmână, care 'ĭ e consacrată — sfînta Vinerĭ este represintată în colindŭ ca propagatóre a noueĭ credinţe. Şi, fiindŭ că sufere chinurĭ de la „cetatea luĭ Ĭrodŭ", se presintă tatăluĭ cerescŭ şi 'ĭ cere s'o rĕsbune, sĕ 'şĭ aréte puterea şi mânia în acea ocasiune, ca prin frică sĕ crestinéscă pe îndărĕtnicĭ. Colindulŭ sună ast-felŭ:

Susŭ pe slava ceruluĭ,
Ler-oĭ-Leo d'aĭ Ler-oĭ-Dómne-le,
La pólele raiuluĭ,
La scaunulŭ Domnuluĭ,
La scaunŭ de judecată
Unde merge lumea tótă,
Genuchiat-a sfînta Venerĭ,
Genuchia şĭ mi'şĭ plângea
Şi de Domnulŭ se ruga,
Şi din gură-aşia 'mĭ grăia:
—Sciĭ, dómne, că m'aĭ trimesŭ
Pămêntulŭ ca sĕ 'lŭ botezŭ.
Toţĭ s'aŭ datŭ botezuluĭ,
Numaĭ unulŭ nu s'a datŭ:
Cetatea Iroduluĭ
Nu s'a datŭ botezuluĭ,
Nicĭ creştinĕtăţilorŭ,
Ci pe mine prinsu-m'a,
Prinsu-m'a,
Legatu-m'a,
Cu cuţitŭ tăiatu-m'a,
In cazanŭ băgatu-m'a
Şi treĭ ḑile fiertu-m'a
Numa 'n céră şi 'n ruşină.
Eĭ din cazanŭ scosu-m'aŭ,
Apoĭ strecuratu-m'aŭ,
La gardŭ aruncatu-m'aŭ,
In obrazŭ scuipatu-m'aŭ.
Ş'amŭ făcutŭ
Cum amŭ pututŭ,
Şi la tine c'amŭ venitŭ
Sĕ 'mĭ daĭ sfinţiĭ 'n ajutorŭ
Pe Irodŭ ca sĕ 'lŭ omorŭ.

Domnulŭ déc'o audia,
Ast-felŭ din gură'mĭ grăia:
—Savaĭ Petre, sfinte Petre
Sĕ mi'lŭ trăsnescĭ tu cu sete;
Sav'Ilie,
Sânt'Ilie,
Sĕ mi'lŭ trăsnescĭ cu mânie,
Că estĭ sfântŭ maĭ cu tărie.
Ilie déc'audia,
De grabă că 'mĭ alerga:
Lŭa fulgerulŭ d'a stânga
Şi trăsnetulŭ d'a drépta,
După dracĭ că mi'şĭ pornia
Şi 'ĭ trăsnia,
Şi 'ĭ fulgera
Cerulŭ de se 'ntuneca,
Pămêntulŭ se tremura;
Draciĭ că se speriaŭ
Şi botezuluĭ se daŭ,
Miruluĭ,
Botezuluĭ
Şi creştinĕtăţilorŭ.
Sfînta Vinerĭ boteza:
Tótă lumea creştina.
La mulţĭ anĭ cu sănĕtate,
Bună séra 'n aste case[1].

Unŭ altŭ colindŭ religiosŭ ne arétă pe Christŭ esplicândŭ sfinţilorŭ apostolĭ din ce s'a făcutŭ vinulŭ, mirulŭ şi grâulŭ.

1. Alte orĭ se dice, după diferitele localităţĭ:
Bună séra 'n *céstă* casă,
La boierĭ ca dumnévóstră.

Cestiunea cuminecăriĭ cu vinŭ şi pâne — care personifică sângele şi carnea Domnuluĭ — precum şi consacrarea celuĭ crestinatŭ prin ungerea cu sfîntulŭ mirŭ, aŭ fostŭ de la 'nceputŭ nesce mistere puţinŭ înţelese de lumea profană şi nesciutóre, prin urmare fórte combătute de adversariĭ noueĭ dogme.

Erea dérŭ necesarŭ ca 'n mintea poporuluĭ sĕ se sape adâncŭ uă esplicare óre-care, şi d'aci necesitatea următoruluĭ colindŭ, în care ênsuşĭ Christosŭ esplică sfinţilorŭ misterulŭ cuminicăturiĭ ş'alŭ miruluĭ.

Atragŭ atenţiunea asupra limbiĭ, care, alăturĭ cu maĭ multe slavisme, a păstratŭ mulţime de forme şi de cuvinte vechĭ şi latine, precum şi asupra distribuiriĭ ce se face într'ênsulŭ, dându-se vinulŭ bĕtrânilorŭ, grâulŭ poporuluĭ şi mirulŭ preoţilorŭ: *patribus*, *plebi et sacerdotibus*, cele treĭ stărĭ de căpeteniă ce compuneaŭ societatea, după ideiele Romanilorŭ:

D'întrébă'şĭ, întrébă[1]
Sfinţĭ pe Dumneḑeŭ:
—„Dómne milostive,
„Din ce este faptŭ[2]

1. *D* eufonicŭ s'adauge adesea la începutulŭ vorbelorŭ din cântece şi 'n specialŭ la colinde. Aci póte lipsi, putêndu-se cânta pré bine: *„Intrébă 'şĭ, întrébă“* séŭ *„Intrébă, şi 'ntrébă.“*

2. *Faptŭ*, în locŭ de *făcutŭ*.

„Vinulŭ
„Şi cu mirulŭ
„Şi rumenulŭ grâŭ?
Domnulŭ le grăia[1]
— „Sfinţĭ nepricepuţĭ
„Şi nechibsuiţĭ,
„Vreţĭ sĕ m'ispitiţĭ,
„Că voĭ bine sciţĭ
„Din ce este faptŭ
„Vinulŭ
„Şi cu mirulŭ
„Şi rumenulŭ grâŭ.
„Cândŭ eĭ m'aŭ gonitŭ,
„Câiniĭ de Jidovĭ,
„Totŭ din casă 'n casă
„Şi din mésă 'n mésă,
„Şi eĭ m'aŭ ajunsŭ
„Susŭ la Rusalimŭ[2],
„In séra d'ajunŭ,
„'N casa luĭ Crăciunŭ[3],
„Şi m'aŭ rĕsticnitŭ,
„Pe cruce d'mĕrŭ dulce;
„Şi eĭ că'mĭ băteaŭ
„Prin talpe
„Prin palme
„Totŭ cuie de ferŭ,
„Ţinte de oţelŭ;

1. Domnulŭ, adică Christosŭ.

2. *Rusalimŭ,* în locŭ de Erusalimŭ séŭ de Ierusalimŭ.

3. Anacronismŭ. Numele de Crăciunŭ e pusŭ aci numaĭ pentru că la Crăciunŭ se cântă maĭ cu sémă aceste colinde religióse.

„Ş' und' le ţintuia[1],
„Sânge că curgea:
„Totŭ vinŭ se făcea.
„Şi eĭ mĕ 'mbrăca
„Cu cămaşiă verde,
„Verde de ursică[2],
„Rĕŭ trupulŭ bĕşică.
„Ş'unde mĕ 'ncingea[3]
„Cu brâŭ de măceşiŭ;
„Ş'unde mĕ strîngea
„Sudórea 'mĭ curgea[4],
„Totŭ mirŭ se făcea.
„Da 'n capŭ ce 'mĭ puneaŭ[5]?
„Cunună de schinĭ[6],
„Schinĭ şi mărăcinĭ;
„Ş'unde-o aşeḑaŭ,
„Lacrimĭ ciuruiaŭ,
„Se rostogoliaŭ,
„Totŭ grâŭ se făceaŭ[7].

1. In locŭ de *ţintuiaŭ*. Maĭ în tóte colindele, *ŭ* alŭ pluralului se suprimĕ, ca sĕ producă asonanţă cu vorba finalĕ a versuluĭ următorŭ.

2. In locŭ de inversiunea „*De verde ursică*". Acéstă frumósă imagine e luată din viéţa comună, prin urmare cu atâtŭ maĭ frumósă cu câtŭ e maĭ naturalĕ.

3. Aci mersulŭ fraseĭ se schimbă, începêndŭ cu *unde*, care se vede figurândŭ şi 'n cele-l-alte strofe „Ş'unde mĕ bteaŭ", „Ş'unde mĕ 'mbrăcaŭ" etc.

4. Inţelesulŭ e: „Mĕ strîngeaŭ astŭ-felŭ, în câtŭ îmĭ curgea sudórea".

5. *Da*, în locŭ de *dérŭ*, care se pronunţă *dar* şi perde pe *r* finalulŭ în cântecŭ.

6. *Schinĭ*, în locŭ de *spinĭ*: provincialismŭ.

7. Frasele suntŭ eliptice: „lacrămile se rostogoliaŭ şi, cum picaŭ, totŭ grâŭ se făceaŭ".

„D'atuncia s'a datŭ
„Vinulŭ la bĕtrânĭ,
„Grâulŭ la norodŭ,
„Mirulŭ la preoţĭ,
„Sĕ ne miruiéscă
„Rarŭ la ḑile-marĭ,
„Diua de Crăciunŭ
„Ş'a de Bobotéză,
„Cândŭ preoţĭ botéză,
„Norodŭ creştinéză.
Sănĕtate 'n casă
Boierĭ dumné-vóstră,
Totŭ cu voie bună
L'anulŭ,
La mulţĭ anĭ.

Intre virtuţile recomandate de religiunea crestină fiindŭ maĭ cu sémă caritatea, a o învĕţa ş'a o practica erea, în primele epoce, semnulŭ caracteristicŭ alŭ celuĭ bine credinciosŭ, semnulŭ prin care se deosebia de ceĭ de religiunĭ contrare.

Acéstă caritate se manifesta sub diferite forme. Cele maĭ de căpeteniă ênsĕ constaŭ în a fi primitorŭ de străinĭ, în a face binele orĭ-cuĭ, orĭ-cândŭ şi orĭ-unde. A chiăma săracĭ şi drumaşĭ spre a le da de mâncare, a încălḑi pe celŭ frigurosŭ ş'a adăpa pe celŭ însetoşiatŭ, a face crucĭ pe la rĕspânţiĭ ş'a săpa fontânĭ séŭ puţurĭ pe la drumurĭ séŭ pe câmpurĭ, a construi podurĭ peste ape : ast-felŭ ereaŭ binefacerile crestinescĭ, pe care le-aŭ practicatŭ şi părinţiĭ noştriĭ, împreună cu părinţiĭ şi cu părinţiĭ părinţilorŭ lorŭ.

Colindele nu puteaŭ sĕ nu constate faptulŭ. Şi 'n adevĕrŭ, iatĕ unulŭ de felulŭ acesta:

D'aĭ Ler-om, d'aĭ Ler-om Dômne,
Icea, măre, 'n céste curţĭ,
Céste curţĭ, céste domniĭ,
Crescutu-mĭ-aŭ doĭ merĭ nalţĭ,
Doĭ merĭ nalţĭ şi minunaţĭ,
La vêrfurĭ amestecaţĭ.

Susŭ în merĭ,
In dalbe florĭ,
Ardu'mĭ douĕ lumînărĭ;
Şi din douĕ lumînărĭ,
Pică'mĭ treĭ din picăturĭ;
Érŭ din treĭ din picăturĭ
Ruptu-mi-s'a,
Faptu-mi-s'a
Rîŭ de vinŭ
Şi rîŭ de mirŭ,
Rîŭ de apă
Limpede.
['N] rîŭ de vinŭ cin' mi se scaldă?
Icea bunulŭ Dumnedeŭ:
Scaldă-sĕ,
Băiéză-sĕ,
In apă se limpedesce
['N] veştmêntŭ albŭ se premenesce,
Cu mirŭ că se miruiesce.

Maĭ din josŭ de vadulŭ luĭ,
E Ión,
Sfîntulŭ Iónŭ
Şi bĕtrânulŭ de Crăciunŭ:

Scaldă-se
Băiéză-se,
['N] apă limpeḑescu-se,
['N] vestmêntŭ premenescu-se
Cu mirŭ miruiescu-se.
Maĭ din josŭ de vadulŭ lorŭ,
Scaldă-sĕ sfinţiĭ de rêndŭ:
Scaldă-se
Băiéză-se,
In apă se limpeḑescŭ,
['N] vestmêntŭ albŭ se premenescŭ.
Maĭ din josŭ de vadulŭ lorŭ,
Scaldă-se icĭ cestŭ omŭ bunŭ
Cestŭ omŭ bunŭ jupânŭ [cutare].
Scaldă-se,
Băiéză-se,
In apă se limpeḑesce
Cu vestmêntŭ se premenesce.
Grăi bunulŭ Dumneḑeŭ:
—„Cuĭ, omŭ bunŭ, te potrivescĭ[1]?
„Aŭ mie? Aŭ sfiinţilorŭ?
„Aŭ luĭ Ión,
Sfîntŭ Iónŭ?
„Aŭ bĕtrânuluĭ Crăciunŭ?
Grăi icea cestŭ omŭ bunŭ:
—„Nu me, Dómne, potrivescŭ[2]
„Nicĭ ţie, nicĭ sfiinţilorŭ,
„Nicĭ luĭ Ión,
„Sfîntŭ Ión,
„Nicĭ bĕtrânuluĭ Crăciunŭ.
„De tênĕrŭ m'amŭ însuratŭ,

1 şi 2. Inversiunĭ frumóse, dérŭ rare.

„Fapt-amŭ casă
„Lângă drumŭ,
„'Ntins-amŭ mésă
„Peste drumŭ.
„Câțĭ pe drumŭ că mi'șĭ treceaŭ
„Toțĭ la mésă că ședeaŭ
„Și toțĭ beaŭ și ospĕtaŭ,
„Totŭ mie că 'mĭ mulțămiaŭ.
„Fapt-amŭ, Dómne, iérŭ amŭ faptŭ
„Podurele
„'N locurĭ rele:
„Cine pe podŭ c'a trecutŭ
„Totŭ mie 'mĭ-a mulțămitŭ.
„Fapt-amŭ, Dómne, iérŭ amŭ faptŭ,
„Puțurele
„'N câmpurĭ grele:
„Cine apă c'a bĕutŭ
„Totŭ mie 'mĭ-a mulțămitŭ.
Atuncĭ Domnulŭ îĭ grăia:
—„Fie bine
„Dérŭ de tine.
„Fapt-aĭ bine 'n astă lume,
„'N ceaĭ-l-altă 'ĭ găsi bine.
„Mergĭ la raiŭ nejudecatŭ,
„Ședĭ la mésă nechiămatŭ
„Sĕ beĭ paharŭ ne 'nchinatŭ".

Sănĕtate 'n céste case,
'N céste case
'N crucĭ frumóse,
Și cu noĭ, cu voiă bună,
La anulŭ
Și la mulțĭ anĭ.

VIII.

COLINDELE PROFANE. — DESCRIERI DE MORAVURI.

Dérŭ cea maĭ frumósă şi maĭ mare importanţă o aŭ colindele profane. Intr'ênsele nu e vorba despre religiune, ci tractéză subiecte din viéţa civilĕ, privitóre la nesce simţiminte şi ideĭ care n'aŭ câtuşĭ de puţinŭ a-face cu dogmele şi cu credinţele religióse. Ceia-ce denotă că ele se cântă la serbătorile însemnate e singurulŭ faptŭ că unele aŭ ca refrenŭ, la fine, versurile

Rarŭ
La ḑile marĭ:
Ḑiua de Crăciunŭ
Şi de Bobotéză,
Cândŭ preoţĭ botéză,
Lumea crestinéză.

In acéstă categoriă, găsimŭ adevĕrate legende naţionale, descrierĭ de moravurĭ şi resumatulŭ concisŭ alŭ traiuluĭ de uă dinióră: într'unŭ cuvêntŭ, citirea şi studiarea lorŭ ne daŭ uă ideiă aprópe completă despre viéţa poporuluĭ nostru în vécurile trecute, căcĭ tóte aceste cânturĭ n'aŭ şi nu potŭ avé — după a mea părere — uă vechime maĭ scurtă de câtŭ dintr'alŭ XIII, XIV şi XV secolŭ.

Insemnătatea lorŭ e dérŭ necontestabilĕ, atâtŭ pentru cunóscerea epocelorŭ trecute, pentru studiulŭ deprinderilorŭ şi aptitudinilorŭ de

căpeteniă ale naţiunii, câtŭ şi din punctulŭ de vedere filologicŭ, sintacticŭ şi esteticŭ.

E necontestabilŭ că numaĭ acele lucrurĭ rĕmânŭ şi se perpetuă în amintirea poporuluĭ, prin basme, prin anecdote séŭ snóve, prin cântece populare de totŭ felulŭ — şi colindele suntŭ uă însemnată varietate dintr'aceste cântece — numaĭ acele fapte, acele persóne, acele obiceiurĭ, care suntŭ maĭ marĭ, maĭ cunoscute, maĭ rĕspândite.

Ele dérŭ devinŭ generale, făr'a se opri la particularitatea vîrsteĭ, la deosebirea numelorŭ, la diferinţa de posiţiune socialĕ. Şi 'n adevĕrŭ, particularitatea de căpeteniă a colindelorŭ profane este d'a fi generale.

Ele suntŭ făcute ast-felŭ, în câtŭ sĕ se potrivéscă fiă-căreĭ stărĭ sociale, fiă-căreĭ ocupaţiunĭ, fiă-căreĭ vîrste.

E vorba despre unŭ tênĕrŭ de însuratŭ, despre uă fétă de măritatŭ, despre unŭ copilŭ în faşiă? Colindătoriĭ aŭ la 'n-de-mână câte douĕ-treĭ cântece, care convinŭ pentru fiă-care, şi nu le rĕmâne de câtŭ se puie în versŭ şi sĕ potrivéscă din cântecŭ numele persóneĭ ce aŭ sĕ colinde.

Ceia-ce se 'ntêmplă ênsĕ cu numele se întêmplă şi cu profesiunea celuĭ colindatŭ, căcĭ suntŭ, precum vomŭ vedé îndată, colinde pen-

tru orĭ-ce profesiunĭ diferite, celŭ puţinŭ pentru cele maĭ însemnate séŭ maĭ numeróse în cutare séŭ cutare localitate.

Orĭ-cum, cautā sĕ stabilimŭ cā tóte aceste cânturĭ suntŭ adevĕrate balade populare, care aŭ devenitŭ colinde, numaĭ fiindŭ cântate pe melodiĭ de colinde şi numaĭ pentru cā li-se repetā refrenulŭ de *oĭ-Ler-oĭ*, *Ler-oĭ-Leo*, cu amintirea ḑilelorŭ de Crăciunŭ şi de Bobotézā.

Étā, de esemplu, unŭ aşa numitŭ „colindŭ de flăcăŭ“:

Ler-oĭ-Leo!
La fontână
Lină,
La colţŭ de grădină,
Trecŭ,
Mi se petrecŭ [1]
Treĭ fete de Grecŭ.
Calea cin'le ţine?
[Vêlcu] fetŭ frumosŭ[2].
Elŭ că mi-le-alege
Pe gene,
Sprâncene,
Care e maĭ naltă
Şi maĭ sprâncenată,
Cu sprâncénă trasă,

1. „Mi-se petrecŭ“ în locŭ de „mi-se întrecŭ, mi-se iéŭ la întrecere“ una cu alta şi tóte 'mpreună.

2. Versulŭ cere ca numele celuĭ colindatŭ sĕ fiă numaĭ de două silabe, ca Staĭcu, Dinu, Gheorghe, Petre, Niţă, Ghenea, Vêlcu, Manciu, Sandu, Manea, etc.

Chipŭ de jupânésă [1].
[Néga] e maĭ naltă[2]
Şi maĭ sprâncenată,
Cu sprâncéna trasă,
Chipŭ de jupânésă.
[Vêlcu], fĕtŭ-frumosŭ,
Din gură 'ĭ grăia:
—„Haĭ sĕ viĭ cu mine,
„De veĭ sĕ fiĭ bine,
„Că tu'mĭ eştĭ de sémă
„Şi d'a mea potrivă!
[Néga] că 'ĭ grăia:
—„Tu nu'mĭ eştĭ de sémă
„Şi d'a mea potrivă.
„Veḑi'mĭ, aŭ nu'mĭ veḑĭ
„Cele luncĭ înverḑĭ,
„Luncile 'nverḑite
„De florĭ înălbite?
„Nu'sŭ dalbe de felŭ,
„Ci'sŭ dalbe de florĭ:
„Pên'nu le-oiŭ purta,
„Nu m'oiŭ mărita.
[Vêlcu], fĕtŭ-frumosŭ,
Din gură 'ĭ grăia:
—„Veḑi'mĭ, aŭ nu 'mĭ veḑĭ
„Aceĭ munţĭ
„Căruntĭ?

1. Chipŭ de matrónă, de nobilĕ: chipŭ frumosŭ, plăcutŭ.

2. Numele feteĭ trebuie sĕ fiă asemenea de douĕ silabe, ca Linţa, Safta, Vidra, Stanca, Tinca etc. Cândŭ numele e maĭ lungŭ, colindătoriĭ 'lŭ prescurtéză. Din Mar*ghióla* facŭ *Ghióla;* din M*aria*, *Ria*; din Alesan*drina*, *Drina*, etc. In genere, prima silabă iniţialĕ a numeluĭ e tăiată cu chipulŭ acesta.

„Nu 'sŭ căruntĭ de felŭ,
„Ci 'sŭ căruntĭ de oĭ:
„Prin dalbele oĭ,
„Negriĭ colpăneĭ.
„Dérŭ nu 'sŭ colpăneĭ,
„Ci suntŭ ciobăneĭ,
„In cățĭ rĕḑimațĭ,
„In glugĭ acióțĭ.
„Oile-orŭ porni
„Spre sóre rĕsare,
„P'a gură de vale,
„Prin florile tale;
„Frunțĭ le-orŭ înfrunți,
„Códe le-orŭ dîrî.
„Ce-orŭ maĭ rĕmânea,
„Ciobanĭ le-orŭ lua
„Şi le-orŭ învîrsta,
„Dalbe
„Cu albastre,
„Verḑĭ cu mohorîte;
„În sînŭ le-orŭ băga,
„În sînŭ şi prin straie,
„Şi eĭ c'orŭ feri
„Fie-care flóre
„De raḑe de sóre,
„De norelŭ de plóie;
„Ție țĭ-le-orŭ da,
„Şi tu-le-ĭ purta
„Rarŭ la ḑile marĭ,
„Ḑiua de Crăciunŭ
„Şi de Bobotéză,
„Cândŭ preoțĭ botéză,
„Lumea creştinéză.

Sănĕtate 'n casă,
Boierĭ dumneavóstră.
L'anu,
La mulţĭ anĭ.

Ecĕ dérŭ uă adevĕrată baladă, ca orĭ-ce altŭ cântecŭ profanŭ din colecţiunea de cânturĭ populare adunate de d-lŭ Vasile Alesandri, ênsĕ cântată ca unŭ colindŭ, în dialogulŭ atâtŭ de plăcutŭ păstorilorŭ luĭ Teocritŭ şi luĭ Vergiliŭ.

Credŭ că nu facŭ rĕŭ sĕ citezŭ âncă cincĭ-şése din aceste drăgălaşe zîmbete ale primeĭ nóstre literaturĭ, chiarŭ cu pericolulŭ d'a obosi atenţiunea, chiarŭ cu pericolulŭ d'a trece peste cuadrulŭ obicĭnuitŭ alŭ unorŭ scurte noţiunĭ de felulŭ acesta.

Sperŭ că nu mi se va lua 'n nume de rĕŭ dorinţa, din causă că versurile ce voiŭ sĕ maĭ producŭ suntŭ iérăşĭ inedite, de curêndŭ şi cu fidelitate culese din gura poporuluĭ. Nesce asemenea cânturĭ parŭ-mi-se că merită tótă consideraţiunea.

Ast-felŭ, étă uă frumósă descrierea a fericiriĭ casnice: unŭ ospĕţŭ omericŭ, uă ḑi de serbătóre familiară, unde soţulŭ şi soţia se fericescŭ unulŭ pe altulŭ de bunulŭ traiŭ ce ducŭ împreună.

Colindulŭ e pentru unŭ omŭ însuratŭ, şi i-se cuvine atenţiune pentru descrierea costumelorŭ:

Ler-oĭ-Leo,
Icĭ în céste curţĭ
Şi 'n céste domniĭ,
Crescut-aŭ,
Născut-aŭ
Doĭ merĭ d'aluneĭ,
De tómna sădiţĭ,
De véra 'nfloriţĭ.

La tulpinĭ de merĭ,
Mese de boierĭ
[Şi de negustorĭ]:
Danţurĭ de curtenĭ.

Danţulŭ cine 'lŭ trage?
Jupânulŭ [Ghiorghiţă].
Danţu 'mĭ dănţuiesce,
Toiagŭ rĕsucesce,
In susŭ l'asvîrlesce
'N palmă 'lŭ sprijinesce
Şi se fericesce:

—„Ferice, ferice,
„Ferice de mine
„Şi de maica mea.
„'N ḑile ce-amŭ născutŭ,
„Parte ce-amŭ d'avutŭ [1]
„De taică,
„De maică,
„De dómnă frumósă:
„Multŭ mĭ-e-cuviósă

1. Pentru ca sĕ se înlăture hiatulŭ séŭ cacofonia produsă prin apropierea a douĕ vocale similare [*a*mŭ *a*vutŭ], colindătoriĭ întroducŭ pe *d* eufronicŭ [amŭ *d'a*vutŭ]. A se vedé asemenea § I, pag. 7, nota 1, şi § VII, pag. 43, nota 1.

„Şi frumosŭ se pórtă:
„Iie
„Ghiorghiolie,
„Roche de cutnie,
„Papucĭ roşiorĭ
„Pe la tocŭ cu florĭ:
„Multŭ suntŭ jucătorĭ.
„Şi scie sĕ 'ĭ pórte
„Şi sĕ 'ĭ plescăiéscă
„Rarŭ, la ḑile marĭ:
„Ḑiua de Crăciunŭ
„Ş'a de Bobotéză,
„Cândŭ preoţĭ botéză,
„Lumea crestinéză.

Ler-oĭ-Leo,
La vîrfurĭ de merĭ
Printre lumînărĭ,
Légănŭ de mĕtase.
'N légănŭ cine 'mĭ şéde?
Dómna dumnéluĭ:
Cóse'mĭ, chindisesce,
Cóse'şĭ câte-unŭ firŭ,
Rupe 'şĭ câte-unŭ mĕrŭ,
Şi 'n susŭ l'asvîrlesce
'N palmă 'lŭ sprijinesce,
Şi se fericesce:

—„Ferice, ferice
„Ferice de mine
„Şi d'aĭ meĭ părinţĭ:
„'N ḑile ce-amŭ născutŭ
„Parte ce-amŭ d'avutŭ
„De taică,

„De maică,
„De domnelŭ frumosŭ.
„Multŭ mi-e cuviosŭ
„Şi frumosŭ se pórtă:
„Cămaşiă de inŭ
„Cusută cu firŭ
„Şi cu başbafirŭ,
„Papucĭ verḑişiorĭ
„Pe la tocŭ cu florĭ,
„Multŭ suntŭ jucătorĭ,
„Şi scie sĕ 'ĭ pórte
„Şi sĕ 'ĭ plescăiéscă,
„Rarŭ
„La ḑile marĭ:
„Ḑiua de Crăciunŭ.
„Ş'a de bobotéză,
„Cândŭ preoţĭ botéză,
„Lumea crestinéză.

Că esistŭ cânturĭ de acestea, potrivite fiă-căreĭ profesiunĭ a-nume, ne-o dovedesce următorulŭ colindŭ de năvodarŭ, în care figuréză numele uneĭ persóne necunoscute, numită «*vătafulŭ Argeşénu*».

Cine sĕ fi fostŭ acestŭ «vătafŭ», eŭ unulŭ nu sciŭ pênĕ astăḑĭ. A face presupunerĭ nu'mĭ vine, ca nu cum-va s'ajungŭ la conclusiunĭ de felulŭ celorŭ arĕtate maĭ sus, vorbindŭ despre cântecululŭ luĭ. Isvoranu.

Póte că vătafulŭ Argeşénu va fi fostŭ vr'unŭ omŭ cum se cade, dérŭ se póte iérăşĭ sĕ nu fi

fostŭ ast-felŭ. Prin urmare, înclinŭ a bănui că acéstă numire nu este inerinte colindului, ci că e unŭ nume întêmplătorŭ, care figuréză în cântecŭ pentru că așia l'a audịtŭ și ast-felŭ l'a învĕțatŭ celŭ ce 'lŭ scie pe-din-afară, érŭ nu pentru că versurile aŭ fostŭ făcute anume pentru vătafulŭ Argeșénu.

Totŭ ce resultă ênsĕ dintr'ênsele este faptulŭ neîndoiosŭ că acestŭ colindŭ trebuie sĕ se fi născutŭ pe marginea apeĭ, la Dunăre, unde năvodăria e uă bănósă și căutată profesiune.

Intr'adevĕrŭ, colindulŭ se cântă pe la Călărașĭ și 'n maĭ totŭ districtulŭ Ialomițeĭ. Elŭ ne înfățișéză pe năvodarĭ prinḑêndŭ pesce în acele regiunĭ băltóse, érŭ pe Iuda arĕtândŭ vătafuluĭ Argeșénu loculŭ unde se găsesce cuibulŭ vênatuluĭ.

Cuvintele technice ce coprinde și numele de pescĭ citate într'ênsulŭ daŭ convingerea că versurile trebuie sĕ fi vĕḑutŭ lumina în regiunile menționate, că de multŭ póte sĕ fi esistêndŭ prin acele locurĭ.

Ler-oĭ-Leo, d'aĭ Ler-om Dómne.
Este vătafŭ Argeșénulŭ,
Și 'mĭ are treĭ fete marĭ,
Câteșĭ treĭ cu meseriĭ.
Și 'mĭ împletescŭ pe isvóde,
Pe isvóde
La năvóde,

La năvóde de mătase,
Cu sfóră cu viţa 'n şése [1]
Pleti Vinerĭ şi Sâmbătă [2]
Cândŭ fu sfânta Duminică,
Cam pe tónă că 'mĭ pleca.
Dete-uă tónă, dete douĕ;
Cândŭ fu tóna cea d'a treia,
Năvodulŭ că 'mĭ închiăiaŭ,
Năvodariĭ că 'lŭ trăgeaŭ,
Pusŭ în matiţe 'lŭ duceaŭ.
Cândŭ vătafulŭ şiufănia,
Nicĭ unŭ pesce nu găsia.
Dérŭ în fundulŭ matiţeĭ
Iatĕ găsi puiulŭ Iudeĭ.
Şi vătafulŭ Argeşénulŭ
Ast-felŭ iute le grăia:
— „Săriţĭ, fraţĭ,
„De mi'lŭ legaţĭ.
Frumuşelŭ că 'lŭ judecaŭ,
Mi'lŭ judecaŭ,
Mi'lŭ băteaŭ.
'Ncepu puiulŭ a ţipa,
Érŭ cândŭ Iuda 'lŭ audia,
De peste mărĭ că 'mĭ venia,
Şi la vătafŭ se rĕstia:
— „Heĭ, vătafe Argeşene,
„De ce 'mĭ baţĭ tu puiulŭ meŭ,
„Că, vedĭ bine, 'ĭ mititelŭ,
„Mititelŭ şi 'nfăşiăţelŭ.

1. *Viţă*, prescurtatŭ din *şiuviţă*. Ast-felŭ se dice „viţă de pĕrŭ“ în locŭ de „şiuviţă de pĕrŭ“. Sfóră 'n şése viţe: şése sforĭ împletite la unŭ locŭ ca sĕ formeze una maĭ grósă.
2. *Pleti* séŭ *'mpleti* în locŭ de *împleti*.

„De nu 'ţĭ sciĭ vênatulŭ tĕŭ,
„Haide sĕ ţi'lŭ arĕtŭ eŭ.
La năvodarĭ poruncia,
Năvodu' 'n vase punea[1],
După Iuda se lua,
Şi Iuda că 'ĭ arĕta
Luĭ vătafulŭ
Argeşénulŭ
Adâncŭ somnŭ, potmolŭ[2] cu crapŭ
Şi renişiulŭ[3] cu cosacŭ.
Năvodulŭ că 'mĭ întindeaŭ,
L'întindeaŭ
Şi 'lŭ închiăiaŭ;
Şiufanele c'aruncaŭ
Şi 'ncepeaŭ
De mi'lŭ trăgeaŭ.
Şi mi'lŭ tragŭ pe jumĕtate
Dérŭ d'aci nu 'lŭ maĭ potŭ trage.
Nouĕ ḑile pesce 'mĭ scóte.
Facŭ grămeḑĭ ca şirele[4].
Câţĭ pescarĭ prin târgŭ era,
Elŭ pe toţĭ că mi'ĭ vestia,
Oraşiulŭ de 'ndĕstula.
Érŭ vătafulŭ Argeşénulŭ,
Elŭ sĕ 'mĭ fie sănĕtosŭ,
Cu-aĭ luĭ fraţĭ, cu ce se află
Şi cu noĭ, cu voie bună,
La anulŭ şi la mulţĭ anĭ.

1. *Năvodu'* în locŭ de „năvodu*lŭ*" articulatŭ.
2. *Potmolŭ* e ceia-ce la noĭ se numesce *„nămolŭ"*.
3. Póte *brădişiulŭ*, partea bălţiĭ cu plante apatice.
4. Pen'aci, nu maĭ e nicĭ rimă, nicĭ asonanţă.

Unŭ altŭ colindŭ, totŭ din părţile Călăraşilorŭ, e şi maĭ esplicitŭ în privinţa loculuĭ unde şĭ-a luatŭ nascerea, căcĭ chiarŭ de la începutŭ vorbesce despre Marea-Négră.

Acestŭ ‹colindŭ de preotŭ› are diferite variante. In cele din Bucurescĭ, numele •Măriĭ-Negre nu figuréză.

Printr'ênsulŭ se cântă ocupaţiunile şi menirea preotuluĭ, ast-felŭ cum le înţelege biserica crestină:

Intr'alŭ Măriĭ-Negre prundŭ,
La dalbele monastirĭ,
Ler-Dómne-Ler,
Slujescu'mĭ nouĕ preoţĭ
Şi cu nouĕ logofeţĭ.
Érŭ protulŭ celŭ bĕtrânŭ
La celŭ micŭ din logofeţĭ
Ast-felŭ din gură 'ĭ grăia:
— „O tu, mice logofete,
„Eşĭ afară,
„Suie scară,
„Şi dă 'n tócă de treĭ orĭ
„Şi 'n clopotŭ de nouĕ orĭ,
„Totŭ norodulŭ ca s'audă
„Sĕ vie la sfînta rugă,
„Sfînta rugă
„'N biserică;
„Sĕ se 'nchine, sĕ se róge,
„Sĕ le ierte din pĕcate,
„Din pĕcate
„Jumĕtate,

„Din greşelĭ a treia parte [1].
Erŭ celŭ micŭ din logofeţĭ
Elŭ pré bine 'nţelegea:
Afară că mi-'şĭ eşia
Şi pe scară se suia,
Dérŭ nicĭ în tócă nu da,
Nicĭ clopotulŭ nu trăgea,
Ci pe Mare se uita
Şi departe că 'mĭ zăria
D'uă négră de corăbióră
Ce iute la malŭ venia,
Cu malulŭ s'alătura,
Parulŭ în malŭ că 'mĭ bătea
Şi schela că 'mĭ arunca.
Dérŭ din ea
Cine 'mĭ eşia?
Cuviosŭ preotŭ [cutare [2]].
Papucĭ negriĭ încălţa,
Toiagŭ în mânĭ lua,
Cărăruica apuca,
Cărăruica raiuluĭ,
Sĕ mérgă la sfînta rugă,
Sfînta rugă
'N biserică,
Sĕ se 'nchine, sĕ se róge
Şi sĕ 'mĭ cânte aghióse,
Aghiós' „*Isus' Christôse*!“
Sĕ 'mĭ audă norodulŭ,
Norodulŭ
Toţĭ cu totulŭ.

1. Cântecculŭ face deosebire între *pĕcate*, greşelile cele marĭ, şi între simplele *greşelĭ*, pĕcatele maĭ micĭ.
2. Numele trebuie se fiă de treĭ silabe: ca *Vasile*, *Stemate*, etc.

Sĕ vie la sfînta rugă,
Sfînta rugă
'N biserică,
Sĕ se 'nchine, sĕ se róge,
Sĕ le ierte din pĕcate,
Din pĕcate
Jumĕtate,
Din greşelĭ a treia parte.
Şi veniră,
Se rugară,
Dumneḑeŭ că le iertară [1]
Din pĕcate
Jumĕtate,
Din greşelĭ a treia parte.
Cestŭ preotŭ, preotŭ [cutare],
Elŭ sĕ 'mĭ fie sănĕtosŭ,
Cu-a luĭ dalbă preotésă,
Cu copiĭ, cu ce ce află,
Şi cu noĭ, cu voie bună [2],
La anulŭ şi la mulţĭ anĭ.

Negreşitŭ că, pe temeiulŭ unorŭ versurĭ din poesiele populare, nu putemŭ imagina sisteme şi teoriĭ, nicĭ ajunge la conclusiunĭ însemnate întru câtŭ s'atinge de viéţa, de instiţiunile şi de organisarea trecutuluĭ. Cu tóte astea, nu e maĭ puţinŭ adevĕratŭ că puţinele noţiunĭ ce

1. In locŭ de *le iertă*. Adausulŭ luĭ *ră* e cerutŭ de versŭ ca ast-felŭ sĕ producă asonanţă cu versulŭ precedinte.

2. Acestŭ refrenŭ însemnéză: „se fiă sănĕtosŭ, împreună cu noĭ care avemŭ voie bună, etc". Elŭ se întêlnesce la maĭ tóte colindele din judeţulŭ Ialomiţa şi din alte districte. In cele din Ilfovŭ, şi maĭ cu sémă din Bucurescĭ, nu figuréză.

găsimŭ rĕspândite pe icĭ-colea, în literatura poporuluĭ neinstruitŭ, suntŭ licărirĭ preţióse pentru luminarea unuĭ întunericŭ puţinŭ cercetatŭ âncă.

Ast-felŭ, în ceia-ce privesce domnia, scimŭ toţĭ că atribuţiunile eĭ în trecutŭ se deosebiaŭ fórte de cele de astădĭ. Sub regime aprópe feudale, tot-dé-una despotice, domnitorulŭ erea nu numaĭ capulŭ guvernuluĭ ş'alŭ armateĭ, ci şi stăpânulŭ ţĕriĭ, dispuindŭ după placŭ de averea, de sórta şi de viéţa supuşilorŭ.

In cântecele populare, versurile privitóre la acestŭ subiectŭ nu suntŭ nicĭ dese, nicĭ lămurite. D'aceia parŭ-mi-se interesante cele din următorulŭ „colindŭ de coconŭ", d'unŭ conţinutŭ şi c'unŭ tonŭ óre-cum resbelnicŭ, în care boieriĭ ţĕriĭ reclamă tatăluĭ şi mumeĭ pe uniculŭ lorŭ copilŭ, spre a 'lŭ sui pe tronulŭ ţĕriĭ. Dintr'ênsulŭ se póte vedé cam ce ideiă îşĭ forma poporulŭ uă-dinióră despre ocupaţiunea şi despre atribuţiunile unuĭ domnitorŭ.

Acestŭ cântecŭ, totŭ din Ialomiţa, e ast-felŭ:

Sub zare
De sóre,
In ostrovŭ de mare,
Născut-a,
Crescut-a

D'unŭ verde darvonŭ,
D'unŭ rumenŭ călinŭ.
Susŭ mĭ-e frunḑa désă,
Josŭ mĭ-e umbra grósă,
Érŭ la rădĕcină,
La verdea tulpină,
Pe câmpŭ mohorîtŭ,
Oştĭ aŭ tăbărîtŭ:
Oştĭ moldovenescĭ
Şi craiovenescĭ,
Multe 'sŭ muntenescĭ.
Cele muntenescĭ
Ele că 'mĭ cătaŭ
Şi mi'şĭ întrebaŭ
Totŭ din vadŭ
In vadŭ,
Şi din satŭ
In satŭ,
Şi din casă
'N casă,
Şi din masă
'N masă,
Că mi s'a d'aflatŭ
Şi s'a 'devĕratŭ
La domnulŭ stăpânŭ
[Cutare] jupânŭ
C'are d'unŭ coconŭ,
Coconŭ pe [cutare].
Ceru'lŭ marĭ boierĭ[1]:
— „Dă-ni'lŭ taică, dă-ni'lŭ,
„Dă-ni'lŭ, maică, dă-ni'lŭ,

1. Inversiunea *„ceru-lŭ“* este în locŭ de *„îlŭ cerŭ“*.

„Căcĭ e bunŭ de domnŭ
„Şi de marĭ boierĭ.
Tat-sĕŭ că mi'lŭ da,
Dérŭ mă-sa nu vrea,
Căcĭ e 'nfăşiăţelŭ[1]
Şi e mititelŭ,
De curêndŭ născutŭ
Şi nepriceputŭ:
Nu scie domni,
Nicĭ împĕrăţi.
Ceru'lŭ marĭ boierĭ:
— „Dă-ni'lŭ, taică, dă-ni'lŭ,
„Dă-ni'lŭ, maică, dă-ni'lŭ,
„Că'ĭ lesne-a domni
„Şi d'a 'mpĕrăţi:
„De curte sĕ 'şĭ véḑă,
„La mésă sĕ 'mĭ şéḑă,
„Paharŭ sĕ rădice,
„Calŭ bunŭ sĕ 'ncalice[2],
„Din cula[3] domnéscă
„Lefurĭ sĕ 'mpărţéscă,
„Lefĭ la lefegiĭ,
„Spade la spahiĭ,
„Arme la armaşĭ,
„Caĭ la călăraşĭ.
Tênĕrulŭ [cutare]
Fie'mĭ sănĕtosŭ,
Cu taică,
Cu maică,

1. Adică *„în faşie, înfăşiatŭ“*, copilŭ de lapte.
2. Accentulŭ se pune pe silaba *li*, sĕ 'nca*li*ce, ca sĕ corĕspundă silabeĭ *di* [ră*di*ce] din versulŭ precedinte.
3. *Cula* e tesaurulŭ publicŭ séŭ privatŭ.

Cu frațĭ,
Cu surorĭ,
Şi cu noĭ cu toțiĭ,
L'anulŭ, la mulțĭ anĭ.

Nu maĭ puținŭ interesantŭ îmĭ pare, din acelașĭ punctŭ de vedere, și colindulŭ de maĭ la vale, în care unŭ solŭ domnescŭ esplică stăpânuluĭ sĕŭ cum șĭ-a 'ndeplinitŭ misiunea ce i-se dedese d'a tăia capulŭ unuĭ craiŭ din vecinĕtate.

Cântecculŭ mențiónéză despre Negru-vodă, alŭ căruĭ nume e atâtŭ de rĕspânditŭ în tradițiunile populare. Cu tóte astea, după deprinderile colindătorilorŭ, acestŭ nume se schimbă, înlocuindu-se cu alŭ domnitoruluĭ din timpulŭ cândŭ se 'ntonéză colindulŭ. Sub fostulŭ regimŭ, se ḑicea „Cuza-vodă“, érŭ aḑĭ se póte pune pré bine numele luĭ „Carol-vodă“.

Ca multe altele, elŭ n'are nicĭ unŭ refrenŭ, și nicĭ alusiune nu maĭ face la vr'uă serbătóre religiósă. Câtŭ despre arii, e cântatŭ, în modŭ orientalŭ, pe glasulŭ alŭ cincilea din psaltichiă:

D'în curte
D'în curte
La Domnŭ Negru-Vodă,
Mi-e unŭ calŭ legatŭ.
Dérŭ nu 'mĭ e legatŭ,
Ci mĭ-e priponitŭ

Cu priponŭ d'argintŭ.
Şi pe elŭ mi'lŭ ţine
Vro cincĭ aproḑiorĭ:
Doĭ de dîrlogeĭ,
Doĭ de dalbe scărĭ;
Celŭ d'alŭ cincilea
Frumuşelŭ mi'lŭ bate,
Mi'lŭ bate
Pe spate
Şi mi'lŭ netezesce
Şi mi'lŭ potrivesce
Cu cioltarŭ de firŭ,
Ciucurĭ d'ibrişinŭ,
Ciucurĭ de argintŭ
Lungĭ pênĕ 'n pământŭ.
Domnulŭ Negru-Vodă
Afară 'mĭ eşia,
Calulŭ mi'şĭ vedea
Ş'ast-felŭ întreba:
— „Alŭ cuĭ e astŭ calŭ,
„Tênĕrŭ[1], bidiviu,
„Cu cioltarŭ de firŭ,
„Ciucurĭ d'ibrişinŭ,
„Ciucurĭ de argintŭ,
„Lungĭ pênĕ 'n pământŭ?
Tênĕrulŭ [cutare]
Din gură 'mĭ grăia
Şi 'mi'ĭ rĕspundea:
— „O Dómne, o Dómne,
„Alŭ meŭ e astŭ calŭ,

1. In locŭ de *tênĕrŭ*, se pune adesea cualificativulŭ de *vênătŭ*, *negru*, etc. după cum e calulŭ celuĭ colindatŭ.

„Căcĭ sciĭ aŭ nu sciĭ[1]
„Cândŭ m'aĭ fostŭ trămisŭ
„La unŭ mare craiŭ
„Capulŭ sĕ i-'lŭ taiŭ?
„Érŭ marele craiŭ,
„Viindŭ cu alaiŭ,
«Déca m'a vĕḑutŭ,
„Bine i-a părutŭ:
„La mésă m'a pusŭ,
„Şi m'a ospĕtatŭ,
„Şi m'a dăruitŭ
„Cu-astŭ calŭ bidiviŭ.
„Frumósa crăiésă,
„Mândră şi alésă,
„Déca m'a vĕḑutŭ,
„Bine i-a părutŭ:
„La mésă m'a pusŭ
„Şi m'a ospĕtatŭ,
„Şi m'a dăruitŭ
„Cu cioltarŭ de firŭ.
„Dalbiĭ coconaşĭ,
„Dalbĭ şi drăgălaşĭ,
„Déca m'aŭ vĕḑutŭ,
„Bine le-a părutŭ:
„La mésă m'aŭ pusŭ
„Şi m'aŭ ospĕtatŭ
„Şi m'aŭ dăruitŭ
„Cu ciucurĭ de firŭ,
„Ciucurĭ d'ibrişinŭ,
„Ciucurĭ de argintŭ
„Lungĭ pênĕ 'n pămêntŭ.

1. Acéstă rimă şi asemenea versurĭ se găsescŭ şi 'n baladele publicate 'n colecţiunea d-luĭ Alesandri.

Domnulŭ Negru-Vodă
Déca 'mĭ audia,
Ast-felŭ îĭ grăia:
— „De ţi l'a datŭ ţie,
„Dăruitŭ sĕ 'ţĭ fie,
„Fie'ţĭ spre vecie.
Tênĕrulŭ [cutare]
Fie'mĭ sănĕtosŭ
Cu fraţĭ, cu părinţĭ,
Cu toţĭ d'a 'mpreună.

In fine, s'ascultămŭ şi unŭ colindŭ relativŭ la vênătoriă.

Scena ce ne descrie e cu totulŭ atrăgĕtóre. In ajunulŭ anuluĭ noŭ, boieriĭ se strîngŭ séra la curtea domnéscă, ca sĕ felicite pe vodă, după obiceiulŭ timpuluĭ, precum se urméză şi astădĭ, sub altă formă şi cu deosebirea necesitată de noua nóstră organisare socialĕ. Numaĭ unulŭ dintre ceĭ tinerĭ nu figuréză între dênşiĭ. Elŭ sosesce tocmaĭ peste treĭ dile, ş'atuncĭ toţĭ îlŭ întrébă despre causa lipseĭ. Gonitu-l'a cine-va, séŭ fost-a la vênătóre? Şi tênĕrulŭ afirmă că 'n adevĕrŭ vênătórea uneĭ ciute l'a făcutŭ sĕ 'şĭ pérdă timpulŭ. N'apucă ênsĕ sĕ termine închipuita'ĭ povestire, cândŭ uă tênĕră gelósă — érŭ după alte variante unulŭ din bĕtrâniĭ presinţĭ[1] — ié cu-

1. Acea variantă amŭ publicat-o, împreună cu alte câte-va colinde, în *Columna luĭ Traianŭ* de pe anulŭ 1876.

vêntulŭ şi destăinuiesce că ciuta în cestiune e uă frumósă Grécă, departe cale de 9 ḑile, pe care ênsĕ elŭ a făcut-o numaĭ în treĭ. Şi dă chiarŭ doveḑĭ convingĕtóre despre ceia-ce 'naintéză.

Orĭ-cine póte sĕ pĕtrundă înţelesulŭ acestorŭ alegoriĭ gingaşe.

Colindulŭ fiindŭ adresatŭ unŭ tênĕrŭ ajunsŭ în etatea însurătoriĭ, i-se spune, prin alusiunĭ, că trebuie sĕ lase la uă parte sburdălniciele tinereţiĭ şi sĕ 'şĭ grăbéscă căsătoria, începêndŭ prin logodnă, adică schimbândŭ cu tênĕra alésă maĭ ântâiŭ ›basmaua‹ ş'apoĭ ›inelulŭ‹, pên'va ajunge la ›cunună‹, frumósă ›ca sfînta Lună‹:

In nóptea de Sân-Vasile,
Oĭ-Ler-oĭ d'aĭ Ler-oĭ Dómne,
Toţĭ boierĭ [1] la curte 'mĭ vine [2]:
Numaĭ [Manciu] nu 'mĭ venia.
La treĭ ḑile, cândŭ sosia,
Marĭ boierĭ îlŭ întreba:
— „Ce ţi-e calulŭ d'asudatŭ,
›D'asudatŭ şi ne-adăpatŭ ?
„Aĭ gonitŭ, orĭ te-aŭ gonitŭ?
Éră [Manciu] le grăia:
— „N'amŭ gonitŭ, nicĭ m'aŭ gonitŭ.
›La vênatŭ că mĭ-amŭ eşitŭ,
„Ciută-lină mĭ-amŭ scornitŭ,
›Ciută-lină mĭ-amŭ gonitŭ

1. *Toţĭ boierĭ*, fără articulŭ, în locŭ de *toţĭ boieriĭ*.

2. *Vine*, singularŭ, în locŭ de pluralulŭ *vinŭ*, ca şi maĭ josŭ, la versulŭ alŭ şéselea totŭ din acestŭ colindŭ.

„Din câmpulŭ Solotruluĭ
„Pênĕ 'n malulŭ Oltuluĭ.
„Dete ciuta făr' de vadŭ,
„Eŭ maĭ josŭ că m'amŭ lăsatŭ,
„Cu murgu 'n ap'-amŭ intratŭ.
„In suliță c'o luaĭ
„Și pe malŭ c'o aruncaĭ:
„Zăboviĭ
„Pên' ce-o cojiĭ.
„Dat-amŭ cărnĭ la măcelarĭ,
„Unghile la păhărarĭ,
„Ochiĭ 'ĭ negriĭ
«La șioimieĭ[1],
„Osele
„La ogăreĭ,
„Sângele
„Pe la duleĭ,
„Córnele la pieptĕnarĭ,
„Érŭ pelea la tăbăcarĭ
„Sĕ 'mĭ facŭ japiŭ bunŭ pe calŭ,
„Sĕ 'mĭ facŭ sgarde la ogarĭ.
Mică pruncă mi'lŭ pîra:
— „O voĭ, marĭ boierĭ sunteţĭ
„Și 'mĭ totŭ staţĭ de mi'lŭ credeţĭ[2].
„Are-uă Grécă ibovnică,
„Și 'ĭ e calea cam departe:
„Departe de nouĕ ḑile,
„Elŭ mi-o face în treĭ ḑile,
„In treĭ ḑile pe treĭ caĭ:

1. Vênĕtórea se făcea cu șoimiĭ, precum vomŭ vedé și într'altŭ colindŭ de maĭ la vale.

2. In locŭ de *sùnteţĭ*, *crèdeţĭ*, din causa cânteculuĭ se intonéză *suntèţĭ*, *credèţĭ*.

«C'unulŭ la dênsa se duce,
„Cu-altulŭ la dênsa prujésce,
„Cu-alŭ treilea mi se 'ntórce.
„De nu credețĭ, marĭ boierĭ,
„Sĕ 'lŭ cătațĭ în posunarŭ,
„In posunarŭ
„Şi 'n peptarŭ,
„Sĕ 'ĭ găsițĭ odórele
„Strălucindŭ ca sôrele,
„Şi i-ĕțĭ găsi ș'uă basma,
„Ce elŭ a schimbatŭ cu ea.
„De nu credețĭ, marĭ boierĭ,
„Sĕ 'lŭ cătațĭ și 'n degețelŭ,
„Că i-ĕțĭ găsi d'unŭ inelŭ,
„Ce ea a schimbatŭ cu elŭ,
„C'aŭ schimbatŭ inelile
„Ce lucescŭ ca stelele.
„De nu credețĭ, marĭ boierĭ,
„Sĕ 'lŭ cătațĭ și'n işlicelŭ[1],
„Că i-ĕți găsi cununa,
„Cunună-s'arŭ cu dênsa,
„I-ĕțĭ găsi a lorŭ cunună
„Strălucindŭ ca sfînta lună.
Marĭ boierĭ mi'lŭ căutaŭ,
Şi pe tóte le găsiaŭ.
Éră [Manciu], fĕtŭ-frumosŭ,
Elŭ sĕ 'mĭ fie sănĕtosŭ
Cu-aĭ luĭ frațĭ,
Cu-aĭ luĭ părințĭ,
Şi cu noĭ, cu voie bună,
La anulŭ și la mulțĭ anĭ.

1. *Işliculŭ* se vede că erea și p'atuncĭ acoperămêntulŭ capuluĭ.

IX.

COLINDE CU ALUSIUNI LA FAPTE ISTORICE.

Cândŭ versurile unuĭ cântecŭ popularŭ citéză numirĭ geografice, localitățĭ esistinte, cum fu bună-óră rîulŭ Oltulŭ, atuncĭ de sicurŭ că nu ne maĭ aflămŭ în fața nesicuranțeĭ ș'a presupuneriĭ celeĭ înclinate spre greșélă.

In casulŭ acesta, nu maĭ suntemŭ mistificațĭ de continuele substituirĭ făcute de cântătorĭ, după împrejurărĭ și timpurĭ, ci avemŭ a face cu locurĭ și cu fapte reale, cu întêmplărĭ istorice, care, de și anevoie de precisatŭ în privința epoceĭ ș'a însemnăriĭ lorŭ trecute, totușĭ aŭ rĕmasŭ întipărite 'n memoria posterităţiĭ printr'a poporuluĭ neafectată poesiă.

Acele dese alusiunĭ, și chiarŭ menţiunea despre crâncene și necontenite bătăliĭ cu Tătariĭ, cu Lehiĭ și cu Turciĭ, pe care le întâlnimŭ în legendele și 'n baladele publicate pênĕ astădĭ, suntŭ nu omerice descrierĭ, născocite dintr'uă bogată închipuire, ci urmele îndepărtate, ecoulŭ aprópe slăbitŭ alŭ unorŭ drame dureróse, la care cu multă perdere de sânge aŭ participatŭ strămoșiĭ națiuniĭ române, aĭ celorŭ ce le păstréză încă memoria.

Ast-felŭ îșĭ scrie poporulŭ istoria naționalĕ: pe paginele neperitóre ale ținериĭ-de-minte, în

şirurĭ scurte şi cadenţate, pe care tradiţiunea oralĕ are sĕ le trécă din némŭ în némŭ şi din secolŭ în secolŭ.

Colindulŭ de maĭ josŭ este dérŭ cu totulŭ însemnatŭ din acestŭ punctŭ de privire, căcĭ resbelnica'ĭ naraţiune nu e pusă 'n locurĭ necunoscute, ci anume „în vadulŭ Brăileĭ", alŭ acestuĭ portŭ străvechiŭ de pe Dunăre, acolo unde rîulŭ celŭ mare s'apropiă de mare: la Brăila, centrulŭ ciocnirilorŭ dintre elementele contrare ale Turcieĭ ş'ale ţinuturilorŭ Tătarilorŭ din Rusia meridionalĕ.

Dérŭ cine se bate la Brăila? Şi ce evenimentŭ impresionat-a cu atâta putere spiritulŭ poporuluĭ?

Colindulŭ preciséză chiarŭ numele luptătorilorŭ. D'uă parte suntŭ Frânciĭ, érŭ d'altă parte suntŭ Turciĭ, care se isbescŭ pe apă ş'apoĭ trecŭ în Moldova, ca sĕ robéscă pe nefericiţiĭ locuitorĭ: scene cumplite, la care în atâtea rêndurĭ fost-aŭ séŭ marturĭ înfioraţĭ, séŭ părtaşĭ de suferinţe moşiĭ strămoşilorŭ nostriĭ.

Uă asemenea întêmplare merita cu atâtŭ maĭ multŭ sĕ fiă consemnată prin cântecele populare, cu câtŭ ea se repeta în modŭ intermitentŭ la fiă-ce decadă, déca nu în toţĭ aniĭ.

Cu tóte astea, fiindŭ vorba despre uă felicitare în vesele serbătorĭ de iérnă, colindulŭ nu se

putea mărgini numaĭ la povestirĭ jalnice şi întristătóre. Tênĕruluĭ oşténŭ, căruia se adreséză şi pe care 'lŭ dă ca biruitorŭ, cu dreptulŭ d'a lua în captivitate totŭ ce 'ĭ va eşi 'nainte, tênĕruluĭ vitézŭ îĭ trebuiaŭ şi urărĭ de fericire. D'aceia, c'uă maiestriă nu puţinŭ cunoscută şi meritoriă pentru ast-felŭ de nesilite producerĭ, cântulŭ ajunge îndată la tonulŭ îmbucurăriĭ şi, după ce ne-a ţinutŭ atenţiunea ferecată de temerĭ, sfîrşésce printr'uă dulce căsătoriă.

Energia naraţiuniĭ, descrierea costumelorŭ, duiósele simţiminte ce esprimĕ, suntŭ destule însuşirĭ care nu trebuie sĕ ne scape din vedere :

Colea 'n vadulŭ Brăileĭ[1],
Florile dalbe-le de mĕrŭ!
Şéde [Négoie] călare
P'unŭ calŭ galbenŭ grăngorelŭ[2]:
Şéua 'ĭ nótă 'n aurelŭ.
Cu frêulŭ cu străgăliă,
Cu biciulŭ cu măciuliă,
Şéde 'n apă
Pênĕ 'n sapă
Şi 'n noroiŭ pênĕ 'n genuchie[3],
Şi se bate ca Turciĭ,
Cu Turciĭ

1. Alte variante daŭ „colea 'n vadulŭ Brăiliţeĭ".
2. Adică galbenŭ de colórea grangoruluĭ.
3. Situaţiunea nu pré e poetică, dérŭ, pentru resbelŭ, e fórte fidelĕ. Alte variante ḑicŭ „şi 'n sânge pênĕ la glesnă", „şi 'n sânge pênĕ 'n chişiţă".

Şi cu Frâncii,
Turcĭ sĕ ié vadurile[1]
Şi Frâncii corăbile[2].
Se luptară,
Le luară
Şi 'mĭ trecură 'n altă ţéră,
'N altă ţéră, 'n Moldova.
Şi de Domnŭ se ruga
Şi 'ĭ dé ţéră sĕ robéscă.
Se rugase
Şi i-o dase,
Şi robi elŭ în treĭ ḑile,
In treĭ ḑile în treĭ plénurĭ[3].
Plénŭ ântâiu ce mi'şĭ robia?
Totŭ juneĭ
D'ĕĭ tinereĭ,
Tinereĭ făr' de mustaţă,
Falnicĭ şi rumenĭ la faţă.
Plénŭ alŭ doĭlea ce-şĭ robia?
Neveste de câte-unŭ pruncŭ.
Plénŭ alŭ treĭlea ce-şĭ robia ?
Fete marĭ cu banĭ pe capŭ.
Mergŭ juneiĭ şuierândŭ,
Nevestele pruncĭ săltândŭ,
Fete-marĭ totŭ horĭ jucândŭ.
Cam pe urma tuturorŭ,
Vine [Jiţa[4]] smedióră.

1. Unele variante punŭ „schelile“ în locŭ de „vadurile“.
2. *Corăbile* în locŭ de *corăbiele* [καράβια], séŭ caicele.
3. *Plénŭ*, cuvêntŭ slavicŭ, însemnéză prédă de luptă, spolie, rechisiţiunĭ silite, jafŭ [franţusesce *butin*]. Cu acestŭ înţelesŭ e întrebuinţatŭ şi 'n cărţile vechĭ, maĭ cu sémă în manuscriptele şi 'n tipăriturile eclesiastice.
4. Cu acestŭ nume de *Jiţa* e povestitŭ colindulŭ. ***Jiţa*** **pare** uă prescurtare din *Joiţa*, ca diminutivŭ, ca unŭ termenŭ de mângâiere, precum din *Anastasia* se ḑice *Siia*, etc.

Pésă'ĭ capulŭ de parale,
Urechiuşĭ
De cerceluşĭ
Şi gâtulŭ de mărgeluşĭ,
Degeţele
De inele.
Erŭ [Négoie], fĕtŭ-frumosŭ,
Elŭ din gură că'ĭ grăia:
— „Tacĭ [Jiţo], nu maĭ plângeà[1]:
„Nu te ducŭ róbă sĕ 'mĭ fiĭ,
„Ci te ducŭ Dómnă sĕ 'mĭ fiĭ,
„Dómnă mie, curţilorŭ,
„Şi noră părinţilorŭ,
„Cumnăţică fraţilorŭ,
„Stăpână argaţilorŭ.
Tóte că i-le spunea,
Dérŭ dênsa ne le credea:
Faţă albă 'şĭ sgâriia,
Pĕrulŭ galbenŭ îşĭ smulgea.
Elŭ, aşia
Déca vedea,
In braţe că mĭ-o lua
Şi 'n faĭtonŭ că mĭ-o punea[2],
La părinţĭ că mĭ-o ducea,
Şi cu ea
Se cununa:
Tocm'atuncia că 'lŭ credea.

1. *Plângea* în locŭ de *plânge*, din causa asonanţeĭ cu versulŭ precedinte. Schimbarea conjugăriĭ verbelorŭ e unŭ ce caracteristicŭ alŭ limbeĭ din producerile populare.

2. *Faitonulŭ* séŭ *faetonulŭ* este uă mică trăsură, întrebuinţată încă, maĭ cu sémă în oraşele din provinciă şi chiarŭ în capitală. Nu se scie déca numele 'ĭ vine de la mitologiculŭ Faetonŭ, fiulŭ luĭ Apoline.

Sănĕtate, 'n céste case,
La boierĭ ca dumné-vóstră,
Şi noĭ toţĭ cu voie bună
La anulŭ şi la mulţĭ anĭ.

X.

FRANCII IN ROMANIA. — COMERCIULU GENOVESILORU CU TERILE MARII NEGRE.

Cine sĕ fiă óre aceştĭ Frâncĭ, despre care pomenesce colindulŭ? Fi-va poporulŭ de originĕ germanică, care, ocupândŭ vechia Galiă, îĭ dete numele de Francia, séŭ fi-vorŭ alte naţionalităţĭ, cărora, în véculŭ de midlocŭ, orientaliĭ le daŭ acéstă generică numire?

După tóte documintele istorice, prin Francĭ séŭ Frâncĭ s'a înţelesŭ, în oriinte, popórele occidentale de religiune crestină, care s'aŭ numitŭ ast-felŭ spre a se deosebi de cele rĕsăritene şi 'n specialŭ de credincioşiĭ Coranuluĭ.

Francesco Balducci Pergolotti reproduce, în scrierea sea intitulată *Pratica della mercàtura*[1], uă instrucţiune despre „lucrurile trebuincióse comercianţilorŭ care vorŭ sĕ călĕtoréscă la Gattajo[2]" şi, cu acea ocasiune, arétă că Turcoma-

1. Capitolulŭ II, tom. III din scrierea *Della decima e delle altre gravezze imposte dal commune di Firenze.* [Lisbona e Luca. 1766].

2. „*Cose bisognevoli a' mercanti che voglino fare il viaggio di Gattajo*" ibid. op. cit. ap. Primaudaie.

niĭ numescŭ Francĭ pe toţĭ crestiniĭ care locuiescŭ din părţile imperiuluĭ romanŭ [Romania, fosta Turciă europénă] înainte către apusŭ: „*Franchi appellan eglino tutti i cristiani delle parte di Romania innanzi in verso il Ponente*".

Se scie că, în anulŭ 1182, neînţelegerile religióse causară omorîrea prin surprindere a tuturorŭ Latinilorŭ din Constantinopole, ale cărorŭ locuinţe fură arse şi dĕrîmate. Chiarŭ cadavrele ereaŭ desgropate, ca sĕ li-se arunce ósele pe strade, după îndemnulŭ călugĕrilorŭ grecĭ. Patru miĭ de persecutaţĭ, câţĭ maĭ scăpaseră cu viéţa, fură vênduţĭ Turcilorŭ, după mărturia luĭ Niceta[1]. Aceĭ crestinĭ schismaticĭ, adică de altŭ ritŭ de câtŭ celŭ greco-orientalŭ, care recunosceaŭ autoritatea Papeĭ în materiă religiósă, ereaŭ cunoscuţĭ sub numele de Francĭ séŭ Frâncĭ.

In anulŭ 1202, Veneţianiĭ îşĭ închiriaseră corăbiele uneĭ armate de Francĭ şi de Lombarḑĭ, care plecaŭ spre Palestina, cândŭ d'uădată tênĕrulŭ principe grecŭ Alexe se arétă la Veneţia, cerêndŭ ajutorulŭ cruciaţilorŭ ca sĕ restabiléscă pe tronŭ pe tatălŭ sĕŭ Isacŭ Angelŭ, rĕsturnatŭ de Alexe III. Ast-felŭ flota franco-veneţiană, în locŭ d'a pluti către pămêntulŭ celŭ sfîntŭ, se opri în Bosforŭ, împresurâ capitala imperiuluĭ de rĕsăritŭ şi re-

1. Niketas, *In Alex. Man. filium*, cap. XI.

dete coróna luĭ Isacŭ Angelŭ. Uă a doua espedițiune cruciată asediâ treĭ lunĭ Constantinopole și ast-felŭ orașiulŭ cădu 'n mâna Francilorŭ, dintre care ceĭ maĭ pricepuțĭ fură Veneţianiĭ, căcĭ îşĭ întinseră comerciulŭ peste Marea-Négră, peste Marea-Caspică și peste maĭ totŭ rĕsăritulŭ.

Nu puținŭ însemnată fu alianța încheiată la Nicea, în 13 Marte 1261, între Genovesĭ și împĕratulŭ grecŭ Mihailŭ Paleologulŭ, cu scopŭ d'a goni din Constantinopole pe Francĭ și pe Veneţianĭ. Resultatulŭ evenimintelorŭ d'aci isvorîte fu întinderea dominațiuniĭ genovese peste apele și ținuturile ce posedaseră Veneţianiĭ, fundarea Cafeĭ și monopolisarea întreguluĭ comerciŭ ce se făcea cu Tatariĭ, cu țĕrile române, cu marea de Azof[1], cu porturile și orașele de pe țĕrmiĭ orientalĭ și occidentalĭ aĭ Măriĭ-Negre pênĕ la Constantinopole[2], între care merită sĕ citămŭ pe cele ce ne interesézá astădĭ, ș'anume Chilia, Sulina, Sân-Giorge, Constanța, Mangalia, Varna etc.

1. „Azoff, *orașiŭ alŭ Francilorŭ*", ḑice unŭ călĕtorŭ rusŭ, care îlŭ visitase în 1389. A se vedé Karamsin, *Istoria imperiuluĭ Rusieĭ*, trad. de Saint-Thomas și Jauffret, [Paris. 1819-26. 11 vol. în 8], tom. V, cap. I.

2. Formaleoni *Navigazione del mar Nero*, cap. XXII, cit. ap. F. Elie de la Primaudaie, *Études sur le commerce au moyen âge* [Paris. 1848].

Genovesiĭ, cunoscuţĭ în acea epocă sub numele de Francĭ şi locuindŭ nu numaĭ ţĕrile şese de la nordulŭ Caucasuluĭ, dérŭ şi valea Kislavodsk pênĕ la Kuban[1], întreţineaŭ unŭ fórte activŭ comerciŭ pe marea Négră. Cu timpulŭ, eĭ fură siliţĭ a 'şĭ apăra diferitele posesiunĭ cu marĭ sacrificie şi prin lupte continue, de felulŭ acelora la care se referĕ colindulŭ nostru.

Totŭ numele de Francĭ se da şi acestorŭ Genovesĭ, din care uă colonià se statorise de timpuriŭ la Sucéva, vechia capitală a Moldoveĭ, unde construiseră uă cetăţuiă şi uă biserică[2].

Eĭ maĭ aveaŭ în stăpânire Chilia, numită Licostoma şi Lacostoma, pe ţĕrmulŭ stângŭ alŭ ramureĭ de căpetenià ce Dunărea forméză la vĕrsarea eĭ în mare[3], unde s'afla marele têrgŭ alŭ popórelorŭ Buceaguluĭ şi unde stabiliseră uă bancă. Aci importaŭ săpunŭ, unt-de-lemnŭ, bumbacŭ lucratŭ, fructe uscate, postavurĭ italiane şi pânză de Trebisunda, érŭ în schimbŭ esportaŭ pieĭ, lână, miere, céră şi grâne, maĭ cu deosebire ênsĕ pesce săratŭ şi icre, vênḑêndŭ

1. A se vedé Dubois de Montpéreux, *Voyage autour du Caucase* [Paris. 1839-43] 6 vol. în 8o.
2. Boskowich, *Voyage de Constantinople en Pologne* [Lausanne. 1772, în 8o] pag. 254 cit. ap. Primaudaie.
3. *Famiglie nobili di Genova*, manuscript. t. IV, p. 133 ap. Primaudaie op. cit. p. 129.

pescele la Stambulŭ şi icrele 'n ţĕrile nóstre şi prin oraşele dunărene.

Sulina, ḑisă Selina şi Salina, „erea loculŭ unde se duceaŭ neguţătoriĭ care făceaŭ comerciŭ în Moldova, ca sĕ schimbe mărfurĭ din ţinuturile străine cu producerile acesteĭ provinciĭ. Portulŭ erea sicurŭ şi lesniciosŭ, putêndu-se ierna într'ênsulŭ. Comerciulŭ Moldoveĭ erea aprópe acelaşĭ ca alŭ Munteniei. Lâna din acéstă ţéră din urmă, fórte linsă şi d'uă mare subţirime, erea şi maĭ căutată; dérŭ, cu preferinţă de câtŭ ale Munteniei, se căutaŭ cânepa şi peile Moldoveĭ, érŭ céra dintr'ênsa erea d'uă şi maĭ frumósă cualitate. De la Sulina se esportaŭ multe cărnurĭ sărate şi afumate, care s'aflaŭ rĕspândite pe tótă întinderea de lângă Marea-Négră, ş'acestŭ articolŭ producea marĭ veniturĭ. Moldova maĭ procura şi vinŭ, peĭ de vulpĭ, érŭ din pădurile 'ĭ interióre s'aduceaŭ la Sulina frumóse lemne de construcţiune şi stîlpĭ de totŭ felulŭ, care se dobândiaŭ fórte eftinŭ. Genovesiĭ întreţineaŭ cu locuitoriĭ Moldoveĭ relaţiunĭ active"[1].

Sân-George se numia „una din numerósele insule formate de gurele Dunăriĭ", şi aceiaşĭ

1. F. Elie de la Primaudaie. *Histoire du commerce de la Mer Noire et des colonies génoises de la Krimée* [Paris. 1848], pag. 217-218.
2. Idem, op. citat. pag 216: „*San-Zorzi*, une des nombreuses îles formées par les bouches du Danube."

numire s'a datŭ de Genovesĭ atâtŭ guriĭ fluviuluĭ, câtŭ şi portuluĭ Giurgiŭ[1], împreună cu canalulŭ Sân-George, pe care Dunărea 'lŭ forméză pe ţĕrmulŭ stângŭ, în apropierea oraşiuluĭ.

Tóte aceste stabilimente se numiseră ast-felŭ în memoria celebreĭ instituţiunĭ de bancă San-George, cu aĭ căreĭ banĭ fuseseră înfiinţate: instituţiune care se îmbogăţise fórte prin tăria ce sciu sĕ păstreze 'n miḑloculŭ revoluţiunilorŭ, prin înţelepciunea de care dete probă în miḑloculŭ turbăriĭ facţiunilorŭ care sfăşiaŭ republica genovesĕ[2].

Costanza (Keustendjch), de şi portŭ neîndestulătorŭ, care nu da nicĭ unŭ asilŭ navigatorilorŭ, totuşĭ erea destulŭ de frecuentatŭ, căcĭ vasele veniaŭ sĕ 'ncarce bogate grâne, spre a le transporta la Constantinopole.

Mangalia, ḑisă şi Panigalia séŭ Pangali, erea visitată de comercianţiĭ genovesĭ din Galata şi din Crimeia, portulŭ fiindŭ spaţiosŭ şi apăratŭ, prin înaltu'ĭ ţĕrmŭ, de vênturile din apusŭ şi

1. „Lo quarto porto si è *San-Giorgio* [Sancti Georgy, San Zorzo]; perche è reo porto, non si carica niente". Cit. ibid. in *Ragguaglio di pesi e misure della Tana:* Diritti di mercatanzia che si pagano alla Tana in Caffa, a Torissi et in Trebisonda. Op. cit., pag. 326.

2. Sismondi, *Histoire des républiques du moyen âge* [Paris 1840, 10 vol. in 8o] tom. VI, lib. X, ibid. p. 191.

médă-nópte. Brânzeturile acestuĭ portŭ ereaŭ renumite, érŭ transacţiunile de căpeteniă se făceaŭ cu vinulŭ.

Câtŭ despre Varna, aci s'afla depositulŭ bogatuluĭ comerciŭ cu ţĕrile nóstre, căcĭ la Varna se transportaŭ mărfurile Moldo-Românieĭ, destinate pentru capitala imperiuluĭ. Veneţianiĭ şi Genovesiĭ, cunoscuţĭ sub generica numire de Francĭ, vindeaŭ în Dobrogia—cu alŭ căruĭ Banŭ închiăiaseră, în anulŭ 1387, un tractatŭ de comerciŭ [1] — uă parte din produsele importate, pânze, postavurĭ, ţĕsĕturĭ de mĕtase şi obiecte de băcăniă etc. Cea maĭ mare parte ênsĕ sosiaŭ în Bucurescĭ, cu deosebire stofele de Veneţia, basmalele de Anatolia, blănile numite nafele şi bogaze, care ereaŭ temeiulŭ comerciuluĭ de importaţiune în România. In schimbŭ, primiaŭ de la neguţătoriĭ noştriĭ peĭ de boŭ şi de bivolŭ, cânepă pentru totŭ felulŭ de funiĭ, seŭ, lână, cereale şi céră de fórte bună cualitate, »l'article le plus considérable du commerce de la Valachie« [2].

In fine, spre a ne forma uă ideiă şi maĭ completă despre relaţiunile ce neîntreruptŭ aŭ avutŭ ţĕrile române cu republicele italiane în

1. De Sacy. *Nouv. Mém. de l'Académie des inscriptions*, tom. VII, pag. 292 ap. Primaudaie, pag. 129.

2. De la Primaudaie, *Etudes sur le commerce au moyen âge*, pag. 213-214.

secolulŭ XIV şi pênĕ într'alŭ XVII, e destulŭ sĕ recitimŭ preţiósele documinte aflate 'n archivele şi bibliotecele din Italia, publicate de d-lŭ C. Esarcu. Ele dovedescŭ câtŭ de multŭ căutaŭ Veneţianiĭ, numiţĭ Francĭ în totŭ rĕsăritulŭ Europeĭ, vitele, grânele şi peile nóstre, cum relaţiunile întreţinute între ambele părţĭ ereaŭ nu numaĭ comerciale şi financiare, dérŭ şi artistice şi diplomatice [1].

Cândŭ dérŭ strămoşiĭ nostriĭ s'aflaŭ în astfelŭ de strînse şi dese raporturĭ cu aşia numiţiĭ Francĭ; cândŭ se scie că Româno-Bulgariĭ, sub Ióniţiu, avură lupte însemnate cu Franciĭ care îşĭ întemiaseră stăpânirea peste Constantinopole; cândŭ ciocnirĭ continue şi lupte crude sângerară ţĕrile imediatŭ învecinate cu România şi chiarŭ parte din ţinuturile nóstre; cândŭ Brâncovénu îşĭ depunea baniĭ la banca Veneţieĭ, érŭ Papiĭ din Roma încuragiaŭ şi lăudaŭ victoriele armelorŭ române, de la Stefanŭ celŭ mare pênĕ la vitézulŭ Mihaiŭ, atâtŭ pentru că apăraŭ crestinĕtatea de iataganulŭ islamismuluĭ, câtŭ şi pentru că ocrotiaŭ comerciulŭ Italieĭ în oriinte; nu maĭ încape nicĭ uă îndoiélă că d'acele fapte îndepărtate menţionéză

1. A se vedé „*Documente istorice*, descoperite în archivele Italieĭ" de C. Esarcu. [Bucuresci. 1878].

colindele populare, cândŭ vorbescŭ despre bătăliĭ date între Turcĭ d'uă parte şi între Frncĭ de alta.

Şi ca nu-cum-va sĕ se crédă că alusiunea este isolată şi întêmplătóre, étă âncă unŭ cântecŭ d'acelaşĭ genŭ, în care se repetă menţiunea aceloraşĭ fapte.

Oşténulŭ încércă credinţa caluluĭ sĕŭ, spuindu'ĭ că are sĕ 'lŭ vêndă, pentru ca sĕ aibă cu ce 'şĭ cumpăra la nuntă de mâncare şi de bĕutură, dérŭ maĭ cu sémă téncurĭ d'acelŭ postavŭ, care, precum vĕdurămŭ, erea aşia de căutatŭ în acele timpurĭ. Şi credinciosu'ĭ tovarăşiŭ de vitejiă, care nu'ĭ făcuse nicĭ unŭ rĕŭ, îĭ recapituléză întêmplările la care amêndouĭ luaseră parte, luptele prin care trecuseră, şi 'lŭ rógă ca, déca 'lŭ va vinde, sĕ păstreze celŭ puţinŭ uă dulce amintire despre acele fapte :

La stîlpulŭ din grajdŭ,
Stă murgulŭ legatŭ,
Legatŭ şi 'nfrênatŭ.
[Ghiorghe], fĕtŭ-frumosŭ,
Din gură 'ĭ grăia:
— „Pascĭ, murgule, pascĭ[1],
„Pascĭ sĕ mi-te 'ngraşĭ,
„C'amŭ sĕ mi-te vêndŭ
„Pe care de grâŭ

1. *Pascĭ*, imperativulŭ verbuluĭ *pascere*, în locŭ de *pasce*.

„Şi pe buţĭ cu vinŭ,
„Téncurĭ de postavŭ [1]
«Curtea sĕ 'mĭ îmbracŭ
„Şi nunta sĕ 'mĭ facŭ".
Érŭ murgulŭ, calŭ bunŭ,
Ast-felŭ că 'ĭ grăia:
— „Stăpâne, stăpâne [2],
„Chiarŭ déca m'ĕĭ vinde,
„Iţĭ maĭ adu-aminte
„De cândŭ ne băteamŭ
„Intr'alŭ Măriĭ prundŭ
„Cu Turciĭ,
„Cu Frânciĭ.
„Frânciĭ ne 'nfrângeaŭ,
„Turciĭ ne băteaŭ,
„'N Mare ne băgaŭ,
„Mulţĭ că se 'necaŭ.
„Eŭ amŭ înotatŭ
„Marea 'n lungŭ şi 'n latŭ.
„D'asta 'sŭ vinovatŭ:
„Că m'amŭ 'pedicatŭ
„D'uă pénă
„De mrénă
„Şi că ţĭ-amŭ udatŭ
„Pólă de caftanŭ,
„Colţŭ de posunarŭ.

1. Din causa versificăriĭ, s'aŭ omisŭ cuvintele *şi pe* [téncurĭ de postavŭ]. Amŭ spusŭ că postavurile italiane ereaŭ articolulŭ de predilecţiune alŭ comerciuluĭ genovesŭ şi veneţianŭ.

2. In alte colinde, aci urméză cele doué repetate versurĭ *„Dragŭ stăpânŭ alŭ meŭ"*, *„Datŭ de Dumneḑeŭ"*, cum e maĭ la vale.

„Dérŭ m'amŭ bisuitŭ
„La malŭ d'amŭ eşitŭ:
„Din nărĭ c'amŭ suflatŭ,
„Tóte le-amŭ svêntatŭ,
„Nimicŭ n'amŭ stricatŭ!"
Érŭ stăpânulŭ luĭ
Atuncĭ că 'ĭ grăia:
— „Pascĭ, murgule, pascĭ,
„Pascĭ sĕ mi te 'ngraşĭ,
„Că eŭ nu te-oiŭ vinde,
„Ci te ispitescŭ.
Murgulŭ că 'ĭ grăia:
— „Stăpâne, stăpâne,
„Dragŭ stăpâne-alŭ meŭ,
„Datŭ de Dumneḍeŭ,
„Maĭ m'aĭ ispititŭ
„Anŭ la Bobotéză [1]
„Cu cincĭ-ḍecĭ de caĭ,
„Toţĭ caĭ potcoviţĭ.
„Eŭ, nepotcovitŭ,
„Silă mĭ-amŭ făcutŭ,
„'Nainte-amŭ eşitŭ,
„Fală ţĭ-amŭ făcutŭ
„Ţie de voinicŭ,
„Mie de calŭ bunŭ!"
[Ghiorghe], fĕtŭ frumosŭ,
Fiă 'mĭ sănĕtosŭ,
Cu fraţĭ
Cu părinţĭ
Şi cu toţĭ aĭ luĭ, etc.

1. Anacronismŭ. Alergările cu caĭ se facŭ la sf. Teodoru, „în sĕptĕmâna brânzeĭ", érŭ nu la Bobotéză.

Déc'amŭ căuta sĕ găsimŭ la ce anume întêmplărĭ se face alusiune, care aŭ fostŭ bătăliele cu Turciĭ şi cu Frânciĭ despre care vorbesce colindulŭ, de sicurŭ că n'amŭ puté spune nimicŭ cu sicuranţă şi precisiune Aceste cânturĭ populare nu se mărginescŭ la cutare şi cutare evenimentŭ, ci, în trăsurĭ generale, zugrăvescŭ uă întrégă epocă, cu caracterele'ĭ de căpetenie.

Acea epocă póte fi jumĕtatea seculuĭ alŭ XV.

După ce Turciĭ coprinseră Bizanţiulŭ, la 29 Maiŭ 1453, în urma unuĭ asediŭ de 50 de ḑile, navigaţiunea Măriĭ-Negre rĕmase într'a lorŭ posesiune, érŭ stabilimentele frânce se vĕḑură ameninţate, începêndŭ cu colonia de la Galata pênĕ la celŭ maĭ micŭ fundaculŭ de pe ţĕrmiĭ Dunăriĭ. Cândŭ acéstă scire ajunse la Genova, republica se înfiorâ de témă şi le oferi pe tóte banceĭ Sântuluĭ George, cu speranţa că ea va puté sĕ le scape. Peste puţinŭ ênsĕ, Genovesiĭ ereaŭ bătuţĭ la Amasra: Mohamet supunea una după alta Sinòpe şi Trebisunda, érŭ pe cândŭ nefericita republică slăbia prin desbinările civile ale celorŭ două familiĭ rivale Adorni şi Fregosi, coloniele din Marea-Négră, ne maĭ putêndŭ fi apărate [1],

1. „Truda şi chieltuiéla pentru ducerea de soldaţĭ la Marea-Négră, scriie senatulŭ Genoveĭ către papa Paulŭ II, suntŭ peste mĕsură de marĭ: ele îngrozescŭ pe orĭ-cine, ş'abia cu cea maĭ mare greutate o putemŭ face". Girolamo Serra, *Storia di Genova*, [Torino. 1834] tom. III. *Mem. sulle colonie del mar Nero*, ap. *Nuovo Giornale de'Letterati* [Pisa. 1832], tom. I, pag. 185 cit. ap. Primaudaie, pag. 197.

cădeaŭ în mânele nouiloru năvalitorĭ, începêndŭ maĭ ântâiŭ cu Kafa.

Toţĭ Frâncĭĭ stabiliţĭ în acéstă comercială cetate, Genovesĭ, Pisanĭ, Florentinĭ şi Catalanĭ, fură goniţĭ dintr'ênsa, uă miiă cincĭ sute tinerĭ fură înregimentaţĭ în ortalele ienicerilorŭ şi ceĭ maĭ bogaţĭ locuitorĭ, în numĕrŭ de treĭ sute, fură daţĭ chinurilorŭ [1]. Uă sută şése-ḑecĭ Românĭ, pe care afacerile lorŭ comerciale ĭĭ făcuseră sĕ mérgă la Kafa, avură aceiaşĭ sórtĕ [2].

In anulŭ precedinte, uă armată turcéscă pĕtrunsese 'n Moldova, dérŭ fusese stinsă de Stefanŭ celŭ mare, care, ḑice-se, ordonase sĕ se puie în ţépă toţĭ prinşiĭ păgânilorŭ [3].

Ast-felŭ fură coprinse, în maĭ puţinŭ de uă lună, tóte posesiunile genovese din Taurida, pênĕ la Sudagh, cea din urmă, care capitulâ prin fóme. Marele vizirŭ alŭ luĭ Mohamet, care repurtase aceste victoriĭ, luâ 'n captivitate sute de miĭ

1. Giustiniano, *Annali di Genova* [Genova. 1537, in folio], lib. V.—Fr. Sansovino, *Dell' Istoria universale dell' origine e imperio de' Turchi* [libri III. Venezia. 1564, in 4o] lib. II. 1o, 161.—*Epist.* Laudiv. Equit. Rhod. apud Raynald, *Annales ecclesiastici post Baronium ab anno 1198 ad 1565* [Romæ. 1646—77. 10 vol. in folio] ann. 1475, no. 23 şi 24. citat. apud Primaudaie, pag. 204.

2. Maĭ cu sémă ca rĕsbunare pentru omorîrea Turcilorŭ prinşĭ şi ucişĭ în bătălia de la Cracovia. A se vedé Dlugoss, *Hist. Polon.* lib. XIII.

3. Idem, loco cit. et Primaudaie, ibid. pag. 204.

crestinĭ, dintre care numaĭ 150 scăpară cu fuga şi putură ajunge la Chilia, érŭ d'aci plecară la Genova, ducêndŭ trista scire că nu maĭ esistaŭ coloniĭ frânce pe ţĕrmurile Măriĭ-Negre [1].

Étă dérŭ fapte, étă eveniminte care aŭ trebuitŭ sĕ sape atâtŭ de adâncĭ impresiunĭ în mintea acelorŭ generaţiunĭ nenorocite, în câtŭ sĕ fiă consemnate prin vaiete populare si ast-felŭ sĕ ajungă pênĕ la noĭ, slăbite de vechime şi de necontenitele schimbărĭ prin care ne-a trecutŭ ţéra.

Prin urmare, déca nu putemŭ determina bătăliele dintre Frâncĭ şi Turcĭ, cândŭ se luptaŭ uniĭ cu alţiĭ spre suferinţa locuitorilorŭ românĭ şi despre care colindulŭ ḑice

Frânciĭ ne 'nfrângeaŭ,
Turciĭ ne băteaŭ;

déca nu putemŭ numi cu lămurire în ce anume localitate petrecutu-s'aŭ acele crâncene ciocnirĭ, în care se siliaŭ

Sĕ ié Turcĭ vadurile
Şi Frânciĭ corăbile,

celŭ puţinŭ se póte deduce cu multă probabilitate, din cele pên'aci espuse, că nefericita epocă, despre care menţionéză cântecul popu-

1. Uberti Foglietæ *Historia Genuensium* [Genuæ. 1585, in folio], lib. XI, pag. 244 cit. ibid. pag. 207.

larŭ, trebuie sĕ fiă seculuĭ alŭ XV, ş'anume începutulŭ jumĕtăţiĭ luĭ celeĭ d'a-doua.

XI.

DESCRIERI ARTISTICE. — INFRUNTAREA TIRANIEI.

Maĭ 'nainte d'a pune capĕtŭ acestorŭ notiţe, a cărorŭ ţintă e d'a convinge pe orĭ-cine despre însemnătatea colindelorŭ române, aşĭ crede că nu mĭ-amŭ ajunsŭ scopulŭ, déc'aşĭ trece cu vederea peste douĕ din aceste preţióse legende naţionale.

Următorulŭ colindŭ „de copilŭ micŭ", care se cântă p'alŭ şéptelea glasŭ din psaltichiă, modŭ orientalŭ, uréză tênĕruluĭ, căruia se adresézá, rădicarea la celŭ maĭ naltŭ gradŭ în óste.

Muma norocosuluĭ copilŭ descrie măiestritulŭ vestmêntŭ din a căruĭ împodobire nu lipsesce nicĭ marea cea turburată,

nicĭ luna, nicĭ sórele,
nicĭ cerulŭ cu stelele,
nicĭ câmpulŭ cu florile.

Negreşitŭ că într'ênsulŭ nu găsimŭ artisticele descrierĭ ce péna luĭ Esiodŭ a sciutŭ sĕ facă despre scutulŭ luĭ Ercule, a luĭ Omerŭ despre scutulŭ luĭ Achile, a luĭ Vergiliu despre scutulŭ luĭ Enea. Cu tóte astea, pentru spiritulŭ popularŭ, a căruĭ singură inspiraţiune n'a pututŭ fi de câtŭ numaĭ natura, e de ajunsŭ, credŭ,

oglindirea ênseşĭ naturiĭ, cu candóre, cu simplicitate, cu totŭ ce ea posede maĭ imputătorŭ şi maĭ falnicŭ.

Zugravulŭ vestmêntuluĭ românescŭ, în lipsă de cetăţĭ cu 'nalte turnurĭ, de veseliĭ fără ḑorĭ pripite, de pânde viclene 'n rĕsbóie, n'are altceva maĭ preţiosŭ, maĭ plăcutŭ şi chiarŭ maĭ potrivitŭ cu nevinovăţia prunculuĭ, de câtŭ luminele cerulu valurile măriĭ, unŭ câmpŭ de florĭ cu miĭ de mirosurĭ. Dintr'ênsele şĭ-a formatŭ icóna, dintr'ênsele şĭ-a adăpatŭ sufletulŭ, şi icóna de pe vestmêntŭ desfétă pe iubitórea mamă, cum va desfĕta şi de sicurŭ ochiĭ ostilorŭ care vinŭ sĕ rădice la rangŭ mare copilaşiulŭ ce ea învestmêntă.

Ler-oĭ-Leo, Dómne-le!
Oştile purcesu-mĭ-aŭ,
Ďérŭ pe unde datu-mĭ-aŭ?
Pe la muma luĭ [cutare];
Éră muma luĭ [cutare]
Ea de veste prinsu-şĭ-a,
'Nainte eşitu-le-a
C'unŭ clondirŭ
Plinŭ de rachiŭ,
Cu clondirulŭ d'a stânga,
Cu paharulŭ d'a drépta,
Din paharŭ numindu-le,
Din gură grăindu-le:
— „Linŭ, maĭ linŭ oştirile
„Pên'oiŭ găti pe [cutare],

„Că'ĭ gata, ca şi gătită;
„Căcĭ ĭ-amŭ croitŭ
„D'unŭ vestmêntŭ,
„Vestmêntŭ lungŭ
„Pênĕ 'n pămêntŭ.
„Croitorŭ croitu-l'a,
„Zugravŭ zugrăvitu-l'a.
„Scrisŭ mĭ-e'n spate,
„Scrisŭ mĭ-e'n peptŭ,
„Scrisŭ e'n şéle,
„Scrisŭ e'n póle:
„D'amêndouĕ părţile
„Scrisŭ câmpulŭ cu florile,
„Érŭ în ceĭ doĭ umeriĭ,
„Scrişĭ ceĭ doĭ lucefereĭ.
„Jurŭ-prejurulŭ pólelorŭ,
„Scrisă'ĭ marea turbure
„Cam cu nouĕ vădurele,
„Érŭ în nouĕ vădurele,
„Suntŭ cam nouĕ corăbiele
„Şi stegarĭ cu stegărele,
„Căpitanĭ cu băltăcele,
„Şi 'mĭ ascéptă pe [cutare]
„Sĕ 'lŭ rădice la rangŭ mare,
„La rangŭ mare-alŭ oştilorŭ,
„Maĭ mare-alŭ călarilorŭ:
„Elŭ sĕ'mparţă lefile,
„Sĕ dé lefĭ la lefegiĭ,
„Gălbiorĭ
„La tineriorĭ,
„Postavŭ roşiŭ la fustaşĭ,„
Gălbinaşĭ
La boiernaşĭ,

Erŭ [cutare] têněrulŭ
Elŭ sě 'mĭ fie sănětosŭ,
Şi cu mumă,
Şi cu tată,
Si cu noĭ toţĭ d'a 'mpreună.

Alŭ douilea colindŭ e uă curată legendă, căreia i-s'a aninatŭ refrenulŭ obicinuitŭ, cântându-se, în modŭ orientalŭ, pe glasulŭ alŭ II din psaltichiă, în onórea unuĭ vitézŭ capŭ de familiă.

Interesantŭ îmĭ pare din maĭ multe puncturĭ de vedere: maĭ ântâiŭ, fiindŭ că s'a păstratŭ c'uă versificare bună şi curgětóre; apoĭ, fiindŭ că descrierea coprinde uă mişcare dramatică de celŭ maĭ alesŭ genŭ; după aceia, pentru că ne arétă adevěratulŭ înţelesŭ alŭ cător-va cuvinte, şi 'nsemnarea funcţiuniĭ aşia numiţilorŭ *comişĭ*, *armaşĭ* şi *ciocoĭ*; în fine, pentru că avemŭ, în eroulŭ cânteculuĭ, unŭ modelŭ de vitejiă, tipulŭ caracteruluĭ independinte, care, nesciindŭ pe nimenĭ de frică, nu s'a deprinsŭ nicĭ cu plecarea frunţiĭ, nicĭ cu linguşirea pentru banĭ séŭ onorurĭ.

Asemenea figurĭ nu suntŭ rare în poesia nóstră populară, ceia-ce dovedesce că maĭ tóte producerile din acéstă categoriă daŭ a li-se bănui începutulŭ într'uă epocă de consciinţă şi de vigóre, cândŭ Românulŭ nu cunoscuse ce va sě

dică împilarea, servilismulŭ şi nedreptatea regimuluĭ fanarioticŭ.

Ele maĭ potŭ servi ca esemplu şi tinerimiĭ născute în epoce de libertate şi neatêrnare, ca ast-felŭ, prin oţelirea sufletelorŭ, sĕ se nimicéscă cu timpulŭ urmele lăsate 'n inime şi 'n sânge de secolulŭ aviliriĭ.

Câtŭ despre numele luĭ Mircea-Vodă, voiŭ repeta aceleaşĭ lucrurĭ spuse maĭ susŭ despre alŭ luĭ Negru-Vodă [1]. De şi numele luĭ Mircea se găsesce şi într'uă altă legendă, care se cântă la mese în nunţile populare şi care începe cu versurile:

Se însóră Iancu-Vodă,
Şi 'lŭ cunună Mircea-Vodă:
Plécă nunta la Sân-Petru
Şi 'mĭ ajunge la Sân-Medru [2],

totuşĭ, părerea mea este că asemenea numirĭ n'aŭ nimicŭ stabilŭ, că s'alegŭ şi se 'ntrebuinţéză cele maĭ cunoscute dintr'ênsele, că potŭ fi schimbate după locurĭ şi după timpurĭ.

In fine, versurile maĭ aŭ la sfîrşitŭ multŭ cunoscuta şi pré crestinésca alusiune de

Rarŭ
La ḍile marĭ,
Ḍiua de Crăciunŭ
Ş'a de Bobotéză etc.

1. A se vedé §. II, pag. 17, şi §. VIII, pag. 68.
2. *Sân-Medru* este Sf. Ilie. [20 Iuliŭ].

Printr'ênsele, şi prin refrenulŭ de *Ler-oĭ-Leo*, cântulŭ ié forma de colindŭ, căcĭ altmintrelea nu vĕdŭ întru ce s'arŭ deosebi de orĭ-ce altă bucată din cele maĭ frumóse poesiĭ populare.

Ler-oĭ-Leo,
Prin ceĭ nouĕ munţĭ,
Prin ceĭ nouĕ bradĭ,
Se plimb' nouĕ fraţĭ [1],
Şi [cutare] ḑece
Care mi'ĭ întrece
Şi mi'ĭ stăpânesce,
Şi mi'ĭ vătăşeşce.

Domnulŭ Mircea-Vodă
Poruncă 'ĭ dedea
Ş' ast-felŭ îĭ ḑicea:
— „Vătaşe [cutare],
„Fă atâta bine
„De vin' pên' la mine,
„Sĕ te ospĕtezŭ
„Şi sĕ 'ţĭ cuvintezŭ
„Doue-treĭ cuvinte,
„Ca maĭ înainte.

Vătafulŭ [cutare]
Mi se întorcea
Spre ceĭ nouĕ fraţĭ
Din ceĭ nouĕ bradĭ
Ş'ast felŭ le grăia:
— „Voĭ, ceştĭ nouĕ fraţĭ,

1. Fraţĭ de cruce, negreşitŭ.—Rima *bradĭ* cu *fraţĭ* se întâlnesce adesea 'n poesia populară. A se vedé colecţiunea d-luĭ Alesandri. Despre frăţia Românuluĭ cu bradulŭ, a se vedé Hasdeu, în *Bulet. instr. publice.* — *Plimb'* e în locŭ de *plimbă*.

„Voĭ sĕ m'ascultaţĭ:
„Acolo de 'ţĭ merge,
„Caiĭ sĕ nu'ĭ daţĭ
„Caĭ la comişeĭ [1],
„Arme l'armăşeĭ [2],
„Papucĭ la ciocoĭ [3].
Dérŭ ceĭ nouĕ fraţĭ
Din ceĭ nouĕ bradĭ
Eĭ nu'lŭ asculta
Cum îĭ învĕţa:
Acolo mergeaŭ [4],
Caiĭ că şi'ĭ daŭ,
Caĭ la comişeĭ,
Arme l'armăşeĭ,
Papucĭ la ciocoĭ.
Vătafulŭ [cutare]
La mésă că şéde
Precum i-se cade:
Cu calulŭ de frêŭ,
Cu arme la brâŭ.
In picióre sta:
Bea şi ospĕta.
Cândŭ... Domnŭ Mircea-Vodă
Din gură 'mĭ striga
Ş'ast-felŭ că 'mĭ grăia:
— „Voĭ, nouĕ portarĭ,
„'Nchideţĭ nouĕ porţĭ;

1. *Comişiĭ* séŭ *comişeiĭ* ereaŭ dérŭ, după colindŭ, slujitoriĭ domnescĭ care ţineaŭ atâtŭ caiĭ Domnuluĭ, câtŭ şi p'aĭ mosafirilorŭ domnescĭ.

2. *Armăşeiĭ* séŭ *armaşiĭ* ţineaŭ armele domnescĭ.

3. *Ciocoiĭ*, servitoriĭ domnescĭ, care ţineaŭ papuciĭ la curte, séŭ şi meşiĭ.

4. Uă altă variantă dice: „La *curte* mergeaŭ".

„Nouĕ ciohodarĭ
„Tăiaţĭ nouĕ fraţĭ
„Din ceĭ nouĕ braḑĭ,
«Cu vătafulŭ ḑece
„Care mi'ĭ întrece.
Vătafulŭ [cutare],
Aşia déc 'aude,
De la mésă sare,
Şi sare călare,
C'uă mână pe frêŭ,
Cu alta la brâŭ.
Paloşiulŭ îşĭ scóte,
La porţĭ că 'mĭ alérgă,
Nouĕ porţĭ sfăramă,
Totŭ porţĭ de aramă;
Nouĕ portarĭ taie,
Pe nouĕ portarĭ,
Nouĕ ciohodarĭ.
Scapă nouĕ fraţĭ
Din ceĭ nouĕ braḑĭ,
Şi cu dênsulŭ ḑece,
Care mi'ĭ întrece.
Domnulŭ Mircea-Vodă
Aşia de 'mĭ vedea,
Din gură 'ĭ grăia
Ş'ast-felŭ îĭ ḑicea:
— „Vătaşe [cutare],
„Nu 'ţĭ vĕrsa sângele
„De 'mĭ tăia slugile,
„Căcĭ ţĭ-orŭ trebui
„Şi ţie,
„Şi mie,
„Rarŭ

„La ḑile marĭ:
„Ḑiua de Crăciunŭ
„Şi de Bobotéză,
„Cândŭ preoţĭ botéză,
„Lumea creştinéză.
Vătafulŭ [cutare]
Fie 'mĭ sănĕtosŭ,
Cu fraţĭ,
Cu părinţĭ,
Cu Dómnă frumósă,
Cu coconĭ frumoşĭ
Şi cu noĭ cu toţĭ.

XII.

VENATORIA CU ŞIOIMII.

Dérŭ celŭ maĭ frumosŭ dintre colinde, aşĭ puté ḑice chiarŭ din multe cânturĭ populare, e următórea descripţiune, plină de viéţă şi de nobile simţiminte, care merită maĭ multŭ de câtŭ orĭ-ce sĕ ne oprescă în deosebĭ asupră'ĭ.

Ună particularitate specialĕ a luĭ e d'a nu avé nicĭ refrenulŭ colindelorŭ, nicĭ religiósa menţiune despre Crăciunŭ şi Bobotéză, ast-felŭ în câtŭ séměnă maĭ multŭ uneĭ legende despre vechiulŭ obiceiŭ alŭ vênătorieĭ cu şioimiĭ, de câtŭ uneĭ felicitărĭ într'adinsŭ imaginate pentru vocea colindătorilorŭ.

Alusiunile despre vênătoriă suntŭ fórte dese în poesiele nóstre populare. Pare-se că vechiĭ locuitorĭ, chiarŭ din primele epoce ale coloni-

săriĭ, aŭ fostŭ nevoiţĭ sĕ se îndeletnicéscă c'uă asemenea ocupaţiune, maĭ alesŭ în ţinuturile muntóse, acoperite de pădurĭ nestrăbătute, pline de fiére sĕlbatice şi de totŭ felulŭ de vênaturĭ. Ensuşĭ Ión Boemulŭ, în scrierea sea despre *obiceiurile, legile şi datinele tuturorŭ popórelorŭ*, tradusă de Fauno în limba italiană vulgară şi tipărită la Veneţia în anulŭ 1543, ḑice, vorbindŭ despre strămoşiĭ noştriĭ, că alergaŭ pe stâncele acoperite cu gheţurĭ, vênândŭ fiére ca sĕ se nutréscă: „correvano sopra i stagni gelati, cacciando le fiere per nutricarsi".

Intr'unŭ „colindŭ de fétă mare", împĕrătésa loculuĭ ḑice uneĭ frumóse, care cântă de dorŭ şi cu viersŭ dulce, îĭ ḑice sĕ tacă din gură, căcĭ „*împĕratu 'ĭ la vênatŭ*" şi, déca va trece p'acolo, s'arŭ puté sĕ 'ĭ placă uă aşia duiósă cântare. Intr'altulŭ, ciobanulŭ vorbesce cu grijă ouilorŭ séle iubite despre unŭ voinicŭ care,

„la *vênatŭ* d'o sta,
„peste eĭ c'o da,
„'n gónă i-orŭ lua.

Despre vênătoria cu şioimiĭ, menţiunile suntŭ, din contra, maĭ rare. Intr'unŭ basmŭ, se vorbesce, ce e dreptŭ, despre dênsa, căcĭ chiarŭ povestirea este intitulată şi pórtă numele de „basmulŭ"

„cu *şioimeiĭ*
„şi cu ogăreiĭ.

In colinde ênsĕ, numaĭ vro 3-4 se referŭ la acestŭ subiectŭ, dintre care vĕḑurămŭ maĭ susŭ că unulŭ face pe vênătorŭ sĕ ḑică:

„Dat-amŭ ochiĭ la *şioimeĭ*,
„Osele la ogăreĭ, etc.

Vênătoria cu şiomiĭ pare-se a fi destulŭ de vechiă. Se pretinde că chiarŭ anticiĭ Troianĭ arŭ fi cultivat-o, şi âncă de preferinţă. Corneliu Agripa susţine că de la dênşiĭ o 'nvĕţase Ulise şi compatrioţiĭ luĭ, ca uă mângâiere pentru perderile suferite prin resbelulŭ Troieĭ[1]. Câtŭ despre Romanĭ, déca aŭ cunoscutŭ ş'aŭ practicatŭ acéstă meşteşiugire, e âncă unŭ punctŭ asupra căruia istoria şi critica nu şĭ-aŭ datŭ âncă verdictulŭ.

In lipsă de alte documinte, étă cam ce găsimŭ în acéstă privinţă.

Pliniŭ naturalistulŭ, după ce enumĕră diferitele soiurĭ de iereţĭ şi de şioimĭ, naréză că, într'uă parte a Traciei, maĭ susŭ de Amfipole, ómeniĭ şi şiomiĭ prindŭ pasĕrile în tovărăşiă. Omeniĭ gonescŭ pasĕrile de prin pădurĭ şi de prin trestiĭ, érŭ şioimiĭ séŭ iereţiĭ le întorcŭ josŭ din sborŭ. Prinḑêndu-le ast-felŭ, păsĕrariĭ le 'mpartŭ cu şioimiĭ, ba se ḑice chiarŭ că le

1. Cornelius Agrippa, *De incertitudine et vanitate scientiarum* ap. Ernest Jullien, *La chasse, son histoire et sa législation* [Paris. Librairie académique].

prindŭ de susŭ şi că atuncĭ, cândŭ vine timpulŭ vênătoriĭ, îĭ îndémnă sĕ profite de împrejurare prin óre-care ţipete şi printr'unŭ chipŭ deosebitŭ de sburare [1].

D'aci nu póte resulta de câtŭ că arta d'a prinde pasĕrile cu ajutorulŭ şioimilorŭ nu se obicinuia, în Italia, pe timpulŭ luĭ Pliniŭ. Maĭ târḑiŭ, pare-se că vênătoria cu şioimiĭ se importâ şi la Roma, căcĭ, în epoca luĭ Domiţianŭ, epigramaticulŭ Marţialŭ spune despre şioimŭ că, de unde uă-dinióră prindea pasĕrĭ, acum a devenitŭ sluga păsĕraruluĭ şi că, déca totŭ le maĭ prinde, apoĭ e plinŭ de mâhnire că nu le a prinsŭ pentru dênsulŭ:

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, et captas non sibi mæret aves [2].

Cu tóte astea, vênătoria cu şioimiĭ, chiarŭ de se va fi întrebuinţatŭ, ca uă curiositate, de către bogaţiĭ Romanĭ, ea n'a fostŭ nicĭ rĕspândită, nicĭ cunoscută de poporŭ.

Ceĭ ce s'aŭ servitŭ de dênsa cu sicuranţă aŭ fostŭ Burgunḑiĭ, ale cărorŭ legĭ pedepsiaŭ în-

1. „In Thraciæ parte, super Amphipolim, homines atque accipitres societate quadam aucupuntur. Hi ex silvis et arundinetis excitant aves: illi supervolantes deprimunt. Rursus captas aucupes dividunt cum iis. Traditum est missas in sublime sibi excipere eos, et quum tempus sit capturæ, clangore ac volatus genere invitare ad occasionem". C. Plinii *Histor. natural.* lib. X, §. X.

2. Martialis *Epigramm.* lib. I, ep. XIV, v. 216.

tr'unŭ modŭ cu totulŭ aspru, chiarŭ crudŭ, pe celŭ care arŭ fi furatŭ şioimulŭ altuia [1]. Acelaşĭ lucru se 'ntâlnesce la Francĭ, care prindeaŭ pasĕrile cândŭ cu laţurĭ, prindĕtorĭ şi cleiŭ, cândŭ cu iereţĭ şi şioimĭ, precum se constată din testulŭ „legiĭ salice“ [2]. Ast-felŭ în Francia, pasiunea acestuĭ felŭ de vênătóre erea atâtŭ de rĕspăndită pe la 'nceputulŭ seculuĭ XI, în câtŭ chiarŭ episcopiĭ se 'ngrijiaŭ „de mântuirea sufletuluĭ cu multŭ maĭ puţinŭ de câtŭ de studiulŭ vênătorieĭ simple şi vênătorieĭ cu şioimiĭ“ [3]. Câtŭ despre principĭ, trubadurulŭ Bertrand de Born spune că nu sciaŭ sĕ 'şĭ chieltuiéscă baniĭ cum se cade pentru mânuşĭ de bătăliă, dérŭ îĭ aruncaŭ fără sĕ 'ĭ numere pentru ogarĭ şi pentru şioimĭ [4].

Ast-felŭ, ieretiĭ şi şioimiĭ fură, în totŭ evulŭ mediŭ, pasĕrĭ de vênătóre 'n Francia, şi cronicarulŭ Froissart represintă pe Carol V, la 1382, intrândŭ la Senlis c'unŭ şioimŭ pe pumnulŭ mâniĭ în sala unde se discuta despre revolta Flamanḑilor [5]. Maĭ târḑiŭ, Carol VI trămise ca darŭ împĕratuluĭ turcŭ Baiazet şioimĭ,

1. A se vedé *Legis Burgund.* adimentum primum, tit. X.
2. Titlulŭ VII, articoliĭ 1, 2, 3, 4 şi 7.
3. *Ex Chronico Centulensi sive S. Richarii* (D. Bouquet, tit. XI, p. 134) ap. Jullien, p. 94.
4. Sainte-Palaye, tit. III, p. 181 apud eumd. p. 97.
5. Buchon, t. VIII, p. 233, ibid. 113.

vulturĭ şi mânuşĭ cusute cu petre scumpe ca sĕ 'ĭ pórte pe pumnulŭ mâniĭ la vênătóre. Sub Carol VIII, unŭ şioimŭ bine învĕţatŭ se plătia cu sume colosale şi s'aducea din Tunis şi din Persia. Fleuranges naréză că funcţionarulŭ vênătorieĭ cu şioimiĭ de la curtea regeluĭ Franciscŭ I primia de la statŭ 4000 fiorinĭ şi avea sub dênsulŭ 50 de nobilĭ şi 50 de vênătorĭ însărcinaţĭ cu 'ngrijirea şioimilorŭ. Sub Carol IX, apărură maĭ multe scrierĭ despre arta vênătorieĭ, între care la 1567 *la Fauconnerie* de Enguilbert de Marnef şi *Recueil de tous les oyseaux de proie qui servent à la volleric et fauconnerie* de Guillaume Bouchet. In fine, sub Enric III, apăru, la 1581, uă poemă despre acelaşĭ subiectŭ, intitulată *Hiéracosophion* séŭ tractatŭ *De re accipitraria* scrisă de Jaques-Auguste de Thou.

Lăsândŭ ênsĕ scrierilorŭ speciale cercetarea în şirŭ cronologicŭ a acestuĭ subiectŭ — care a datŭ nascere la sute de volume — sĕ spunemŭ că légănulŭ vênătorieĭ cu şioimiĭ este Asia, ş'anume India, unde, după mărturia luĭ Ctesia, iepuriĭ se vênaŭ nu atâtŭ cu ajutorulŭ cânilorŭ, ci maĭ multŭ cu alŭ corbilorŭ, iereţilorŭ, coţofenilorŭ, şioimilorŭ şi vulturilorŭ.

Fredericŭ I şi Fredericŭ II fură ceĭ d'ân-

tâiŭ care importară din oriinte gustulŭ acesteĭ ocupaţiunĭ, contractatŭ cu ocasiunea espediţiunilorŭ cruciate. Celŭ din urmă scrise chiarŭ uă carte despre vênătoria cu şioimiĭ.

Arabiĭ o perfecţionaseră, érŭ Turciĭ, coprindêndŭ partea rĕsăriténă a continintelui, o scóseră din noŭ la iviélă. Cu modulŭ acesta, se rĕspândi 'n tótă Europa, în câtŭ maĭ nicĭ uă ţéră nu fu scutită d'a o cunósce.

In contactŭ la médă-ḑi cu Turciĭ, la médănópte cu Poloniĭ şi la nord-vest cu Unguriĭ, ţéra românéscă n'a pututŭ rĕmâné străină acesteĭ pompóse deprinderĭ.

Şioimiĭ dérŭ fură 'ntrebuinţaţĭ cu atâtŭ maĭ multŭ la vênătóre, cu câtŭ munţiĭ Carpaţĭ îĭ produceaŭ în mare numerŭ şi de cea maĭ bună cualitate. Chiarŭ în capitulaţiunile cu Turciĭ se citescŭ pênĕ aḑĭ clausele prin care Domniĭ românĭ, între altele, ereaŭ obligaţĭ se dé ş'unŭ numĕrŭ óre-care de şioimĭ ca tributŭ Sultanilorŭ din Constantinopole.

Sub uă organisare semi-feudalĕ, boeriĭ timpuluĭ, ca vasaliĭ din occidinte, ereaŭ ţinuţĭ sĕ însoţéscă pe Domnŭ la vênătóre, mergêndŭ fiăcare cu şioimulŭ pe mână séŭ pe umerŭ, cu slujitoriĭ şi ogăreiĭ sĕĭ, cum vomŭ vedé că spune colindulŭ.

Că deprinderile feudale se adoptaseră şi la noĭ, ênsĕ fără organisarea la care ajunseseră 'n apusulŭ Europeĭ, ne-o dovedescŭ uă mulţime de fapte. Ast-felŭ, de esemplu, cândŭ d-lŭ Vasile Alesandri, în piesa-'ĭ „*Boeriĭ şi Ciocoiĭ*" represintă pe moşŭ Arbore mergêndŭ sĕ felicite de anulŭ noŭ pe stăpânulŭ proprietarŭ, aruncându'ĭ orezŭ séŭ grâŭ în semnŭ de abundanţă, acéstă scenă n'a pututŭ fi inspirată autoruluĭ de câtŭ prin amintirea vechielorŭ datine semi-feudale din epocele la care se refere colindulŭ.

Ast felŭ, după poesia populară, practicarea vênătóreĭ cu şiomiĭ în timpiĭ trecuţĭ pare-se neîndoiósă [1], ceia-ce d'altmintrelea se confirmă şi prin alte cânturĭ, şi prin tradiţiune, şi prin fapte de domeniulŭ istoricŭ.

Demne de notatŭ maĭ suntŭ şi cele douĕ versurĭ care se rapórtă la vechia organisare a instituţiunilorŭ române, versurile următóre:

C'unŭ caftanŭ de Domnŭ,
Taie capŭ de omŭ,

care dovedescŭ că Domnulŭ avea uă putere absolută, cu dreptulŭ de viéţă şi de mórte asupra supuşilorŭ sĕĭ, obligaţĭ a'ĭ veni în ajutorŭ şi a'lŭ însoţi orĭ-cândŭ la vênătóre.

1. A se vedé Ψεύδο-κυνηγετικὸς de d-lŭ Al. Odobescu [Bucurescĭ. 1874] şi autoriĭ citaţĭ de d-sea.

E timpulŭ ênsĕ sĕ ne oprimŭ a considera colindulŭ din punctulŭ de vedere alŭ simţimintelorŭ ce esprimĕ.

Unŭ tênĕrŭ, măiestru 'n vênătoriă, are treĭ fiinţe la care ţine: calulŭ, ogarulŭ şi şoimulŭ cu care vênéză, şi câtorŭ treĭ le pórtă de grijă hrănindu'ĭ cu totŭ ce le place maĭ bine, pe calŭ

totŭ cu fênŭ tocatŭ
şi cu orḑŭ pisatŭ,
de vêntŭ vênturatŭ,
cu apă
din năstrapă [1],

érŭ pe şioimŭ îlŭ hrănesce asemenea totŭ cu

paserĭ gălbióre,
prinse de pe mare.

In bună înţelegere trăiaŭ cu toţiĭ, cândŭ vanitatea şi ambiţiunea veniră sĕ turbure acéstă linişte fericită. Căcĭ şioimulŭ, încreḑêndu-se tărieĭ şi răpeḑiciuniĭ aripelorŭ séle, se lăudâ într'uă ḑi că e maĭ iute de câtŭ orĭ-cine, că póte sĕ 'ntrécă la fugă chiarŭ pe tovarăşiulŭ sĕŭ de vênătóre, pe murgulŭ vitézuluĭ.

Ensĕ calulŭ e de nobilĕ viţă, şi lauda şioimuluĭ îĭ pare uă insultă. Decĭ — după deprinderile timpuluĭ [2], cândŭ orĭ-ce cuvêntŭ şi orĭ-ce

1. *Năstrapa* este uă cupă, unŭ felŭ de paharŭ de bĕutŭ apă.

2. Acésta e âncă uă dovédă că epoca la care se refere colindulŭ este véculŭ de miḑlocŭ, cândŭ duelulŭ erea usitatŭ în modŭ aprópe genericŭ.

faptă în contra demnităţiĭ şi onóriĭ trebuiaŭ spălate cu preţulŭ lupteĭ — merge sĕ se plângă stăpânuluĭ şi sĕ'ĭ céră unŭ duelŭ cu şioimulŭ, uă 'ntrecere la fugă.

Ast-felŭ a-doua ḍi, într'uă sfîntă Duminică, tênĕrulŭ îşĭ scóte la luptă şoimulŭ şi murgulŭ,

în câmpulŭ curatŭ
de toţĭ lăudatŭ,
unde se totŭ batŭ
doĭ vulturĭ în cerŭ
p'unŭ fulgŭ d'aurelŭ,

ş'acolo, precum vulturiĭ se luptaŭ p'unŭ fulgŭ de aurŭ într'a ceruluĭ înălţime, ast-felŭ hotărasce sĕ lupte prin fugă şi dragiĭ sĕĭ tovarăşĭ, ca sĕ dovedéscă care e maĭ iute.

Tênĕrulŭ îĭ potrivesce ca nicĭ unulŭ sĕ nu fiă maĭ 'nainte séŭ maĭ 'napoĭ de câtŭ altulŭ, ş'apoĭ le dă drumulŭ sĕ fugă, şi fugŭ, şi fugŭ pênĕ nu se maĭ vĕdŭ în depărtare.

Restulŭ se ni'lŭ spună ênsuşĭ colindulŭ:

Hrănesce
'Ngrijesce
Tênĕrulŭ [Manole]
D'unŭ calŭ,
D'unŭ ogarŭ,
D'unŭ vênĕtŭ şoimelŭ.
Calŭ cum 'ş' îngrijesce
Şi cu ce'lŭ hrănesce?
Totŭ cu fênŭ tocatŭ

Şi cu orḑŭ pisatŭ
De vêntŭ vênturatŭ,
Cu-apă
Din năstrapă.
Şioimŭ cum ş'îngrijesce
Şi cu ce 'lŭ hrănesce?
Totŭ cu păsĕrele,
Pasĕrĭ mititele,
Pasĕrĭ gălbióre
Prinse de pe mare.
Intr'uă septĕmână,
Sta şoimulŭ p'uă rênă
Murgululĭ ḑicêndŭ
Ş'ast-felŭ cuvêntândŭ:
— „Tu mănâncĭ de géba
„Şi 'n zadarŭ beĭ apa,
„Căcĭ nu poţĭ sĕ sborĭ,
„Sĕ plutescĭ pe norĭ
„Sĕ mĕ 'ntrecĭ pe mine
„Cum te 'ntrecŭ pe tine."
Murgulŭ se scula.
La stăpânŭ mergea
Ş'ast felŭ îĭ grăia:
— „Stăpâne, stăpâne,
„Dragŭ stăpânŭ al meŭ
„Datŭ de Dumneḑeŭ,
„Şioimulŭ s'a 'ngâmfatŭ
„Şi s'a lăudatŭ
„Că 'n fugă m'o 'ntrece.
Tênĕrulŭ [Manole]
Din gură grăia
Ş'ast-fel îĭ ḑicea:
— „Pascĭ, murgule: pasă!

„Pasc'ĭ, de mi-te 'ngraşiă,
„Căcĭ aḑĭ e Sâmbătă,
„Mâne'ĭ Dumenică,
„Şi pe voĭ v'oiŭ scóte
„La câmpulŭ departe,
„La câmpulŭ curatŭ
„De toţĭ lăudatŭ,
„Unde se totŭ batŭ
„Douĭ vulturĭ în cerŭ
„P'unŭ fulgŭ d'aurelŭ.

Sâmbăta trecea,
Şi ḑiua 'mĭ sosia.
La câmpŭ îĭ scotea,
Şi mi 'ĭ pŏtrivia
Şi drumulŭ le da [1].

Murgulŭ că 'şĭ lua
Drumulŭ cu fuga
De par'că sbura,
Ş'apoĭ se 'ntorcea,
Ca unŭ calŭ cu minte,
C'unŭ césŭ maĭ nainte [2].
Şioimulŭ că 'mĭ pleca,
Pe vêntŭ că 'mĭ sbura,
Ense rĕmânea
Şi întârḑia,
C'unŭ césŭ maĭ târḑiu,
Totŭ prin crângurele

1. Asociarea între *calŭ şi şioimŭ* sĕ 'ntâlnesce adesea în cânturile populare şi chiarŭ în colinde. A se vedé, de esemplu, colecţiunea d-luĭ At. M. Marinescu, pag. 130.

2. In privinţa renumiriĭ cailorŭ românĭ, sĕ se consulte Cantemirŭ în *Descrierea Moldoveĭ*, Hasdeŭ în *Principie de filologiă*, At. M. Marienescu în colecţiunea sea de *Colinde* pag. 116, şi *Poesiĭ populare* culese de V. Alesandri.

8

După păsĕrele,
Pasĕrĭ gălbióre,
Pasĕrĭ de pe mare.
Acas' de 'mĭ venia,
Pe stâlpŭ sĕ lăsa
Cântândŭ,
Ciripindŭ,
Din gură grăindŭ :
— „Stăpâne, stăpâne,
„Dragŭ stăpânŭ alŭ meŭ
„Datŭ de Dumneḑeŭ,
„Vin' de mĕ sluţesce
„Şi mĕ pedepsesce,
„Că eŭ 'amŭ venitŭ
„C'unŭ césŭ maĭ târḑiŭ.
Murgulŭ d'auḑia,
Milă 'ĭ-se făcea
Ş'ast-felŭ că 'mĭ grăia :
— „Stăpâne, stăpâne,
„Dragŭ stăpânŭ alŭ meŭ
„Datŭ de Dumneḑeŭ,
„Şioimulŭ nu'ţĭ sluţi,
„Că ţi-o trebui
„Rarŭ la ḑile marĭ,
„Ḑiua de Crăciunŭ
„Şi de Bobotéză.
„La curte de'ĭ merge
„Călare pe murgulŭ,
„Pe umerĭ cu şioimulŭ,
„Domnulŭ te-o vedé,
„Bine i-o păré
„Şi ţĭ-o mulţămi,
„Şi te-o dărui

„C'unŭ darŭ,
„C'unŭ cioltarŭ,
„C'unŭ caftanŭ de Domnŭ
„Taie capŭ de omŭ.
Têněrulŭ [Manole]
Fiă'mĭ sănětosŭ
Cu tată,
Cu mamă,
Cu dómnă frumósă
Şi cu noĭ cu toţĭ.

Ast-felŭ, pe lângă dialogŭ, avemŭ aci uă descriere cu totulŭ dramatică, uă acţiune puternică şi interesantă, în cérta caluluĭ cu şioimulŭ, în plângerea'ĭ către stăpânŭ, în hotărîrea acestuia de a'ĭ scóte la întrecere, în resultatulŭ lupteĭ.

Calulŭ nu putea răbda ca şioimulŭ sě se crédă maĭ iute de câtŭ dênsulŭ, numaĭ pentru c'avea aripĭ. Sciindu-se destulŭ de răpede şi cu maĭ multă „minte", elŭ reclamă cu stăruinţă sě fiă pusŭ la 'ncercare. Şi fericitŭ e cândŭ dobândesce biruinţa.

Din contra, şioimulŭ — tipulŭ omuluĭ îngâmfatŭ şi lăudărosŭ — se ié după pasěrĭ, întârḑiéză şi, cândŭ ajunge, constată că pré multa încredere 'n sine e adesea funestă. Puindu-se dérŭ pe parulŭ sěŭ obicinuitŭ, mărturisesce singurŭ că e de vină şi, c'uă lealitate demnă de nesce epoce medievale, îşĭ cere singurŭ pedépsa.

Atuncĭ, ni se presintă uă scenă duiósă.

Calulŭ, pe lângă agerime, are atâta mărinimiă, în câtŭ intervine chiarŭ dênsulŭ ca sĕ céră iertarea adversaruluĭ, căcĭ dorinţa'ĭ erea nu sĕ 'şĭ rĕsbune — asemenea simţiminte fiindŭ nepotrivite cu fala, cu forţa, cu meritele reale — ci sĕ facă pe vorbareţulŭ şioimŭ a'ĭ recunósce cualităţile, a nu i-le maĭ pune la 'ndoiélă.

Uă aşia de nobilĕ purtare, unită cu nobila şioimuluĭ sinceritate, suntŭ învĕţăminte binefăcĕtóre şi póte maĭ eficace de câtŭ morala multorŭ fabule versificate.

Ast-felŭ, printr'acestŭ colindŭ, suntemŭ strămutaţĭ în flórea véculuĭ de midlocŭ şi asistămŭ la duelulŭ a douĭ luptătorĭ de frunte, nu pentru interese séŭ pentru motive nedemne, ci pentru ântâiătate, pentru renume, pentru onóre. Érŭ cândŭ unulŭ învinge prin însuşirile'ĭ superióre, nu numaĭ că protivniculŭ cedéză şi'ĭ recunósce victoria, dérŭ chiarŭ victoriosulŭ uséză de dênsa cu modestiă şi cu generositate, stăruindŭ a se păstra învinsuluĭ viéţa şi rangulŭ ce-avusese.

Colindulŭ acesta mi-se pare dérŭ una din cele maĭ frumóse producerĭ ale museĭ nóstre populare, atâtŭ prin alegerea persónelorŭ ce represintă şi prin simţimintele ce pune 'n jocŭ, câtŭ şi prin curăţenia limbeĭ, prin regularitatea versificăriĭ, prin acţiunea ce posede, prin poesia imaginelorŭ.

Cu mândriă dérŭ, cu legitimă mândriă cată sĕ întoneze colindătoriĭ cânturĭ de felulŭ acesta. Şi cine óre n'arŭ fi mândru d'asemenea bucăţĭ de adevĕrată valóre?

XIII.

RECAPITULARE SI CONCLUSIUNE.

Schiţândŭ modulŭ cum se propagă diferitele producerĭ datorite geniuluĭ popularŭ, ne-amŭ pututŭ da séma despre caracterulŭ generalŭ alŭ colindelorŭ şi despre mutabilitatea numelorŭ ce figuréză 'ntr'ênsele.

Amŭ vĕḑutŭ iérăşĭ că atâtŭ etimologia, câtŭ şi originea cântecelorŭ şi datinelorŭ pentru care se'ntrebuinţéză, suntŭ departe d'a fi nesce proveninţe slavone, cum s'a creḑutŭ şi s'a susţinutŭ de uniĭ, că ele ne conducŭ din contra la clasicitatea greco-latină şi ne oglindescŭ vicisitudinile vieţeĭ naţionale.

Colindele dérŭ forméză uă 'nsemnată parte din poesia română: instituţiunea d'a se colinda în nóptea de ajunulŭ Crăciunuluĭ şi a nouluĭ anŭ e pe atâtŭ de vechiă, pe câtŭ de preţiósă [1].

Aceste cânturĭ, alŭ cărorŭ caracterŭ archaicŭ nu trebuie esageratŭ de nimenĭ, merită sĕ o-

1) A se vedé ale mele „*Incercărĭ critice asupra unorŭ Credinţe, datine şi Moravurĭ*" cit. supra.

cupe şi dênsele unŭ locŭ onorabilŭ lângă balade, doine şi alte rodirĭ zîmbitóre ale măistreĭ muse sătene. Căcĭ şi ele suntŭ gingaşe pentru inimă şi minte, nestimate pentru literatură.

Cu tóte acestea, vĕḑurămŭ că maĭ nimenĭ n'a scrisŭ despre dênsele, că numaĭ Cantemirŭ-Vodă le-a menţionatŭ în trécĕtŭ la 1716, că prima culegere d'asemenea cânturĭ a contribuitŭ maĭ multŭ la discreditarea lorŭ, de câtŭ la uă dréptă şi meritată stimă din partea eruditjilorŭ, din partea naţiuniĭ.

Pentru a face dérŭ ca şi maĭ mulţĭ, décă nu toţĭ, sĕ le cunóscă şi sĕ le pótă preţui — căcĭ séŭ uniĭ nu sciaŭ ce suntŭ, séŭ alţiĭ aveaŭ uă ideiă cu totulŭ nelămurită despre dênsele— amŭ creḑutŭ că facŭ bine s'arĕtŭ, pe lângă cele maĭ susŭ menţionate: epoca şi modulŭ colindăriĭ; ce'nsemnéză refrenulŭ care li-se repetă; cum aceste cântece populare se 'mpartŭ firesce maĭ ântâiŭ în imnurĭ religióse, c'uă mitologiă păgână străvestită 'n haina crestinĕtăţiĭ şi servindŭ în acelaşĭ timpŭ ca propagandă şi ca stimulŭ pentru dogmele şi preceptele avangelice, apoĭ în colinde profane, care suntŭ vechĭ legende, descrierĭ de moravurĭ, de costume, de instituţiunĭ şi de meseriĭ diferite.

In categoria celorŭ din urmă, amŭ întâlnitŭ şi aşia ḑise legende istorice, cânturĭ cu nu-

mirĭ de localităţĭ şi de popóre, a căror esistinţă e pe deplinŭ cunoscută şi constatată prin evenimintele trecutuluĭ. Ast-felŭ, colindele relative la Francĭ, spre a fi şi maĭ bine 'nţelese, aŭ necesitatŭ câte-va amintirĭ istorice şi recapitularea pe scurtŭ a vechielorŭ nóstre relaţiunĭ comerciale cu Veneţianiĭ şi cu Genovesiĭ.

Asemenea consideraţiunĭ mĭ-aŭ inspiratŭ şi colindulŭ privitorŭ la vênătoria cu şioimiĭ, una din instituţiunile care aŭ jucatŭ celŭ maĭ mare rolŭ în evulŭ medĭŭ.

Din aceste scurte noţiunĭ, care, asupra uneĭ sincere şi marĭ colecţiunĭ d'aşia cântece populare, s'arŭ puté continua âncă, resultă, paremi-se, deosebita 'nsemnătate a imnurilorŭ cântate la noĭ pênĕ 'n ḑiua de astăḑĭ.

Intr'ênsele, găsimŭ uă limbă curatŭ populară, păstrândŭ şi dovedindŭ tóte înrĭuririle esercitate asupră'ĭ de elementele şi de idiomele străine. Alăturĭ cu supinulŭ *faptŭ* în locŭ de *făcutŭ*, pe care'lŭ întâlnimŭ în vechiele tipăriturĭ, în cărţile eclesiastice şi 'n descântece [1], colindele păstréză numirile curatŭ romanice de *domnŭ*, *dómnă*, rarŭ espresiunile de *jupânŭ* şi *jupânésă*, ênsĕ nicĭ-uă-détă pe *kir* séŭ *kira*, ceia-ce dove-

1. A se vedé ale mele *Cercetărĭ asupra Proverbelorŭ romăne* [Bucurescĭ. 1877] pag. 39-40.

desce că formaţiunea lorŭ trebuie pusă în epoce cândŭ limba română începea sĕ fiă înfluinţată de slavonisme, în epoce cu multŭ anteriόre regimuluĭ fanarioticŭ.

Versificarea lorŭ e 'n generalŭ regulată, érŭ lipsa de rime şi de versurĭ suntŭ sigiliulŭ vechimeĭ, în contra căreia tradiţiunea oralĕ n'a pututŭ fi maĭ cu putere.

Numirile technice de meseriĭ, de unelte, de vestminte adaugŭ colindelorŭ importanţa ce le dă limba.

Câtŭ despre simţimintele ce respiră, faptulŭ neîndoiosŭ e că maĭ tόte potŭ fi puse 'n prima lineă: practicarea virtuţiĭ, binefacerea, generositatea, vitejia, independinţa de caracterŭ, într'unŭ cuvêntŭ tόte însuşirile vieţeĭ de uă-dinióră, din nesce epoce de demnitate şi de fală, se 'ntâlnescŭ la totŭ pasulŭ şi 'n totŭ cânteculŭ, spre a ne proba înălţimea niveluluĭ moralităţiĭ la străbuniĭ noştriĭ.

Preţulŭ colindelorŭ e dérŭ totŭ atâtŭ de neîndoiosŭ în privirea formeĭ, pe câtŭ e şi 'n privirea fonduluĭ. Limba şi espresiunile, nesilite, cugetarea şi imaginele cele nevinovate, picturele cele naturale suntŭ în stare sĕ ţintéscă de multé orĭ mintea filologuluĭ, pĕtrunderea criticuluĭ ş'a filosofuluĭ.

Femeia română îşĭ pόte adăpa sufletulŭ din

poesia neafectată și neprefăcută a colindelorŭ, pentru ca sĕ 'șĭ formeze inima și sĕ 'șĭ întărescă duioșia simțirilorŭ.

Tinerii vorŭ face unŭ actŭ de pietate culegându-le cu îngrijire, cu venerațiune, cu sinceritate, și scăpându-le astfel dintr'uă sicură și apropiată perḑare.

Érŭ maturiĭ și bĕtrâniĭ potŭ găsi în studiulŭ lorŭ uă plăcută ș'uă folositóre îndeletnicire.

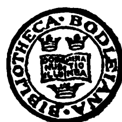
Cu modulŭ acesta, toțĭ îșĭ vorŭ avé partea din comóra în care ne suntŭ păstrate credințele, datinele și moravurile, începêndŭ de la legende și colinde, pênĕ la ghicitorile noptatice, adică 'n totŭ ce se coprinde sub numele genericŭ de literatură populară.

Depositarulŭ onestŭ alŭ acestuĭ tesaurŭ a fostŭ, în ultimiĭ seculĭ, numaĭ sătéanulŭ românŭ, numaĭ țĕranulŭ, cultivatorulŭ pămêntuluĭ și ocrotitorulŭ patrieĭ.

Se cuvine dérŭ ca, orĭ de câte orĭ constatamŭ prețulŭ bunurilorŭ de dênsulŭ păstrate, sĕ 'ĭ aducemŭ unŭ meritatŭ omagiŭ și sĕ ne legămŭ a 'lŭ stima, a 'lŭ iubi, a 'lŭ îngriji cu multŭ maĭ multă convingere, cu multŭ maĭ multă sinceritate de câtŭ n'amŭ făcut-o pênĕ astăḑĭ

TABLA DE MATERII

		PAGINELE
I.	Propagaţiunea producerilorŭ populare: „cântecululŭ luĭ Isvoranu".	5—14
II.	Migraţiunea fabulelorŭ: „planulŭ simigiuluĭ".	14—18
III.	Insemnarea verbuluĭ „colindare".	18—19
IV.	Etimologia şi originea colindelorŭ: „Καλάνδαι, calendæ".	20—25
V.	Dimitrie Cantemirŭ. Prima colecţiune de colinde a d-luĭ At. M. Marienescu	25—32
VI.	Timpulŭ şi modulŭ colindăriĭ. Divisiunea colindelorŭ . . .	32—38
VII.	Refrenulŭ colindelorŭ. Colindele religióse: mitologiă pagână. .	38—49
VIII.	Colindele profane: descrierĭ de moravurĭ	50—74
IX.	Colinde cu alusiunĭ la fapte istorice	75—80
X.	Frânciĭ în România: comerciulŭ Genovesilorŭ şi Veneţianilorŭ cu ţĕrile Măriĭ-Negre	80—94
XI.	Descrierĭ artistice. Infruntarea tiranieĭ.	94—102
XII.	Vênătórea cu şoimiĭ	102—117
XIII.	Recapitulare şi conclusiune . . .	117—121

BIBLIOTHECA · BODLEIANA ·

Prețulŭ 1 leŭ 50 banĭ.

